L. Prof

Medyc. pols.

Część IV^ta

Choroby wynikaiące z obecności ciał obcych.

I^o Ciała z zewnątrz do organizmu wprowadzone.

Ciała obce w nosie. Ciała obce wprowadzone do nosa mogą w nim tkwić mocno dla tego, że pęcznieią czasem w nosie, iak się to często wydarza z grochu, bobu i. t. p. rzeczy, które sobie dzieci wkładaią; albo dla tego że daią powód do nabrzmienia błony śluzowey nosa. Wydobywanie ich iednak nie zwykło bydź b. trudne, a do wyciągnienia ich używamy puncetu albo szczypczyków. w przypadku większey trudności, wypadałoby się starać o rozdrobnienie i wydobycie ich kawałkami, albo przeciąć otwór nosa ku górze.-

O ciałach obcych w kanale pokarmowym.-

Pod imieniem ciał obcych w kan: pokarmowym rozumiemy równie pokarmy iak i inne substancye stałe w kanał ten wprowadzone i w nim zatrzymane. Jedne z nich zatrzymuią się z przyczyny obiętości inne z przyczyny kształtu i to naypospolitiey przy początku, albo powyżey diaphragmy, rzadko zaś kiedy w środku k. p. [pomiędzy ciałami] Uwięzłemi widziano łyżki, widelce, klucze, nożyczki, podniebienie sztuczne, iaia całe twarde gotowane, kości, pierścionki, pieniądze, igły, szpilki, ości ryb itp Nayczęściey iednak pokarmy połknięte za prędko w wielkiey na raz ilości y źle pożute- Obecność ciał obcych w K. P. sprawia ból ciągły albo powracaiący, nudności, silenie się do womit, niepodobieństwo z trudność w^ka przełykania, nabrzmienie i czerwoność twarzy.

Częsta

Z resztą mieysce uwięźnienia, wlkość i kształt ciała obcego ma wiele wpływu na naturę sympt. J tak ciało obce b. obszerne w gardzieli będące np. skrawatek wlkgo mięsa, iaie całe i t p. zamykaiąc całkiem wchód do krtani, w krótkim b. czasie może sprawić uduszenie; tegoż samego spodziewać się trzeba gdy wprowadzone ciało do KP. ciśnie b. rurkę powietrzną, lubo niebezpieczeństwo iest tu mnieysze iak w 1m przypadku. Mała obszerność ciała obcego nie tamuie oddychania, ale przeszkadza połykaniu, nieprzepuszczaiąc do żołądka iak tylko płyny. – Ciała obce kończaste lub mniey więcey ostremi brzegami opatrzone sprawiaią rozdarcie KP. z tąd krwotok znaczny równie iak i ból mocny mieyscowy, kty nawet po wyięciu ciała obcego trwa, tak że można myśleć iż ieszcze co pozostało; Pozostałe przez czas niejaki ciała obce iak np. kończaste, przebiiaią się czasem przez skórę, iak np. igły pokazuią się potem pod skórą w pewney od KP. odległości, niesprawuiąc w mieyscu pobycia żadnego bólu, ani dolegliwości ani zapalenia u niektórych chorych. Jnne sprawuią w mieyscu zatrzymania się swego ropienie, wyrzucane potem bywaią przez usta, albo spuszczaią się ku dołowi i wychodzą przez otwór naturalny, inne na zewnątrz wychodzą przez abscessa na szyi uformowane. Nareszcie są takie kte spuściwszy się ku dołowi w mieyscu odlegleyszem abscessa formuią i przez nie się wydobywaią. – Niezawsze iednak tak pomyślne następuią skutki; widziano bowiem że ciała obce pozostałe, niesprawuiąc z początku żadnych niebezpiecznych symptow, stawały się potem przyczyną śmierci, albo wskutek zapalenia poblizkich części

albo z przyczyny kommunikacyi powstałey w skutek owrzodzenia pomiędzy rurką powietrzną i kanałem pokarmowym, iak widział Dupuytren, lub też z powodu zrośnienia się K.P. z art: carotis, przez co powstawało owrzodzenie ściany teyże i krwotok śmiertelny do kanału pokarmowego, iak tego przykład przytacza Dumoustier.- Niekiedy po wyięciu nawet ciała obcego drażnienie sprawione przez niego, niebezpieczne skutki pociągnąć może. I tak Littre widział my z tąd nabrzmienie skirowate kan: pokarmowego i dysphagią śmiertelną - Większe ciała obce w K.P. uwięzłe naylepiey zewnątrz wydobydź, a w ostatniey tylko potrzebie, można ie zepchnąć do żołądka, to się ma rozumieć, o ciałach twardych kończystych, hakowatych, ostremi brzegami opatrzonych. Jeżeli ciała te utkwiły w gardzieli, wtedy operacyą tę, można uskutecznić palcami v kleszczykami. Głębiey położone wymagaią naprzód wprowadzenia zondy, ato aby się przekonać o mieyscu i naturze i kształcie, potem próbować wydobyć v obcążkami zgiętemi v haczykiem albo gąbką na zondzie rogowey przytwierdzoną - Gdy wszystko to nic niepomaga, radzą niektorzy w tym celu lekarstwa womity sprawuiące, lub uderzenie mocne za karkiem w plecy Utkwione w K.P. ciało obce żadnym sposobem wyprowadzić się niepozwalaiące, ieżeli iest tey natury że wprowadzone do żołądka nie każe się żadnych złych skutków obawiać, powinno bydź ku dołowi zepchnione, niekiedy dosyć iest w tym celu uderzyć w grzbiet chorego albo do śmiechu pobudzić.-

Jeżeli

4. Jeżeli płyny do żołądka mogą bydź wprowadzone, na ów czas ra-
dzą niektórzy, aby chory znaczną ilość Vody na raz wypił.
Ciała obce małe kończaste i ostre np. ości ryb daią się niekiedy
wprowadzić do żołądka przez dobrze zżutą ośrodkę chleba przez kleik gęsty,
śliwki, figi przewrócone utarte na miazgę itp. nareszcie użyć do
tego można różnych narzędzi chirurgicznych. -
Ciała obce nakoniec w K.P. uwięzłe i przez uciśnienie rurki powietrznej,
uduszeniem zagrażaiące, powinny bydź wydobyte przez pharingotomią
a przynaymniey tracheotomią, dla ratowania chorego. -
Ciała obce które się z K.P. dostały do żołądka niektóre a zwłaszcza
małe czasem wyrzucane bywaią przez womity, częściey iednak przechodzą
do kiszek, a z tamtąd z exkrementami na zewnątrz, a to w kilka dni
tygodni a nawet miesięcy po połknieniu. Czasem ciała te obce za-
mykaią tak pylorus a osobliwie u dzieci, że z tąd śmierć nastę-
puie - Ciała obce większe iak np. łyżki, widelce, klingi noży
widziano także, że z żołądka do kiszek przechodziły, a potem przez
otwór stolcowy zewnątrz się dostawały, ale pospolicie ciała obce tego
rodzaiu albo sprawuią albo abscessy tworzą w pewnym
odległym punkcie od żołądka, a gdy się te otworzą wychodzą
wraz z ropą. Igły i t. p. ciała przebiwszy żołądek y kiszki
dostaią się czasem do wątroby y kresek, albo przechodzą pod skórą
bez sprawienia bolu lub zapalenia do mieysc mniey y więcey od
kan: pok: odległych. Nareszcie widziano że ciała obce dostawszy się
do kiszek do pęcherza moczowego, potem wraz z uryną kanałem
moczo[wym]

mocżowym wychodziły. Spita zapalenia, do których ciała obce w żołądku albo kiszkach daią czasem powód, wymagaią metody antyflogistyczney np. upuszczenia krwi, naparzań łagodnych, lekarstw oleynych, kąpieli i.t.p. co ieżeli nie pomaga, a ciała obce daią się ⁊ dotykanie wyśledzić, możnaby dla uratowania życia chorego zrobić gasterotomią y enterotomią. Do szczególnych ciał obcych które się czasem dostaią, należą pijawki, wydarza się to szczególniey u podróżnych którzy spragnieni kładą się na brzuchu i piią wodę, tenże sam przypadek powstać może, gdy do dziąseł pijawki przystawiane będą. Jeżeli pijawki zatrzymuią się w gardzieli lub w kanale pokarmowym, wtedy sprawuią tam łechtania, utrudniaią połykanie, daią powód do womit z krwią y do kaszlu, nareszcie mogą stać się przyczyną śmierci w pośród konwulsyi i delirium lub zwolna niszcząc siły chorego. Podobne spitki sprawuią gdy się dostaną do żołądka, tylko że przełykania nie utrudniaią. Różne tu zalecaią środki. I tak niektórzy chcą przywabić te pijawki do ust ⁊ to że wodę świeżą w ustach trzymać każą. Inni chcą ie wypędzić ⁊ lek: womity sprawuiące. Inni zadaią wewnątrz takie rzeczy któreby ie życia pozbawiły y niezdolne uczyniły do ssania, np. wodę z solą y octem, wywary mocnego odoru, potaż w occie rozpuszczony, woda miętowa, ocet winny y tym podobne rzeczy. Wreszcie ieżeli pijawka znayduie się w gardzieli tak że ią widzieć można, naylepiey szczypczykami uiąć i wyciągnąć na zewnątrz.—

O ciałach

O ciałach obcych w krtani i rurce powietrznéy.

Ciała obce zewnątrz do rurki powietrznéy wchodzące, dostaią się albo przez szparę głosową, albo przez ranę iaką zewnętrzną. Pomiędzy ciałami obcemi przez szparę głosową wchodzącemi widziano albo pigułkę, kawałek kasztana, kości, pestki owoców, kulki ołowiane, luidor, guzik, kamyczek i.t.p. – Wogólności aby ciało iakie obce przebyło szparę głosową, nie może mieć więcey nad 10 do 12 linii dyametru. – Ciało obce większe dostawszy się do wchodu krtani, zamiast przeyść przez szparę głosową, zatyka ią zewnątrz i wkrótce nieraz sprawuie uduszenie. Nayczęściéy ciała obce wchodzą do rurki powietrznéy przez usta; są iednak przykłady z żołądka, iak tego Haller przytacza przykład który u dziewczyny 5^tio^ letniéy znalazł po śmierci powstałéy w skutek uduszenia, pełno glizd w gardzieli i kanale pokarm: a dwa z tych robaków znaydowało się w dolnéy części rurki powietrz. Ciało iakie wymiaru powyżéy wyrażonego wtedy szczególniéy wśliznąć się może do rurki powietrz: gdy się dostanie do szpary głosowéy w momencie inspiracyi i wczasie wolnym od połykania iak się to wydarza u dzieci które podrzucaiąc przedmioty łapią ustami podczas połykania, wtedy tylko to wydarzyć się może ieżeli funkcya ta nienormalnie się wykonywała; ieżeli np: w czasie iedzenia śmieie się osoba lub mówi. – Obecność ciał obcych w rurce pow: sprawia zaraz z początku drażnienie mocne i staie się przyczyną gwałtownego konwulsyinego [Kaszlu] z niebezpieczeństwem uduszenia połączonego, lecz gdy zaydzie pewna

zmiana

zmiana w położenia tego ciała, wtedy, to paroxyzmie onym konwulsyinym, następuie spokoyność, w czasie który doznaie chory — + mocnego bólu, w pewnym punkcie rurki powietrzney, ciągle towarzyszącego, oddychanie iego iest nieco utrudnione i odbywa się spieszmym świstem i chrapaniem, a głos zmienia się znacznie, po nieiakim iednak czasie bez widoczney przyczyny, czasem z przyczyny ruchu wraca znów kaszel niekiedy z konwulsyami połączony, to zapewne nie z kąd inąd pochodzi, iak tylko z przyczyny ciała obcego takiego który się styka ze szparą głosową nierównie draźliwszą niż wszystkie inne punkta. Jeżeli paroxyzmy tego rodzaiu powracaią często, wtedy do innych sptów przyłącza się emphisema po obu stronach szyi nad oboyczykiem, co pochodzi z tąd że powietrze z przyczyny utrudnionego wyiścia z płuc rozpycha komórki tkanki komór: i dostaie się aż nad oboyczyki; fenomen ten iednak nie zawsze towarzyszy obecności ciał obcych w rurce powietrz: Ciała obce które utkwiły w iedney z komórek w krtani, albo które się spuściły nisko aż do bronchów trzecie robią sympta i dla tego trudno nieraz domyślić się ich obecności w takim razie pokaszlac z początku d. gwałtownym przez zadławienie, następuie — + utrudnione oddychanie z chrapaniem połączone, tudzież słabość i chrapliwość głosu i ból albo przynaymniey nie miłe czucie w pewnym punkcie krtani albo rurce powietrzney. Po nieiakim czasie zaczynaią się pokazywać sympta suchot krtaniowych albo płucnych. Z resztą sympta z ciał obcych w rurce powietrz maią nieraz wiele podobieństwa do symptow

z ciał

z ciał obcych w kanale pokarmowym będących, ważną więc iest rzeczą w podobnym przypadku wyśledzić zondą kanał pokarmowy, w całey iego długości. Jeżeli ciało z rurki powietrz: sztucznie wydobyte nie będzie, staie się pospolicie przyczyną śmierci prędzey lub później następuiącey. Rzadkie są przypadki wydobycia się ciała obcego z rurki pow: przez kaszel, a to pospolicie w tenczas dopiero wydarzać się zwykło, gdy zniszczenie przez ciało obce stało się iuż zarodkiem śmiertelney choroby. Nayczęściey śmierć przez ciało obce zrządzona, następuie w krótce po wydarzonym przypadku. Znaydują się iednak w dziełach Chirurgicznych przykłady osób które w podobnych przypadkach dopiero po kilku latach umierali.
J. tak Desault wspomina o chorym u którego połknięta pestka od wiśni tkwiła w komórce krtaniowey przez lat 2e dopóki śmierć przez phtisis laringea nie nastąpiła. Louis pisze o sztycharzu któremu się wśliznął luidor do rurki powietrz: a który żył przez lat 5½. -
Nareszcie do nayszczególnieyszych tego rodzaiu obserwacyi należy Historya przez Sue który widział dziewczynkę ośmioletnią która wśliznęła się do rurki powietrz: kość kupirowa gołębia; w lat 17 dopiero, po różnych sympthach np. trudnem oddychaniu, pluciu krwią, kaszlu suchym, kość ta zewnątrz przez kaszel wyrzucona została ale chora potem w 18 miesięcy umarła z wyniszczenia. -
Podobne skutki robią ciała obce, przez ranę do rurki powietrzney dostaiące się. Wydobycie ciał obcych które przez szparę do rurki powietrz: się dostały, nie może bydź inaczey uskutecznione iak

tylko

tylko za pośrednictwem przecięcia teyże z przyczyn nawet wyżey wymienionych, i operaiya ta iak nayspieszniey wykonaną bydź powinna, bo tym sposobem, możemy się spodziewać dobrych skutków. Radzili wprawdzie niektórzy łagodnych w tym celu używać środków, a mianowicie kichanie i womity pobudzaiących, sądząc, że te są w stanie ułatwić wyyście ciał obcych przez szparę głosową ale doświadczenia nieużyteczności tey metody naylepiey okazały, a nawet takowa metoda stać się może szkodliwą, powiększaiąc symptomata drażnienia. Co się operacyi tyczy, naywiększy zarzut który iey czynią, to iest że trudno iest wydobydź ciało obce po iey otwarciu, zbiia samo doświadczenie, gdyż ciała te obce albo się same zaraz nastręczaią, albo w krótce potem z kaszlem przez ranę wychodzą. Skuteczność zaś tey operacyi zawczasu przedsięwziętey, zaświadczaią pomyślne skutki Pelletan, Boyer i wielu innych w praktyce doznane.

O ciałach obcych w kiszce odchodowey.

Ciała obce w kiszce odchodowey czasem znayduiące się, albo się tam dostały przez usta, po poprzedniczym przeyściu przez cały kanał kiszkowy, albolitez wprowadzone bydź mogą do tey kiszki przez otwor stolcowy.—
Do ciał obcych 1go rodzaiu należą np. kości, ości ryby, pestki owoców i inne podobne substancye w potrawach nieraz zostaiące.—
Pozostaią one czasem długo w żołądku nim się do kiszek spuszczą przez które przechodząc mogą sprawić —+ bóle.—
Dostawszy się do K.D.wey niekiedy w kilka i kilkanaście nawet tygodni

tygodni od momentu potknienia stoza się przyczyną bolu w tey części pogorszaiącego się w pewnych okolicznościach np: w czasie zginania kolumny pacierzowey, do tego przyłącza się w pewnym przypadku zapalenie w ropienie albo gangrenę przechodzące i prawie zawsze K. O. przedziurawiaiące, z tąd fistuła stolcowa początek swoy bierze. W innych ciała obce znaczney obiętości sprawuią konstypacyą całkowitą, nabrzmienie brzucha, nudności, womity albo nabrzmienie tylko guzow hemoroidalnych i zatrzymanie uryny. Wszystkie iednak te znaki iedynie tylko domyślać się o obecności ciał obcych w K. O. pozwalaią, zaś o tym sądzić możemy przekonawszy się za pomocą zondy ieszcze lepiey za pomocą palca do K. O. zaprowadzonych. —

Podobne skutki i symptta sprawuią także, ciała obce z otwór stolcowy do K. O. wprowadzone, okoliczności zaś które wprowadzeniu ich towarzyszyły, ułatwiaią zwykle rozpoznanie choroby. Ciała obce mierney obiętości wychodzą czasem same przez się, większe daią się czasem z łatwością wydobydź, za pomocą palca z różnych szczypczyków, nareszcie niekiedy trzeba tu koniecznie otwór stolcowy narzędziem ostrem rozszerzyć. Przed wydobyciem ciała obcego z K. O. trzeba zawsze pamiętać o wyprowadzeniu uryny z pęcherza moczu: a to aby tym sposobem ściany iegood nadwerężenia ubezpieczać. Po wykonaniu tey operacyi t. j. po wydobyciu ciała obcego, wypada nareszcie zrobić zepuszczenie krwi, i użyć miejscowych środków zapalenie uśmierzaiących.

Szczególne

Szczególne przypadki wymagaią tutay szczególnego postępowania
Marochettis był raz wezwany do kobiety złego życia, którey studenci wpro-
wadzili do K.O. koniec grubszy ogona świńskiego zmarzniety, ogolony
go niezupełnie z włosów, a chociaż blisko 3 cale takowego wisiało, po-
mimo tego niepodobna go było wyiąć z przyczyny nierównych bólów,
gdy tak przez długi czas pozostał, powstały sympta niebezpieczne, iak
np: konstypacya, womity, ból W.^ki^ brzucha i gwałtowna gorączka,
i byłaby wkrótce śmierć nierządnica poniosła gdyby Marochettis w 6^ć^
dni po wydarzonym przypadku przywołany niewymyślił b. dowcipne-
go sposobu wyprowadzenia ogona, a to zaprowadziwszy pomiędzy
ścianą K.O. a ogonem świńskim rurkę delikatną ze trzciny, na
końcu zaokrąglona, po czem z łatwością wyprowadzenie nastąpiło.
Do ciał obcych w K.O. wydarzaiących się należą iescze Kamienie
(i zapychanie mat: sterk: stwardniałą, Kamienie sterkoralne)
sterkoralne, albo złożone z samych tylko exkrementów stwardnia-
łych, albo maiące iądro prócz tego z kamieni żółciowych z pestek,
tworzą się szczególniey w komórkach kiszek grubych, w kilach za-
starzałych, tudzież ponad przypadkowem zwężeniem kiszki, a nay-
więcey u osób mało ruchu wykonywaiących, równie iak w tych
którzy nadużywaią potraw rozpalaiących, korzennych albo mącznych
tudzież którzy w W.^ch^ dozach biorą Opium. Obiętość tych kamieni
iest niekiedy b. znaczna, widziano ie z dyametrem 2 do 3 cale
kształtu są albo okrągłego, albo eliptycznego, koloru popielatego
lub brunatnego, ale nigdy nie są żółte i zielone iak kam: żół-
ciowe. Powierzchnia ich bywa pospolicie gładka a ciężkość gatun

kowa

kowa mała. Zaraz po wyyściu swoim z K.O. maią odór b. nie-
przyiemny, ale później tracą go i czuć ie tylko iak mydło rozgrzane.
Rzadko się ich kilka znayduie ale naypospoliciey ieden. Niż się
spuszczą do K.O. sprawuią czasem kolki, nudności wymioty, zatwar-
dzenie stolca, dyaryą i daią się czasem namacać ꝑ ścianę
brzucha. Gdy się iuż do K.O. dostały, wtedy chory czuie tam niemi-
ły ciężar i zawadę, dla usunienia których siłi się często i mocno, od-
dawanie stolca staie się utrudnione, a niekiedy i konwulsye temu
towarzyszą. Były przykłady że chory tego rodzaiu co 2, 3 a na-
wet i 4 tygodnie raz oddawał stolec, co może bydź powodem
do womitów, nayprzód materyą będącą w żołądku, a potem
materyą znayduiącą się w kiszkach. Prawie zawsze z W.^{ką}
trudnością połączone tu iest wprowadzenie enem do K.O.^{wego}
a nawet i niepodobieństwo. Ważną także iest tu okolicznością, że
tu czasem w pewney pozycyi, wystepuie mimowolnie materya
sterkoralna z K.O. nareszcie prawie zawsze do symptom tych
przyłącza się zatrzymanie uryny — i często powracaiące i na-
brzmienie guzów hemoroidalnych, ieżeli się około otworu stolc:
znayduią. Jakkolwiek bądź naypewnieyszym znakiem iest
wyśledzenie tego ciała obcego za pomocą palca do K.O. zapro-
wadzonego. Skutki do których obecność kam. sterk: daie powód,
mogą bydź naygorsze, a mianowicie ieżeli z przyczyny za-
trzymania stolca, nastąpi zapal: Og.^{nów} brzusznych, trzeba
się więc starać, usunąć takowe za pomocą środków laxuiących

(enem)

inem z oliwą, a gdy te nic nie pomagaią, trzeba użyć palców do K.O. wprowadzonych albo szczypczyków i t. p. narzędzi chirurgiczn: dopomagaiąc temu w razie potrzeby przecięcie sfinkterów K.O. bo się tyczę zapchania K.O. materyą stolcową, którá w niey dopiero nabiera znaczney gęstości, przypadek ten wydarza się nierównie częściéy niż kam: sterkoralne, a szczególniey u kobiet starych które dla iakich kolwiek przyczyn, długo muszą leżeć w łóżku. Uformowana tym sposobem kula, przeszkadza wyściu innych częsci mat: sterkor: nad nią się znayduiących, sprawia wyprężenie brzucha, często chęć oddawania stolca, utrudnione oddawanie uryny, ból głowy, czerwoność twarzy i oczów, nabrzmienie żył szyynych. Zaprowadzony w tedy zarazem do K.O. palec, czuie tam ciało obce ruchome, twarde w którę porzęsu zagrążać się może. Do wydobycia téy mat: sterkor: a tem samem dla uczynienia zadosyć głównemu wskazaniu używa się albo palców, albo narzędzia stosownego podobnego do tyczeczki; polecaiąc dla zapobieżenia powtórnemu zapchaniu stosowne środki dyetetyczne, enemy i lekarstwa stolec rozwalniaiące. Oprócz ciał obcych w K.O. ciągle tkwiących, należą tutay także i te, które do niey z gwałtownością wprowadzone były, a potem zaraz wyprowadzone, a które równie gwałtownych sýmptów przyczyną bydź mogą, wymagaią zaś środków mieyscowych przw zapalnych i bóle uśmierzaiących.-

O ciałach obcych w kanale moczowym

Do ciał obcych w kan: mocz: należą kawałki zond, świeczek

szpilki

spitki, kawałki drewniane, zdźbła słomy, groch, kawałki cybucha itd. uwagi godna iest rzecz, że ściany kanału moczowego zdaią się bydź obdarzone ruchem iakby perystaltycznym dążącym do wprowadzenia do pęcherza ciśnego z tąkże przedmiotów; trzeba się więc starać o wydobycie ich iak nayprędzey, co czasem uskutecznić się daie przez pociskanie ku zaysciu, częściey iednak wymagaią tęgich narzędzi chirurgicznych, albo nareszcie wymagaią przecięcia ścian kanału moczowego. –

O ciałach obcych w pochwie maciczney.

Pomimo tego że obszerność pochwy maciey zdaie się przeszkadzać uwięźnieniu ciała iakiego obcego, iednak przypadek ten dosyć często wydarza, nayposp olitsiey zatrzymuią się i wrastaią niciako w ścianę rozmaite krążki z materyi twardey a długo nieroyimowane, które oprócz tego widziano daiące powód do fistuły pochwowo-kiszkowey, albo pochwowo pęcherzowey. – Z pomiędzy innych ciał obcych należy tutay szczególniey obserwacya Dupuytrena który z wielką pracą, a niemniey iecznym zadziwieniem, wydobył słoik z pochwy maciczney do pomady, dnem do góry obrócony; Operacya ta, tem była trudnieysza że przed wykonaniem oney, nie można było nic wybadać z chorey. Sposoby wydobycia ciał obcych z pochwy maciczney są różne pg różney okoliczności, o czem naylepiey zadecydować, w przypadku każdym szczególnym maiąc wzgląd szczególniey na naturę ciała obcego, na iego położenie i na stan zapalenia części otaczaiących. –

O ciałach

O ciałach obcych zewnętrzne części ciała naszego otaczających.-

Do ciał obcych zewnętrzne części ciała naszego obeymuiących należą szczególniey pierścionki ciaśnie na palcach, zwłaszcza gdy tą nabrzmiewaią, tudzież należą tutay różne ciała obrączkowe na członek męzki zawdziewane. Co się tyczy ostatnich, widziano go przeciągnięty ꝑ ucho klucza ꝑ obrączkę metaliczną ꝑ rurkę od lichtarza. Jeden z tego rodzaiu nierozsądnie przeciągnął sobie nie tylko członek męzki ale nawet iądra ꝑ krzesiwko. Nareszcie tutay należą przykłady ꝑ Dupuytrena widziane u osób kt́re w czasie delirium erotycznego podwięzywały sobie członek sznurkiem y nicią. We wszystkich tych przypadkach zaciśnienie po za mieyscem przeszkody aż do wyścia członka, sprawia nabrzmienie i zapalenie mogące się ukończyć gangreną, a kt́re wymaga, przecięcia, przełamania, przepiłowania, albo usunienia go innym iakimbądźkolwiek sposobem.-

O ciałach obcych w organizmie naszem utworzonych przez zatrzymanie produktów naturalnych.-

Żabka pod ięzykiem ranula, pod imieniem żabki rozumiemy nabrzmienie pod ięzykiem blisko wiązadła, wydarzaiące się ꝑ nagromadzenie się do rozszerzonego nienormalnie kanału Warthona śliny. Przez długi czas nieznali Chirurgowie natury tey choroby i robili sobie rozmaite wyobrażenia   1szy dopiero poznał, na czem ona istotnie zależy. Za przyczynę do rozszerzenia kanału Warthona iedni podawali zbyteczną gęstość śliny.

inni

inni zaś a pomiędzy temi **Louis** twierdzą, że to pochodzi raczey z zatkania kanału wychodowego, gruczoła podszczękowego a zgęszczenie śliny iest tylko skutkiem zatrzymania oney, co się istotnie do prawdy naypodobnieyszem zdaie. Zapchanie to może powstać φ tumor bliski φ grzybki aphta ujście kanału wychodowego pokrzywione φ kamyki w kanale tym znayduiące się. Z początku żabka pokazuie się w postaci małego przezroczystego tumoru, płyn w niey znayduiący się, podobny do białka od iaia, daie się φ ukłucie lancetem wypróżnić, ale potem na nowo się zbiera; φ dłuższy czas sobie samemu zostawiony, powiększa się coraz bardziey, ściany iego twardnieią, i staią się mniey przezroczyste, płyn gęstnieie, mąci się, i formuią się w nim iakby kamyki, a niekiedy miesza się z nim ropa powstała z owrzodzenia ścian tumoru.–
W miarę wzrastania chory doznaie trudności w iedzeniu i mowieniu, głos staie się podobny do gruchotania żab i ztąd zapewne nazwisko poszło. Niekiedy niepoznane i zaniedbane przychodzi do wielkiey obiętości i zaymuie większą część jamy ust, uciska ięzyk ku górze i ku tyłowi, utrudnia czasem oddychanie, uciska zęby kraiące i szarpiące ku przodowi tak, że ztąd exulceracya nawet warg nastąpić może. Nareszcie zniża dolną ścianę jamy ust i robi nabrzmienie pod brodą. W takim stanie tumor bywa bolesny i może się przyłączyć gorączka, zapalenie mieyscowe i ropienie. Niekiedy zamiast rozszerzenia się dopiero opisanego, szczególniey ku jamie ust, rozszerza się żabka ku dołowi i nabrzmie-

nie

nie widoczne nayrwięcey pod brodą i na przedniey części szyi, może bydź często wzięte za abcess zimny limfatyczny: lub za nabrzmie nie limfatyczny. Żabka nie iest chorobą niebezpieczną ale doszedłszy do pewney wielkości staie się nieznośną z tey szczególniey przyczyny że utrudnia wymawianie, żucie i połykanie. Przez ukłócie iey i wypróżnienie śliny w niey się znayduiącey, można sprawić to, że chory na nie iakiś czas uwolniony od niey będzie, ale znów powraca. Gruntowne iey uleczenie, zawisło albo na przywróceniu drogi naturalney po którey ślina przepływa, albo na zrobieniu otworu w ścianie żabki nagromadzaniu się śliny niepozwalaiącego. Przywrócenie otworu naturalnego, wtedy tylko urzeczywistnionem bydź może, gdy żabka iest ieszcze mała, gdy ściany iey są cienkie, gdy zyyście kanału wyśledzić się pozwoli. Nayczęściey przymuszeni iesteśmy użyć 2go sposobu który aby ustalić i przyzwyczaić z płynem wkładaią, iedni burdonet. inni robią otwór ten z utratą substancyi, inni radzą użyć żelaza rozpal: ale z pomiędzy wszystkich postępowań, naylepszem się zdaie bydź postępowanie Dupuytrena który zrobiwszy otwór w żabce narzędziem iakiem ostrem wkłada w ranę to narzędzie małe do szpilki podobne dostateczne do zapobieżenia temu, aby się brzegi nie zrosły. Zresztą ieżeli żabka przyjdzie do znaczney obiętości i ściany iey zgrubieią bardzo, wtedy dla uleczenia iey gruntownie wymagałoby przedsięwzięcia częściowey tego tumoru extyrpacyi. —

O zatrzymaniu Uryny Retentio urinae.

Przez zatrz: uryny rozumiemy niemożność pozbycia się zupełnej

lub

lub po większéy części uryny do pęcherza moczowego nagromadzo-
nę φ samo tylko działanie pęcherza moczowego, diaphragmy i
M.tów brzusznych. Dawniéy 3.y stopnie téy choroby naznaczali:
dysuria, stranguria i ischuria. Przez dysuryą rozumiano trudne
oddawanie uryny którému niekiedy ból i palenie towarzyszy, stru-
mień zaś uryny, bywa cienki podzielony lub pokręcony.–
W stranguryi uryna wypływa tylko kroplami z bólem i chory
doznaie ciągłéy chęci oddawania uryny.–
Nareszcie w ischuryi niewypływa naymnieysza nawet ilość ury-
ny. Teraz pospolicie dzielą chorobę tę na zatrzymanie uryny zu-
pełne i niezupełne. W zupełnem chory, naymnieyszéy ilości
uryny nie oddaie; w zatrzymaniu zaś niedoskonałem, chory od-
daie ią z trudnością w mnieyszey ilości, albo tylko kroplami, nie-
kiedy zaś uryna pomimowolnie z uretry wysącza się, przepełnio-
ny iuż do pewnego stopnia pęcherz:.–
Przyczyny zatrzymania uryny w pęcherzu mocz: są b. rozmaite.
W ogólności zaś iedne z nich osłabiaią albo niszczą zupełnie kurcz-
liwość pęcherza inni zaś mechanicznie się sprzeciwiaią wypły-
wowi uryny. Co się tych ostatnich tyczy można ie znow podzie-
lić na trzy Klassy: 1.o Ciała obce maiące swe siedlisko w pęch:
mocz: lub w kanale mocz: 2.o Choroby i wady różne tych części,
nakoniec po 3.cie Przyczyny których siedlisko znayduie się zewnątrz
pęch: mocz: i zewnątrz kanału mocz:. Do pierwszéy Klassy na-
leżą kawałki krwi skrzepły, szluz, robaki, kamienie, świeczki itd.

W 2giey Klassie przyczyn, mieszczą się zapalenie szyi pęcherza mocz, zapalenie kanału mocz, nabrzmienie veru montanum, rozszerzenie się żył szyi pęcherza, nabrzmienie prostaty w skutek zapalenia abscessów skira i kamyków także zwężenie kanału mocz, rak członka męzkiego. –

Nakoniec przyczynami 3ciey Klassy bywaią często u mężczyzn exkrementa stwardniałe i różne ciała obce w K.O. znayduiące się, zapalenie i stwardnienie skirowate ścian tey kiszki, abscessa w bliskości otworu stolcowego, tumory rozmaite międzykrocza, tumory w członku męzkim, nareszcie ciała rozmaite obce, całonek męzki otaczaiące mocno, u kobiet należą tutay uciśnienia pęcherza i kanału moczowego, macicą zapłodnioną, albo uciśnienia głową dziecięcia, w czasie porodu samego uciskanie z nabrzmienia rozmaitego rodzaiu macicy z opadnienia iey wywrócenia i zgięcia się teyże w czasie nagromadzenia się krwi w czasie menstruacyi do pochwy maciczney zrośniętey, nareszcie z ciał różnych obcych w pochwie maciczney znayduiących się. –

Z jakieykolwiek przyczyny powstało zatrzymanie uryny, zawsze bezpośrednim skutkiem iego iest, rozszerzenie ścian pęcherza mocz: φ naptyw do niego uryny, którey ilość u niektórych dochodzi od 12, 20, 30 a nawet do 80 kwart. W zwyczaynem zatrzymaniu uryny, gdy się pęcherz iuż wzniesie ponad Kści łonowe, Ilość wypuszczoney uryny φ moczociąg wynosi od 1. do 3ch kwart. Dno tak rozszerzonego pęcherza mocz: uciska u kobiet macicę a u

mężczyzn

22.*

mieszczyzn zaś K. O.^wa formuiąc w kanałach tych nabrzmienie pocżęści lub zupełnie kanały te zatykaiące. Tylna i górna ściana pęcherza, pokryta błoną brzuszną, usuwa kiszki cienkie ku tyłowi i ku górze, nareszcie wierzchołek pęcherza, wśliznuiąc się niejako między błoną brzuszną i m[uskuł]ami brzusznemi, wznosi się nad K[ości]ą łonowe, a ściana pęcherza przodkowa robiąca nabrzmienie w okolicy hypogastryczney, dotyka się M[uskuł]ów prostych i poprzecznych brzucha z ktoremi połączona iest wolną tkanką komórk: . – Wmiarę nagromadzania się do pęcherza coraz więcey uryny, wypływanie iey z ureterów staie się coraz trudnieysze, tak że i te kanały rozszerzeniu ulegaią, a nareszcie w nerkach także się zatrzymuie uryna, co przeszkadza sekrecyi uryny, albo całkiem wykonywanie się tey funkcyi przerywa. Oprócz niemożności oddawania uryny, nagłe albo stopniami powstałe zatrzymanie zupełne uryny, następuiące sprawia sympt[om]a: Chory doznaie ciężaru w międzykroczu, zatwardzenia stolca, chęci oddawania onego, bolów mocnych brzucha w okolicy hypogastryczney rozciągaiących się wzdłuż ureterów, oprócz tego rozciągaiących się także do końca żołędzi, niekiedy towarzyszy im zdrętwienie uda, powiększaią się one wtedy, gdy chory chodzi lub kaszle, a zmnieyszaią się w pozycyi takiey, gdzie m[uskuł]y brzuszne są w iak nayniększym rozwolnieniu, chęć oddawania uryny ciągle dręczy chorego, ale wszelkie w tey mierze usiłowania są próżne; w końcu przystępuią do tego mdłości, trudność oddychania, gorączka,

zaognienie

zaognienie oczów i twarzy, poty odoru uryny, womity mat: szlu-
zową albo żółciową uryną także trącące, nareszcie ieżeli zatrzy-
manie trwa iuż od dni kilku powstaie delirium konwulsye i śpiączka.
Do tych symptów dodawszy ierzcze nabrzmienie, rozdęcie nad K.mi łono-
wemi, tudzież nabrzmienie w K.O.wym u mężczyzn, a w pochwie ma-
ciczney u kobiet, będziemy mieli cały obraz skutków zatrzyma-
nia uryny. Nabrzmienie nad K.mi łonowemi, bywa w różnych
różne, widziano ie zachodzące po za pępek, a niekiedy aż po za-
samą diaphragmę, którą ku górze uciskało. Nabrzmienie to iest
ograniczone, bez zmiany koloru skóry, bez twardości, szersze od spo-
du, a węższe od góry elastyczne na dotknięcie nie zbyt silne po-
ciskanie wzbudza chęć oddania uryny, czasem wypływa kilka
kropel z kanału mocz: Ieżeli nabrzmienie to niewiele wznie-
sione i mocno wyprężone, wtedy nie czuć fluktuacyi, lecz
ieżeli zachodzi aż po pępek, fluktuacya iest b. łatwa do wy-
śledzenia. Nabrzmienie w K.O. lub pochwie maciczney daiące się
wyśledzić za pomocą palca, harakteryzuie się tem że we wszyst-
kich punktach czuć można opór iednakowy i nie ma żadney
twardości, pociskaiąc naprzemian z iedney strony nabrzmienie
to w K.O. u pochwie macicz. umieszczone, a z drugiey strony
pociskaiąc nad K.mi łonowemi, można czuć pewien stopień
fluktuacyi, albo przelewanie się płynu, a tym sposobem uni-
kamy pomyłki iak się to wielom zdarzyło, wzięcia tego za wo-
dną puchlinę albo nabrzmienie macicy. Z resztą nabrzmienie

dopiero

dopiero pomienione nie zawsze następuią, a mianowicie gdy pę-
cherz nie wiele się rozciągać pozwala.
Wogólności zatrzymanie uryny, należy do chorób niebezpiecznych i
ieżeli iest zupełne a natura niezrobi dla niey drogi przez otwarcie
urachus, iak to często się zdarza, wtedy wymaga spieszney po-
mocy, gdyż inaczey następuią naysmutnieysze skutki.
Naymnieyszem iescze następstwem z zatrzymania uryny iest
osłabienie albo zupełne zniszczenie kurczliwości pęcherza, któ-
z trudnością potem po usunięciu przyczyny zatrzymania ury-
ny powraca. Gorszem iest w skutek drażnienia ścian z roz-
kładu uryny na pierwiastki chemiczne, zapalenie chroniczne
pęcherza mocz: które w zatrzymaniu niezupełnem długotrwaią-
cem przechodzi zwykle w stwardnienie i zgrubienie ścian pę-
cherza; w zatrzymaniu zaś zupełnem, ukończa się nie raz
w pewnym mieyscu gangreną, a na ten czas równie iak w pę-
knieniu pęcherza moczowego, wylewa się uryna do iamy brzu-
szney, albo do tkanki komórkowey miednicy, a ztąd dostaie się
nieraz aż do okolicy nerek. Niekiedy zatrzymanie uryny spra-
wia rozdarcie kanału mocz: co pociąga wsiąknienie uryny
do tkanki komór międzykrocza, worka iądrowego, uda, członka
męzkiego, brzucha, co iak niebezpieczne pociąga za sobą skut-
ki powiedzieliśmy wyżey.-
Leczenie. W zatrzymaniu uryny naywiększy wzgląd mieć trze-
ba na przyczynę, a gdy ta usunioną bydź nie może, należy

iak

iak nayspieszniey urynę nagromadzoną do pęcherza mocz mechanicznie wyprowadzić, a to za pomocą moczociągu lub przekłucia pęcherza.-

Gatunki zatrzymania uryny, a tem samem i leczenie podług różnicy przyczyn.-

I° O zatrzymaniu Uryny z sparaliżowania pęcherza. Jeżeli kurczliwość pęcherza mocz: potrzebna do dokładnego wyprowadzenia zewnątrz uryny z iakiey kolwiek przyczyny osłabioną będzie, w tedy stan taki nazywa się osłabieniem pęcherza.- Zupełne zaś zniszczenie tey kurczliwości nazywa się sparaliżowaniem. W osłabieniu pęcherza chory oddaie wprawdzie urynę, ale z wolna i nigdy całkowitey ilości w pęcherzu znayduiącey się, oddadź od razu nie może, a chęć oddawania uryny powraca mu często. W sparaliżowaniu zaś pęcherza, niknie zupełnie władza dobrowolnego oddania uryny. Do przyczyn sprawuiących osłabienie albo zupełne sparaliżowanie onego należą choroby różne mozgu i mleczu pacierzowego, rozdęcie znaczne pęcherza, zapalenie iego, różne gorączki i dyskrazye, życie rozwiązłe, a nayczęściey wiek iuż bardzo podeszły.-

Co się tycze chorob mozgu, widziano sparaliżowanie pęcherza, towarzyszące paraliżowi połowy ciała, w skutek apoplexyi powstałe; w takim przypadku w 3 y 4 dni po sparaliżowaniu, uryna która się była dotąd całkiem nie pokazywała, zaczyna wypływać po troichu ale pomimowolnie, albo wtedy gdy brzuch ściskać będziemy; niewychodzi zaś tym sposobem iak tylko ta ilość uryny, która pęcherz rozszerzony.-

szerzony iuż pomieścić w sobie nie może, nierównie częstszą przy-
czyną sparaliżowania pęcherza, bywa stłuczenie, wstrząśnienie, zgnie-
cenie i.t.p. kręgosłupa + mlecz pacierzowy nadwerężaiące, w te-
dy towarzyszy mu także sparaliżowanie członków dolnych.-
Rozdęcie znaczne pęcherza sparaliżowanie onego sprawuiące, pow-
staie albo w tenczas, gdy kto albo zaniedbuie uczynić zadosyć po-
trzebie oddania uryny, gdy mu się chce; albo gdy przemiiaiąca
iaka przeszkoda w szyi pęcherza mocz: nie dozwala exkrecyi ury-
ny. W obu tych razach uryna nagromadza się do znaczney bar-
dzo obiętości w pęch: mocz: ale do zupełnego sparaliżowania w ta-
kim razie potrzeba, aby pęcherz do znaczney rozszerzył się obię-
tości i aby to trwało długo. W przeciwnych okolicznościach tylko
osłabienie następuie po wydobyciu z niego uryny łatwo dosyć usu-
nąć się daiącey. Nareszcie wiek b. podeszły; osoby szczególniey
flegmatyczne, otyłe, sedentarya się bawiące, które za młodu ży-
cie rozwiązłe prowadziły b. są do tey choroby w podeszłym wieku
skłonnemi. U takich rozwiia się ona b. pomału tak, że chory z po-
czątku wcale na nią nie uważa; strumień uryny choć gru-
by iuż cieńszy, nie formuie iednak tak wielkich iak zwyczay-
nie łuków i nie raz prawie pionowo uryna wypływa, chory
musi długo czekać nim zacznie urynę oddawać, stopniami funk-
cya ta z czasem ~~[illegible]~~ trudnością się odbywa i coraz mniey na-
raz uryny wychodzi, a na to mieysce, częściey tę funkcyę wy-
konywać musi. Nareszcie osłabienie to przechodzi w sparaliżowa-

nie

nie, gdy chory tako nadużył trunków spirytusowych, albo gdy spał ꝑ czas dłuższy, albo gdy urynę przetrzymał, w tedy się uryna cał kiem zatrzymuie. Lą iednak starzy u których choroba pokazuie się zaraz z początku pod postacią całkowitego zatrzymania uryny. ~~ten i ta~~. Z resztą i tutay także tak sposobnie iak w sparaliżowaniu pęcherza z innych przyczyn, całkowite zatrzymanie uryny nie trwa długo i po 2ch y 3ch dniach, gdy iuż pęcherz rozszerzony został, zaczyna się pokazywać uryna wydobywaiąca się z kanału mocą: bez wiedzy chorego, kroplami perystaltycznie lub często albo ꝑzy upodobania; niekiedy ilość uryny tym sposobem ꝑ dzień oddana, wyrównywa ilość użytych napoiów, ale ponieważ wypływa tylko reszta po wypełnieniu rozszerzonego pęcherza, wypada więc oczywiście, że ta ilość uryny, która się z początku nagromadziła, nieprzestaie go wypełniać, rozprężać i formuie nabrzmienie nad Kością łonową, które fluktuacyą w sobie wyśledzić daiące, które nieuważni postrzegłszy, mogą wziąć za absces albo za wodną puchlinę brzucha. Dosyć liczne podobnych pomyłek u dzietach Chirurgicznych możemy natrafiać przykłady. I tak w Upsalu r. 1777 trafił się następuiący wypadek |: <u>Murray</u> :| Przedmiotem tey observacyi iest kobieta delikatna, która z nieuiadomey przyczyny dostała nabrzmienia znacznego a niebolesnego brzucha, a poźniey nabrzmienia członków górnych, a potem dolnych, nareszcie twarzy osądzono chorą tę za maiącą wodną puchlinę, tem bardziey że

w nabrzmieniu,

w natrzmieniu brzucha dawała się wyraźna czuć fluktuacya; iuż zdecydowano się na operacyą t. i. na przekłucie i byłoby takowe uskuteczniono gdyby chora niedoznała była zupełnego zatrzymania uryny, z przyczyny którego zaprowadzona zonda do pęch: mocz: wyprowadziła 18 ℔ uryny, poczem brzuch znacznie opadł, nazaiutrz wyprowadzono ieszcze ⅌ zondę 12 ℔ uryny, co sprawiło że i puchlina członków rozeszła się, słowem pokazuie się do iakiego by niebezpieczeństwa przyszło, gdyby traf nie był odkrył właściwey przyczyny choroby. –
Jakkolwiek zatrzymanie uryny ⅌ sparaliżowanie pęcherza należy do chorób wielkiey wagi, ponieważ iednak chory powpolicie oddaie ieszcze urynę, mniey się więc tutay lękać należy zapalenia, pęknienia pęcherza i wsiąknienia uryny do tkanki komór, i chyba wtedy złe te przypadki nastąpią, gdy wypływanie uryny ⅌ kanał moczowy z iakieykolwiek przyczyny całkiem wstrzymane będzie. –

Leczenie zatrzymania uryny z sparaliżowania pęcherza iest różne ⅌ stopnia tego sparaliżowania. Itak, dla przywrócenia kurczliwości normalney pęcherzowi osłabionemu, dosyć czasem iest używać zimna, a szczególniey na brzuch i uda aplikowanego. Petit raz uleczył iednego ⅌ nakazanie mu oddawać urynę we dnie w mieyscu chłodnem np. w piwnicy a ⅌ noc bosemi nogami stać na ziemie i gołemi udami narzędzia nocnego dotykać się w czasie oddawania uryny. Chory tego rodzaiu t. i. maiący osłabienie pęcherza mocz: powinien zawsze oddawać urynę stoiący a nigdy leżący, i skoro okaże się potrzeba natychmiast oddawać urynę…

W wyższym

Wwyższym stopniu sparaliżowania pęcherza moczu: z zupełnem zatrzymaniem uryny, środki te nie pomagaią, i trzeba użyć moczociągu; lekarstwa bowiem dyuretyczne, niętylko tutay nie pomagaią, ale nawet szkodzą powiększaiąc ilość uryny. Co się moczociągu tyczy, ten iak można nayprędzey użyć należy i albo ciągle bydź powinien w pęcherzu, albo za każdą razą wkłada się takowy, iak skoro chory chęć oddawania uryny ukazuie. Ostatni sposób zasługuie zawsze na pierwszeństwo, ieżeli ciągle może bydz pod ręką Chirurg zręczny, albo ieżeli sam chory potrafi sobie moczociąg zakładać. Zostawione bowiem narzędzie to ꝑ niejaki czas w uretrze, drażni takowy, a przez tego powietrze wchodzi ꝑ co ciągła extensya pęcherza iest utrzymywana. Operacya założenia moczociągu zwykle bywa łatwa, gdy w kanale moczowym żadney przeszkody nie ma; czasem tylko komplikacya inna, zatrzymaniu uryny towarzysząca, czyni niepodobieństwo wprowadzenia moczociągu do pęcherza; a wtedy niebezpieczeństwu zagrażaiącemu zapobiegaiąc, nie mieszy się ściągać z przekłuciem pęcherza nad K^mi łonowemi albo ꝑ kiszkę odchodową. U starców w^kon sciany uretry, trudnosc tutay czasem założenie moczociągu, trudność ta iednak łatwo może bydź pokonana, używaiąc moczociągi z większym dyametrem. Z resztą powtarzaiąc kateteryzowanie, za każdą razą gdy chory uczuie potrzebę urynowania, można użyć srebrnego lub z gummy elastyczney, zostawuiąc zaś ciągle nayłepiey

iest

iest użyć z gummy elastyczney. — W którym razie często zatykaiący kateter wyimuie się co 2 y 3 godziny, dla wypuszczenia nagromadzoney uryny, co 10 y 12 dni wyimuie się kateter dla oczyszczenia go i dla zapobieżenia inkrustacyom; nareszcie skoro tylko powierzchnia iego lustr swóy traci, inny się kateter zakłada. Nareszcie tutay także należy mieć uwagę na drażnienie krz. ꝑ kateter sprawione być może. Jeżeli chory doznaie bólów w okolicy pęcherza moczu z góry, trzeba upuścić krew, przepisać środki łagodne, przeciwzapalne, wypróżniać enemami K.O.^wa^ i stosowną zalecić dyetę. Czas potrzebny do uskutecznienia kuracyi kateterem, w różnych przypadkach iest różny. U niektórych osób kurczliwość powraca po 6^ciu^ tygodniach w innych później nierównie, nareszcie są i tacy, u których pęcherz władzy swey nie odzyskuie. W ogólności ieżeli więcey niż 100 dni kateter bez żadnego skutku utrzymywany będzie, można powiedzieć że chory iest nieuleczony. —

O powracaniu kurczliwości w czasie leczenia za pomocą kateteru, domyślamy się w tenczas, gdy uryna z większą iuż mocą i znacznieyszym łukiem z kateteru wypływa, tudzież gdy pewna iey ilość pomiędzy ścianami uretry a kateterem się wysącza: w takim razie po kilku dniach wyciągamy kateter i zalecamy choremu, aby bez pomocy tego narzędzia oddał urynę co gdy uskuteczni, a założony potem znów kateter, naymnieyszey ilości uryny iuż nie wyprowadzi, będzie to

znakiem

znakiem uleczenia tey choroby; lecz ieżeli po oddaniu dobrowol-
nem uryny, pozostaie ieszcze część iakaś uryny przez kateter
wyprowadzić się daiącey, szczególniey gdy ilość ta, wyrównywa ilo-
ści uryny dobrowolnie oddaney, albo ią nawet przewyższa, na
ów czas to będzie do dalszego używania katetera wskazaniem.-
Oprócz tego, zalecano różne środki takie, któreby pęcherz do kurcz-
liwości pobudzały; Wspomnieliśmy iuż wyżey o użyciu zimna, Kan-
taryd tem ieszcze o innych środkach mówić należy, iakiemi są
wstrzykiwane do pęcherza wody siarczaney naturalney, dekok-
ta różne ściągające, wcierania maści lotnych cum Ra Cantha-
ridum w uda, brzuch i krzyż, enemy, zimne kąpiele wzmacniaiące,
galwanizm, elektryczność, wezykatorye na kość krzyżową przykładane itd.
Z pomiędzy lekarstw wewnętrznych zachwalaią naybar. Arnikę
Ol: animale Dipelli i Kantarydy w ilości gr j co dzień z kamforą
i gummą arabską albo Tra Canthar w ilości 15 do 20 kropel z na-
poiem iakim kleiowatym. Doświadczenia iednak pokazały że środ-
ki te szczególniey wewnętrzne nie działaią prawie nigdy dobrze
i owszem częstokroć szkodzić mogą; w sparaliżowaniu z cierpienia
mleczu pacierzowego, w skutek stłuczenia i wstrząśnienia, można
czasem z korzyścią użyć pijawek, baniek z nasiekaniem do kolumny
pacierzowey przystawianych, póżniey zaś wezykatorye, maści drażni-
niące, moxy, wrzody sztuczne, środki kaustyczne itp. Gdy wszystko
to bezskutecznie użyte było, i niema nadziei aby władza kurcz-
liwości pęcherza powróciła, trzeba chorego nauczyć wprowadzania sobie
katetera,

30 katetera i aby nosił ciągle takowe narzędzie przy sobie, w celu użycia go w czasie potrzeby. Jeżeli pierwotną przyczyną sparaliżowania iest zapal: pęcherza, powstałego w skutek nadużycia środków spirytusowych lub po użyciu zewnętrz i wewn: *Kantaryd* a co chory doznaie częstego silenia do oddawania uryny i bólu w okolicy pęcherza powiększaiącego się w tedy gdy chce zawczyć urynie urynowaniu, rozchodzącego się zaś do krzyżów, równie iak w zdłuż całego kanału moczowego, do czego także przyłączaią się symptta gorączki, wtedy założenie katetera, powinno bydź iak naywięcey wykonywane z ostrożności, i narzędzie to tylko tak daleko zanurzać wypada, aby otwór tylko po za szyią pęcherza dochodził, ieżeli bowiem tu kateter zetknie się z ścianami pęcherza, nietylko sprawia wielkie bóle, ale nawet choroba sama się pogorsza. Oprócz ostrożności należy tu środków przeciwzapalnych-spiesznie użyć, t.j. *upuszczenia krwi, piiawek, kąpieli, ciepłych fomentacyi, enem zimnych, napoiów kleiowatych.* –

Nieodrzeczny tutay ieszcze będzie wspomnieć o stanie chorobowym pęcherza przeciwnym temu który w sparaliżowaniu ma mieysce t.j. **o znacznem zmnieyszeniu obiętości pęcherza**. – Choroba ta powstaie zwykle z wolna wtedy, gdy w skutku drażnienia iakiego, albo z złego nałogu uryna często oddawaną będzie. Już wykształcone staie się przyczyną bolesnego parcia przymuszaiącego do oddania uryny, iak skoro się ta w nieco większey ilości nagromadzi. Naylepiey rozpoznaie się, że kateter do pęcherza

zaprowadzony

zaprowadzony, nieda się w próżności onego oprowadzić. W leczeniu tey choroby, trzeba się starać o rozszerzenie zwężonego pęch: moczu tudzież o zmnieyszenie drażliwości onego. - 1^{mu} wskazaniu uczyniemy zadosyć wstrzymuiąc urynę φ czas dłuższy w pęcherzu, i to może być dobrowolne lub za pomocą katetera. Co się tycze zbytecznej drażliwości pęcherza, ta ieśli nie pochodzi ze stanów chorobowych, maiących mieysce w samych drogach urynowych, wtedy nayczęściey iest w związku z wadliwem trawieniem, i wymaga środków lekko wypróżniaiących a potem wzmacniaiących, tudzież kąpieli cieplych, enem opiatycznych, środków odciągaiących i przyzwoitego uregulowania dyety. -

II. O Zatrzymaniu uryny z przyczyny kiły pęcherza.

Zatrzymanie uryny w razie kiły pęcherza mocz: wydarzaiące się czasem, nietylko pochodzi z osłabienia pęcherza, ale także i ztąd że początek kanału mocz: φ zmianę położenia pęch: przyciśniony nieiako zostaie ku spoieniu K^{ści} łonowych, a dyametr iego mnieyszym się nierównie staie. Zresztą niekiedy zatrzymuie się uryna, iedynie tylko w tey części pęcherza która się w kile znayduie, a to dla utrudnienia kommunikacyi iey z częścią w miednicy pozostałą albo dla tego że worek kilowy, niewytrzymywa w tem mieyscu przyzwoitego na nią ciśnienia. -

Zupełne zatrzymanie uryny tego rodzaiu sprawia nabrzmienie w mieyscu kile odpowiedniem, niezmieniaiąca koloru skóry się b. Coleine — + wyraźną fluktuacyę w sobie czuć daiące. -

uciskanie

8. Uciskanie tego nabrzmienia, rozburza albo pomięszania doznawaną się chęć oddawania uryny, a czasem kilka nawet kropel wydobywa się przez kanał moczowy. W chorobie tey trzeba się naywięcey starać o to aby część pęcherza w kile znaydująca się do mieysca swego odprowadzić i ażeby tę za pomocą przyzwoitego bandażu w tymże mieyscu utrzymać. Jeżeli to wykonanym być nie może, wtedy radzą niektórzy, po wypróżnieniu uryny katetrem, sprawić za pomocą uciskania zapalenie i zrośnienie tey części pęcherza która kila obeymuie: co iednak z trudnością wielką iest połączono. W zupełnem zatrzymaniu uryny z tego pochodzącem, które się katetrem usunąć nie pozwala, trzeba pęcherz za pomocą incyzyi worka kilowego odkryć, a potem przekłucie onego uskutecznić. W zatrzymaniu zaś uryny w tey tylko części która się w kile znayduie, ieżeli kommunikacya z częścią w miednicy zupełnie iest przerwaną można podług **Desaulta** extyrpować część tę w kile będącą, osobliwie kiedy iest nieznaczna. Zmnieyszona tym sposobem obiętość pęcherza, sprawia że chory częściey tylko niż zwykle doznaie potrzeby oddawania uryny. –

III O zatrzymaniu uryny z zapalenia szyi pęcherza mocz:

Zapalenie szyi P. m. wydarza się niezmiernie częściey niż zapalenie pęcherza samego. W skutek tego zapalenia powstaie nabrzmienie iakie szyi pęch. mocz., równie iak nabrzmienie w okolicy położonego prostaty, a tem samem zmnieyszenie się średnicy szyi. Chory oddaie z początku urynę kroplami, z bólem i sile-

(niem)

niem się poźniey gdy zapalenie doydzie do pewnego stopnia nic iey wale nie oddaie. Wtedy powstaie rozdęcie pęcherza nad K^ćią łonową, bol dotkliwy w tych częsciach i pobliskich, gorączka, nudnosci womity, odor z ust urynowy, i podobną wonię wydaiące poty, niespokoyność, bezsenność, utrudnione oddychanie, delirium, konwulsye, a ieżeli niewcześnie stosowny ratunek dany nie będzie, śmierć scenę tę zakończa.—

Dla zwalczenia tego zapalenia, użyć trzeba iak nayspieszniey środków przeciw zapalnych, tutay więc należy upuszczenie krwi, znaczna ilość pijawek na międzykrocze i około otworu K.O. przystawianych, napoie łagodne, fomentacye rozmiękczaiące na międzykrocze, kąpiele, wapory, wstrzykiwania do kanału mocz: mleka ciepłego lub dekoktu z główek makowych itp. Niektórzy zalecaią, prócz tego tinc: ferri muriatici, lekarstwa purguiące, anodyna, enemy opiatyczne a Irling zachwala enemy tytuniowe. Z użyciem katetera zawsze tutay bolesnem iak naydłużey wstrzymywać się trzeba i wtedy dopiero użyć go należy, gdy wszystkie wymienione środki okazują się bezskuteczne, a nagromadzaiąca się coraz więcey uryna do pęch: obawiać się każe sparaliżowania albo innych niebezpiecznych skutków, a gdy i to nie pomaga należy przekłucie pęcherza uskutecznić.—

IV O Zatrzymaniu uryny z spazmotycznego Kurczenia się szyi pęch: m:

Zatrzymanie uryny z przyczyny spazmotycznego kurczenia się szyi pęcherza, albo nawet spazmotycznego skurczenia się kanału

mocz:

moczowego, ściśnionego ꝑ Mty międzykrocza wydarza się u osób b. drażliwych u hypokondryków, tudzież u cierpiących na hemoroidy. Powodem do niego może bydź zaziębienie, napoie fermentuiące, robaki w kiszce, nieoddawanie ꝑ długi czas uryny. Zatrzymanie to, ma to sobie właściwego, że nieraz samo ꝑ się ustaie i znów powraca. Nietowarzyszą mu znaki zapalęnia a przynaymniey z początku, później bowiem przyłączyć się do niego mogą.-

W leczeniu wskazane są środki pw kurczowe iako to: okładania ciepłe międzykrocza z lulku, rumianku, smarowania ol: hyosciami, albo maściami lotnemi cum opio, enemy z rumianku cum assafoetida et opio, albo pg Izla enemy z tytoniu, kąpiele ciepłe itd.- Wewnątrz pulvis Doveri, Opium w Emulsyach, semen licopodii.- W cierpieniach hemoroidalnych Sulphur cum Cremore tartari. W razie zaziębienia środki diaforetyczne osobliwie Camphora zadawana z takiemi aby działanie iey zwrócone było na skórę. Tam gdzie się robaków domyślamy przepisuią się Anthelmintica. A ieżeli zatrzymanie uryny powstało po użyciu napoiów fermentuiących pomyślnie działaią nieraz magnesia usta z dodatkami iakiemi aromatycznemi i moczenie żołędzi w wodzie zimney.

Jeżeli wszystkie te sposoby nic niepomagaią, trzeba się koniecznie starać o wprowadzenie kateteru do pęcherza, i owszem postępowanie to nayprzód użyte bydź powinno tam, gdzie do wstrzymania uryny było przyczyną, nieoddawanie iey ꝑ czas długi. Zresztą gdy do spazmów przyłącza się zarazem sympta zapalenia w tedy dodać należy metodę antiflogistyczną.-

V:O

V. O Zatrzymaniu uryny z chorób różnych nabrzmienie gruczołu prostata sprawuiących.

Do chorób tych należy nayprzód zapalenie gruczołu prostaty dosyć rzadko wydarzaiące się. Zatrzymanie uryny powstaie tutay raptownie; chory uskarża się nayprzód na uczucie gorąca i ciężaru in perineo, wkrótce zaś potem na ból pukaiący i ciągle trwaiący w okolicy szyi pęch: mocz: który się powiększa y powiększaniu chęci oddawania stolca i uryny, powraca często, a każde siłenie się w tey mierze pogorsza chorobę. Chęć oddawania uryny niest tutay stałym symptem tak iak w zapaleniu pęcherza. Oprócz tych symptów zdaie się choremu iakby K.O. wypełniona była znaczną ilością exkrementów, a założony palec wskazuiący czuie nabrzmienie zapalonego gruczołu. Jeżeli chory chce oddawać urynę, musi długo czekać nim się pierwsza kropla pokaże i im więcey się sili, tym trudniey uryna odchodzi, gdyż tym więcey prostata szyię pęch: mocz: ściska. Im gwałtownieysze iest zapalenie, tym cieńszym strumieniem wypływa uryna, i tym większe sprawia bóle choremu iey wypływanie. Probuiąc wprowadzić kateter, ten łatwo dochodzi do prostaty, w tem zaś mieyscu znacznego doznaie oporu, i sprawia ból wielki, gorączkę, puls twardy i prędki. W nayważnieyszym stopniu choroby, uryna zatrzymuie się zupełnie.–

Zapalenie to niekiedy przechodzi w ropienie i wtedy ropa albo się zbiera do tkanki komórk gruczoł otaczaiącey, albo do tkanki

komórk

komór: kt̃ã płaty gruczołu z wodą łączy. Czasem ieden się tylko formuie absceß lecz wielki, czasem kilka pomnieyszych.-
Przyyścia tego w ropienie domyślać się można, ieżeli sympta zapalenia przeciągną się aż do dnia 9^{tego}; ieżeli gorączka pogorsza się, czyli powiększa wieczorem, ieżeli chory doznaie często dreszczu, nareszcie kiedy śledzony przez K:O. prawie się miękkim pokazuie.
Gdy się tutay ropa zbierze w kilka abscessów w tedy chory, rzadko do zdrowia przychodzi, ale naypospoliciey wpada w gorączkę hektyczną, i umiera; przeciwnie gdy tylko ieden ten może się wypróżnić do kanału moczowego, do pęcherza i do K:O^{wey} po czem nareszcie uleczenie następuie.-
Jak skoro tylko abscess pęknie, albo kateterem przebity zostanie, uryna zaraz z większą łatwością ꝑ kanał moczowy wypływa.-
__W leczeniu__ tey choroby w 1^{m} peryodzie używamy środków przeciw zapalnych, upuszczenia krwi, pijawek in perineo i do otworu stolc: przystawianych, kąpieli ciepłych, enem rozmiękczaiących, kataplazmatów, fomentacyy i t.d. dodaiąc dyetę iak nayściśleyszą.- Gdy te środki nie są w stanie sprawić wyprowadzenia uryny, kt̃ã może i dla tego nie wypływa że ꝑ rozszerzenie zbyteczne pęcherza uryną, pęcherz sparalizowany został, wtedy trzeba tutay użyć kateteru, kt̃ego tutay wprowadzenie zwykło bydź b. bolesne i trudne a nawet czasem

łem całkiem niepodobne; w takim razie przymuszeni iesteśmy przekłuć pęcherz; gdy iuż przyidzie do zgoienia wtedy postępuie się z ng prawideł ogólnych, a pomiędzy innemi założenie także katteteru potrzebnem bywa.–

2ga Choroba prostaty zatrzymanie uryny sprawuiąca są kamienie urynowe w gruzole tym znayduiące się o iakich pisze Morgagni, oprócz zatrzymania uryny maią one także utrudniać wytryskiwanie nasienia, niekiedy można ie czuć palcem do k.O. zaprowadzonym; gruntowne uleczenie tey choroby wymaga operacyi podobney do Lithotomii.–

3cie Niewownie częściey powstaie zatrzymanie uryny z przyczyny obiętości prostaty powiękrzoney z nadęcie żył. Choroba ta powstaie zwykle z wolna po cierpieniach hemoroidalnych, a szczególniey u osób rozwiązłe życie prowadzących, którzy kilka razy tryppra mieli, życie sedentaryine prowadzą, zbytek w pokarmach i trunki rozpali: Oddawanie uryny staie się w takim razie coraz trudnieysze, a mianowicie po każdem mocnieyszem statygowaniu: Palec wkazuiący do k.O. zaprowadzony, czuie prostatę nabrzmiałą, która nie iest bolesną, tak że nawet w czasie oddawania uryny żadnego bólu nie sprawia.–

Wleczeniu tey choroby usunąć należy przyczyny, prócz tego przystawić piiawki do międzykrocza, enemy zimne z Nro, z dekoktu quercus cum alumine, nakoniec używanie katetera.– Wprowadzenie katetera bywa nieraz b. trudne, czasem operacya ta

cya ta sprawia przedanie drobnych naczyniek rozdętych i sprawia krwotok ulrzywaiący z resztą, potrzeba iest katetera coraz grubszego i niekończy się zwykle przed 6ma tygodniami.—

4° Nakoniec nayczęściey wydarzaiąca się choroba, iest zatwardzenie i nabrzmienie chroniczne tego gruczołu. Nabrzmienie to sprawuiące niejako spłaszczenie kanału moczowego i zbliżenie ścian onego do siebie, zaymuie nie tylko 2ª płaty boczne gruczołu, ale nawet małą czastkę iego leżącą poza początkiem kanału mocz: przez co powstaie w pęcherzu iakby klapa ku przodowi sterczaca, otwór kanału mocz: zatykaiąca i zaprowadzenie katetera do pęcherza utrudniaiąca. Cząstkę tę dopiero wspomnioną pomiędzy płatami gruczołu umieszczoną opisał naylepiey E: Home i nazwał ią płatem średnim. Tego to płatu nabrzmienie, gdy dogodzie do pewnego stopnia, staie się nayważnieyszą przyczyną zatrzymania uryny, który nie wprzod będzie mogła wypłynąć aż dopóki znacznie rozdęty pęcherz niepoxunie płata ku tyłowi i tym sposobem nie stworzy klapy kanał moczowy zatykaiącey. Z resztą nabrzmienie to prostaty, albo wszystkie części iednako zaymuie, albo w iedney iest większe niż w drugiey, bywa miękkie niekiedy stwardniałe a nawet i cząstkowe, W^{ten} dochodzi czasem do obiętości pięści (Petite) wzrasta niekiedy b. powoli i z początku b. niewyraznemi obiawia się znakami które od zadrażnienia błony szluzowey pęcherza po większey części zależą, a które się zwiększaią i zmnieyszaią podług rożnych okoliczności.

Gdy

Gdy choroba ta dojdzie do 1^{go} stopnia wtedy pg **Wilsona** do symptomatów iéy należą, ból ciągły, tępy, przykry w gruczole tym siedlisko maiący, który niekiedy staie się kłujący, i przebiega od gruczołu prostata ku kanałowi mocz: i pęcherzowi mocz, chory doznaie częstéy chęci oddawania uryny, z trudnością iednak przychodzi mu chęci téy zadosyć uczynić, za każdą razą mała tylko ilość uryny wypływać może, nareszcie zatrzymanie uryny zupełne następuie tak, że naymnieysza kropla wycisnąć się nieda; trudnem iest także oddawanie stolca, a po każdem oddaniu onegoż zdaie się choremu, iak gdyby K. O^{ne} niezupełnie wypróżnioną była. W czasie silenia się do oddawania stolca lub uryny wypływa czasem z kanału mocz: większa lub mnieysza ilość materyi szlurowéy do białka podobnéy, w włókna ciągnącey się, lepkiéy, elastyczney, przez gruczoł prostata wydzieloney. Zaprowadzony do K. O^{nw} palec wskazujący śledzić może nabrzmienie położeniu grucz: prostata odpowiadaiące. Od niejakiego iuż czasu trwaiące nabrzmienie prostaty, daie także powód, do formowania się <u>kamieni urynowych</u> których symptomata łączą się z sptami nabrzmienia prostaty. Do szczególnych symptomów w téy chorobie należy także pg **E. Home** krwotok pokazuiący się ile kolwiek razy chory konno iezdzi, a ieśli błona szlurowa pokrywaiąca płat środkowy sterczący w pęcherzu, przeydzie w owrzodzenie co się często zdarza, wtedy zaprowadzenie kateteru do pęcherza

sprawia

sprawia niemiłe uczucie i ból nawet po wyjściu z niej iakiś czas trwaiący. o naturze tey choroby nic stanowczego do tego czasu niewiemy, tyle tylko że rzadko napadanie osoby mniey niż 50 lat maiące. **Desault** mniemał że ona iest natury syfilitycznej, i że nayczęściey wydarza się u osób które kilka krotnie trypra miały. Podług **E. Home** iest ona tak właściwa starcom że prawie niema żadnego, żeby doszedłszy do lat 80^ciu niemiał iey w mniejszym lub wyższym stopniu. **Wilson** twierdzi że nayczęściey [illegible] u tych osób, które nieder używały części swoich płciowych lub zbytkowały w tey mierze. —

To co iuż **Hunter** wyrzekł o skirowatem nabrzmieniu prostaty i dziś się sprawdza, że uleczyć tey choroby niemożna. Są iednak sposoby uśmnieyszenia cierpień choremu i przedłużenia życia choremu, tych więc zaniedbywać nietrzeba. Bóle których chory doświadcza, spazmy szyi pęcherza, łagodzą się nieraz b. dobrze powtarzanem często użyciem piiawek i baniek przystawionych do międzykrocza, albo do górney i wewnętrzney części uda, dodawszy do tego iak nayskromnieysze zachowanie się dyetetyczne; w niektórych przypadkach wezykatorye na perineum przykładane okazały się dobremi, zawłoki przeciągane, a zerturu po obu stronach [illegible] sy **Tischer** i **Kurschman** przypisuią dzielność sprawie gatunkowa soli ammoniackiey wewnątrz w dozie ℥ij aż do ℥iv na dzień

ꝓ dzień Heberden naywięcey ufa dekoktowi z Cykuty z Chiną. Valentin Extr: Cicutæ w znaczney dozie, inni radzą używać gąbkę paloną, E: Home wkłada do k: O: pigułki ex Opio et Conio ma culato, przystawiać pijawki do międzykrocza, okładać te części zimną wodą i zadawać wewnątrz lekarstwa wolny stolec utrzymuiące: — Zresztą niektórzy widzieli pomyślne skutki po użyciu V.dy morskiey w postaci kąpieli lub napoiu. Preparata merkuryalne pg Bella są tutay szkodliwe. Co się tycze trudnego oddawania uryny, chorobie tey towarzyszącego, trzeba się ile możności wystrzegać, użycia katete-ru kre zawsze mniey więcey sprawia zadraźnienie pogorszaiące chorobę; lecz ieżeli trudność w oddawaniu uryny do wysokiego iuż dojdzie stopnia, albo zupełnie się zatrzyma, wtedy niepozostaie nam iuż nic więcey iak zakładać kateter do pęch: mocz, albo gdy to uskutecznionem bydź nie może, przekłuć pęcherz nad kościami łonowemi, nigdy zas ꝓ kiszkę odchodową.

VI O Zatrzymaniu uryny z zwężenia kanału moczowego.

Wiemy iuż iakim sposobem następuie zatrzymanie uryny zupeł-ne i niezupełne, wiemy iakie są sympita i sposoby leczenia nie zupełnego zatrzymania uryny, pozostaie nam więc tutay iescze mówić o Zatrzymaniu zupełnem uryny u osób choruiących na zwężenie kan: mocz: Do naygłówniejszych środków kre przy tey chorobie zalecaią chirurgowie należy 1.o Gwałtowne wprowadzenie kateteru do pęcherza 2.o Przykłucie mierne mieysca zwężonego za pomocą zondy, aż do niego tylko zasunioney. 3.o Zaprowadze

nie

nie wewnątrz świeczki cienkiey. 4° Wstrzykiwanie z pewną mocą i 5° nareszcie środki antiflogistyczne. –

Kateter który gwałtownie zaprowadzić chcemy w takim razie, powinien bydź metaliczny przy końcu cienkim tępo zakończony, okrągławy. Wykonanie podobney operacyi iest zawsze b. trudne i wystawia na niebezpieczeństwo utworzenia drogi sztuczney. Ieżeli się zaś operacya uda wtedy także niepomyślne pociągnąć może za sobą skutki, daiąc powód do zapalenia – + gwałtownego i owszem około dnia 8° i 9° śmiercią się iuż nieraz kończącego, dla tych to przyczyn gwałtowne wprowadzenie kateteru do Ce. Mocz: dziś iest prawie powszechnie zarzucone.

Wprowadzenie zondy z świeczki aż do mieysca zwężenia, a potem utrzymywanie iey przez czas niciaki w zetknięciu, szczególniey przez **Choparta** zalecane, znalazło później wiele stronnictwa a mianowicie w **Dupuytrenie** niekiedy kilka godzin wystarcza do takiego rozszerzenia mieysca zwężonego, że się potem świeczka z łatwością wprowadzić dozwala. Zamiast tego sposobu, radzi **Ducamp** odrazu zaprowadzić świeczkę cienką do kanału mocz: za pomocą narzędzia swego zwanego konduktorem; świeczka zostawia się dopóty, dopoki chory nie uczuie [illegible] mocnego parcia do oddania uryny, wtedy wyymuie się zwolna, a uryna w pewney ilości potem z pęcherza wypływa. Gdy iuż przestanie wypływać, zakłada się świeczka na nowo, albo można probować założenia zondy cienkiey z gummy elastyczney. –

Wstrzykiwanie

Wstrzykiwanie z pewną ręką podaie **Amusak** iako b. skutecz-
ne. Nakoniec środki antyflogistyczne nayrzadziey zawodzą
lekarza i na pierwszeństwo przed innemi zasługuią; należy
więc upuścić obficie krew, przystawić 20 do 30 piiawek do
międzykrocza, a potem mieysce to pokryć ciepłą kataplazmą
utrzymywać chorego φ długi czas w kąpieli cieptey, zalecić na-
parzania wodne, enemy rozmiękczaiące v opiatyczne, napoie
kwaśne i zimne ale w małey ilości, spoczynek iak naywiększy
i ścisłą dyetę; czasem skuteczności tych dopomaga zanurzanie nóg
w wodzie zimney, zadawanie lekarstw wemity sprawuiących, od-
dychanie gazem z siarki spaloney, kąpiele zimne człónka męz-
kiego i wstrzykiwanie wody zimney w kanał mocz: iednak co
się tyczy applikowania zimna, trzeba pamiętać że krótkie
używanie takiego, pobudza reakcyą kra powiększa chorobę.
Zresztą ieżeli tutay niepomagaią te środki należy przekłuć
pęcherz. O innych rodzaiach zatrzymania uryny iak np.
φ ciała obce, φ przyciskanie pęcherza macicą opadłą, zgiętą,
v wywrócona, φ ciała obce w Kz̄O: albo iuż powiedzieliśmy,
albo ieszcze powiemy. –

O Extrawazacyi krwi uważaney iako ciało obce.

O Nabrzmieniach krwistych okazuiących się na głowie dzieci nowonarodzonych

Opisane φ **Michaelisa** tumory krwiste na głowie dzieci nowonarodzonych
z którmi łączy się pg. niego zepsucie Kn̄ czaszki, iako pierwotna przy-

(czyna)

 czyna tey choroby, wydarzaią się b. rzadko. Zważaiąc na to że się w krótce po urodzeniu wkrótce daią, możnaby myśleć że są skutkiem trudnego porodu, ale że tak nie iest, przekonywaią nas o tem doswiad czenia i tak: są one i w tenczas gdy się poród iak naylatwiey od był, nadto że tumory te nie zaymuią naywięcey sterczących części głowy, lubo pospolicie wydarzaią się na bocznych częściach głowy.— Wogólności są one sterczące, ograniczone, pozwalaią w sobie wyśle dzić fluktuacyą, uciskanie nie zmnieysza ich, nie sprawia żad nego bólu i nie daie powodu do żadnych uśpień funkcyi mózgu iakto w kilach mózgowych ma mieysce; do koła ich daie się nama cać brzeg twardy, z resztą powłoki powierzchne nie są zmienionego koloru. Naegele widział u niektórych dzieci ieden tylko tego ro dzaiu tumor u innych po kilka i to zawsze 2° y 3° dopiero dnia po urodzeniu. Zepsucie zaś kości nie iest przyczyną onych, ale skutkiem następnym szczególniey wtedy, gdy nastąpi extrawazacya krwi pomiędzy pericranium i czaszkę zostawiona będzie bez po mocy przez czas nieco dłuższy.—

Leczenie. Niezwłoczne przecięcie tumoru za pomocą narzędzia ostre go uskutecznione, wypuszczenie krwi, które na 2gi dzień powtórzyć iezeli wypada, gdy iey się pewna ilość nagromadzi, nareszcie opatrywanie iak nayprostsze przy Naegla zawsze iak nayfortunnieysze ukończe nie tey choroby sprawia. Zaniedbanie zaś postępowania tego i uży cie szczególniey tylko środków rozdzielaiących nayczęściey uleczenia sprawić nie mogących, pociąga za sobą zepsucie Kości czaszki a potem śmierć

śmierć prędzey lub późniey nastąpić. Tym że samym sposobem postępuie Cline, który pomiędzy przytacza przykład dziecięcia 5 tygodni maiącego z nabrzmieniem na tylney kości głowy, wyrównywaiącem wielkości pięści całey, nabrzmienie to mieli niektórzy za kilę mózgową gdyż 4go dopiero dnia powstało, powiększało się 6. prędko i otaczał go brzeg twardy iakby kości przedziurawioney. Otwarcie lancetem wyprowadziło 11 łutów krwi skrzepłey, nazaiutrz zgromadziło się iey ieszcze cokolwiek, ale po 8miu dniach użycia species cephalica z winem rozeszło się zupełnie. Podług Chelinsa można próbować rozdzielenia tego tumoru wtedy, gdy trwa od niedawnego czasu i nie iest zbyt Wki np. używać fomentacyi ziół aromatycznych w winie gotowanych soli ammoniackiey, wody Gularda i tp. tudzież przyzwoitego uciskania; lecz ieżeli przez podobne postępowanie nie zmnieysza się tumor po upłynieniu 10 y 14 a prócz tego ieżeli będzie wyprężony albo zaraz z początku Wki, trzeba go otworzyć. Nie iest iednak Chelius za przecięciem tumoru w całey długości y za przecięciem krzyżowem, twierdząc że samo ukłucie lancetem iest dostateczne, a potem każe używać ieszcze środków rozdzielaiących i przyzwoitego uciśnienia. W 1szych dniach po operacyi, wypływa z rany płyn zakrwawiony, potem wodnisty a nareszcie ropisty. Z tego co się powiedziało dotąd, pokazuie się, że nabrzmienie to iest równie ważną chorobą, dla lekarza praktykuiącego, gdyż zaniedbane, albo źle leczone, może być przyczyną śmierci, iako i dla Sądowego lekarza, aby ie nie wziął za dzieciobóystwo i za powstałe wskutek gwałtu zewnętrznego. —

C. Kik

O kile krwistey Haematocele.

Przez kilę krwistą rozumiemy extrawazacyę krwi do iakiey części worka iądrowego. Rozróżniamy tutay zas extrawazacyę krwi do tkanki komór worka iądrowego i do worka ex tunica vaginali propria testis. Pierwszego rodzaiu kila krwis: iest przyczyną gwałtów zewnętrz na worek iądrowy działaiących np w skutku uderzenia naczynia krwiste rozrywaią się, niekiedy powstaie przez mocne silenie się np podnosząc ciężary. Mało zbita tkanka komór sprawia tutay że pęknięcie małego naczynka sprawia znaczną extrawazacyę i tak szybko rosnącą że ią za zwyczayną kilę wziąć można. Extrawazacye te pozwalaią się rozdzielić upuszczeniem krwi; fomentacyami rozdzielaiącemi fomentacyami z soli ammoniackiey i octu i przez użycie suspensorium, osobliwie ieżeli chory zachowuie się spokoynie i pozostaie w pozycyi horyzontalney. Nietrzeba tutay tracić nadziei przyprowadzenia do skutku rozdzielenia, choć by było wkrótce bardzo i twarde, niekiedy iednak tutay powiększa się coraz bardziey zamiast się zmnieyszać. Wtedy dla zatamowania krwotoku, dobrze iest użyć mocnego ucisnienia suspensorio i użyć P. zimney iak lód; a gdy i to niepomaga i bóle się przyłączaią, należy nabrzmienie to przeciąć, krew skrzepłą wydobydź i krwotok z wewnętrznego na zewnętrzny zamieniony zatamować, sposobami wiadomemi iakoto: wypchać ranę skubanką, ucisnąć kompressem, albo nareszcie podwiązać naczynie krew z siebie wydaiące, lubo operacya ta ostatnia bywa nieraz b. trudna do wykonania, tak że chory

w wkim

w wielkim niebezpieczeństwie. W krwotoku którego źródło pochodzi z żyły sznurka nasiennego Pott i Richter zalecaią podwiązanie sznurka nasiennego a potem kastracyą, ale na to się inni nie zgadzaią: Oprócz tego przypadku każą niektórzy robić incyzyą, gdy się iuż krwotok wewn. od niejakiego czasu wstrzymał, lecz tylko nabrzmienie powstanie, ale inni każą się wstrzymać, bo ztąd gangrena powstać może. Podobnego rodzaiu nabrzmienie powstać niekiedy w worsach miękkich u kobiet i podobnie się leczy. —

Drugiego rodzaiu żyła krwista to iest: z extrawazacyi krwi do błony tunica vaginalis testis, iest naypierwszym skutkiem przekłucia błony tey troygraniem i lancetem w celu leczenia choroby hydrocele zwaney. Powstaie zaś dwoiakim sposobem to iest: albo troygraniec i lancet natrafia na żyłę nabrzmiałą, in tunica vaginali, tak że po wypuszczeniu wody, krew się nagromadza do tunica vaginalis, albo też krew rozszerzaiąca naczynia tunica vaginalis oslabione raptem do nich w znaczney ilości, przydającą tylko przybywaiąca wyrazia pęknienie iednego naczynia, poczem podobny następuie skutek; w 1m razie zaczyna się tworzyć haematocele zaraz po zrobieniu ukłucia i pewna ilość krwi wypływa zaraz z wodą. W przypadku zaś drugim, choroba ta powstaie nieco później. —

Rozpoznanie żył krwistych iest łatwe, maiąc szczególnie wzgląd na okoliczności uformowania się onych, a mianowicie ieżeli nastąpić nabrzmienie iąder, w krótce po operacyi hydrocele wczanie

nie który krew z wodnistością się wydobywa, albo ieżeli nabrzmie-
nie to nastąpi po operacyi znaczney pukliny tunicae vaginalis.
Naytrudnieysza iest do rozpoznania kiła krwista tunicae vaginalis
w skutku stłuczenia iąder powstała. Iest ona b. podobna do hy-
drocele i tem się tylko od niey różni że nierównie prędzey niż pukli-
na wzrasta i że iest nieprzezroczysta, gdy się ią do światła ztrzymuie.
Nayczęściey iednak nie poznaiemy natury téy choroby, aż dopiero gdy prze-
kłócie tunicae vaginalis wykonamy i gdy pozwalamy nagromadzo-
ney w téy tunice krwi zewnątrz wypływać. Niekiedy można na-
wet wziąść kiłę krwistą w tunica vaginalis powstałą za nabrzmi-
nie i stwardnienie iądra samego, a osobliwie gdy krew do tunica
vaginalis nagromadzona skrzepnie, zawsze iednak w takim ra-
zie, można wyśledzić fluktuacyą w pewnych punktach. Z resztą
choroba ta trwa nieraz rok ieden y dwa, niedaiąc powodu do
żadnych gwałtownych symptomatów. W kile krwistych po zranie-
niu naczyń tunicae vaginalis, przy operacyi pukliny wodney
teyże błony zapobiedz można albo φ fomentacye zimne przy
dwoitem położeniu chorego, albo też uymuiąc fałd skóry, wraz
z częścią poniżey położoną, w mieyscu w krem ukłuwie się wy-
konywało i ściskaiąc pomiędzy palcami φ czas niciaki, φ to ta-
muie się krwotok. Lecz ieżeli iuż kiła tego rodzaiu uformowa-
ła się i do pewney doszła obiętości, wtedy nayprzód potrzeba
się starać, o rozdzielenie extrawazacyi użyciem lekarstw purgu-
iących, fomentacyy z soli ammoniackiey, wcieśnienia mocnieysze-

go

go suspensorio, a gdy środki te będą niedostateczne, wtedy wykonać operacyą podobną iak w puchlinie wodney tunicae vaginalis.–

Oprócz tych 2ch gatunków kiły krwistey opisuie ieszcze Richter chorowitość jądra od przeistoczenia pewnego tego organu zależącą w kręy iącą nabrzmienia, ale zarazem tak się miękkiem stać, że się pozwala spłaszczać do pewnego stopnia. Naczynia iego krwionośne a szczególniey weny są nabrzmiałe a niekiedy krew wylana w osobnych znayduie się komórkach. Nabrzmienie to tak iest nieraz do hydrocele podobne że bywało iako puchlina ꝑ ukłucie leczone. Operacya ta dawała powód do wylania się pewney ilości krwi, ꝑ co iednak tumor bynaymniey się nie zmnieyszał; niekiedy po ukłuciu następuie krwotok zastraszaiący, albo ból i zapalenie. U innych po zrobieniu ukłucia, podnosiła się z rany wyrosł gębczasta co raz bardziey wzrastaiąca.–

Dla uniknienia pomyłki uważać trzeba że w wodney puchlinie tunicae vaginalis, nabrzmienie iest nie równe wyprężone i nigdy niema takiey miękkości, aby ꝑ uciśnienie można mu rozmaite kształty nadawać. Prócz tego dotykaiąc się w różnych punktach, chory iednakowego zawsze doznaie czucia, w hydrocele zaś inne czucie sprawia dotykanie się przedniey części nabrzmienia, a inni uciskaiąc części tylko tam gdzie się iądro znayduie.– Nareszcie wodna puchlina examinowana do światła iest na pół przezroczysta, tutay zaś nabrzmienie iądra iest zawsze nieprzezroczysta.

Nayczęściey

Nayczęściey następuie choroba ta po poprzednim stłuczeniu iądra. Z początku można ią uleczyć przez zimne fomentacye, przez suspensorium obcisłe, lecz po niejakim czasie sama tylko kastracya może uwolnić chorego. Z resztą z kastracyą nie b. się trzeba śpieszyć, częścią dla tego że przy użyciu suspensorium, nabrzmienie nie dochodzi do wielkiey obiętości, nie staie się b. uciążliwem i nieraz przez kilkanaście lat niezmnieysza się, częścią dla tego, iż ieżeli zarazem naczynia sznurka nasiennego rozszerzone będą, operacya ta może zrobić niebezpieczny a czasem nawet śmiertelny krwotok.

O Nagromadzeniu się krwi do artykulacyi Hoemarthros.

Choroba ta iest dosyć rzadką i naywiększa część z nabrzmień stawowych, z wylania się mniemanego krwi do artykulacyi pochodzi z wylania się krwi do tkanki komórkowey stan otaczaiącey. Nagromadzenie się to krwi w skutek zwichnienia lub stłuczenia mocnego wydarzyć się może. Nabrzmienie to powstaie w takim razie raptownie, a potem powiększa się ieszcze i dochodzi do wielkiey pewney; obecność krwi w stawie, niezwykła dawadź powodu do złych b. następstw, a naczynia absorbuiące zdołaią ią nayczęściey usunąć, dla tego więc zamiast otwierania stawu niebezpiecznego, a nieraz z przyczyny skrzepłey krwi celowi nieodpowiadaiącego, lepiey używać środków rozdzielaiących np fomentacyi z octem i z solą ammoniacką, a późniey smarowań lotnych z kamforą. -

The

The przytacza przykład nagromadzenia się krwi do artykulacyi kolana, które powstało w skutek zranienia, a rozeszło się bez żadnych złych wypadków, w skutek naczyń absorbujących. —

O ciałach obcych powstałych przez sekrecyą nienormalną.

O Nabrzmieniu ganglion.

Przez ganglion rozumiemy w Chirurgii tumor na więzadle iakim z aponewrozie, wydarzaiący się woreczkowaty, ograniczony, ruchomy, koloru skóry niezmieniaiący; nayczęściey widzieć go można na grzbiecie ręki, albo w bliskości stawu ręki. Uciskaiąc go zdaie on się posiadać znaczną elastyczność. Wogólności ganglion wzrasta pomału, i rzadko kiedy przychodzi do wielkości przenoszącey objętości orzecha laskowego. Dopoki iest mały, dopóty choremu żadney przykrości nie sprawia, lecz gdy przyidzie do pewnych wymiarów, robi niekształtność i utrudnia ruch ścięgacza na którym leży; rzadko kiedy, powstaie w nim zapalenie a ieszcze rzadziey ropienie, które może przeyść w owrzodzenie i zrobić wrzód złego ustunku. Każdy ganglion składa się z woreczka, z mocney tkanki komórkowey uformowanego i z płynu do białka iaia b. podobnego. Examinuiąc go pilnie, widzieć można nieraz że woreczek złączony iest cienką szyią z ścięgaczem poblizkim. Nayczęściey tumor ten zdaie się że powstaie po pęknieniu małego ścięgacza, przez co płyn wlewa się do poblizkiey tkanki komórkowey i z niey woreczek sobie formuie. Może bydź że powstaie czasem przez rozszerzenie tey pochwy tylko w pewnym punkcie, na-

reszcie,

 nareszcie czasem pochwa ścięgaiza niezdaie się mieć z nim żadnego związku. Do naypospolitszych przyczyn należy tutay zwichnienie, stłuczenie y nagłe i mocne wyprężenie ścięgaiza, niekiedy kilka takich powstaie tumorów bez widoczney przyczyny. —

Leczenie. Rzadko kiedy udaie się rozpędzić tego rodzaiu tumor do czego radzą Spir: saponatum liście belladony świeże ugniecione y infuzya tey rośliny, żółć wołowa cum spir: cornu cervi Ol: origani, elektryczność, tarcie, i ciągłe ciskanie ciałami iakiemi twardemi tumoru, nierownie pomyślnieysze zwykło sprawiać skutki, a ieszcze lepiey, gniecenie go takie aby go rozgnieść, a płyn się wylał do pobliskiey tkanki komor, do czego używa się naylepiey palców albo samych, albo pieniądze pod nie podkładać. Inni radzą ie uderzać młotkiem lub innem podobnem narzędziem. Gdy tym sposobem pęknienie istotnie nastąpi, trzeba się starać φ tarcie rozprowadzić płyn do pobliskiey tkanki komor, a obandażowaniem mocnem, przyzwoicie założonem, ściany woreczka do zetknięcia przyprowadzić, i dopóty utrzymywać dopóki się nie będziemy domyślać że się zrosły. Prawie nigdy postępowaniu temu nie towarzyszy ból W-ki, ani zapalenie ani złe skutki. Ieżeli po odięciu obandażowania uformuie się powtórny ganglion tęy operaçyą powtórzyć należy. Nie wszedzie iednak udaie się zrwanie pęknienie, woreczka tego, a mianowicie gdy

się

się daleko od K^ru znayduie, gdy woreczek iest zbity i twardy w tedy iak np Richter każe go otwierać końcem lancetu niedopuszczaiąc powietrza; gdyż to dałoby powód do zapalenia i do rożnych gwałtownych symptow. Naylepiey tutay zrobić mały otwor, wytężywszy wprzod skórę, tak aby ta potem puszczona otwor zrobiony zatykała, po zrobieniu otworu postępuie się iak wyżey. Zalecane w takim razie zankłoki ex Ctacea są niebezpieczne i mogą dadź powód do raka i fungus hematodes. – Nareszcie tutay należy extyrpacya tumoru, wskazana szczegolniey w tenczas, gdy inne sposoby nie pomagaią, gdy ganglion utrudnia znacznie ruch w stawie lub gdy sprawia bole. Operacya ta iednak czasem pociąga niebezpieczne skutki, daiąc powód do gwałtowney gorączki bólu i rożnych symptow spazmów, czego aby uniknąć trzeba się strzedz zranienia częśći poniżey położonych, powietrza niedopuszczać i starać się zagoić p 1^am intentionem. Jeżeli ganglion sam p się otworzy się i przeydzie w exulceracya, wtedy naylepiey skorę całą wraz z workiem wyciąć, strzegąc się aby nic przeistoczonego nie zostało, gdyż to dałoby powód do powstania wyrośli gębczastych b złego gatunku.

O Puchlinie Wodney stawów Hydartos.

Nagromadzenie się w znacznieyszey nierownie ilośći synowii niż w stanie normalnym do torebki stawowey, tak że ta rozdęta tworzy zewnątrz widoczne nabrzmienie nazywa się hydrops articuli

6.
54. articuli. Choroba ta d. rzadko wydarzaiąca się, niekiedy niebezpieczna a zawsze trudna do uleczenia, może zaymować kty kolwiek staw ale nayospolicicy w kolanie, a to zapewne dla tego że to naywięcey iest wystawione na działanie przyczyn robiących puchlinę wodną i że torebka stawowa nie równie iest słabsza niż gdzieindziey. Ilość synowii wodną puchlinę stanowiąca, różna iest po różney gatunku stawu i po różney okoliczności.

W kolanie widziano naraz 16 do 20 ℥ co się iednak rzadko wydarza. Czasem nagromadzona ilość pewna do stawu synowii ulega rozmaitym zmianom staiąc się b. kleiowatą, gęstą, koloru mniey więcey ciemnego i ieżeli prócz tego funkcye sekrecyi wbłonie synowialney kolana zmienione zostaną, naówczas płyn staie się mętny, szarawy, do maślanki podobny, z przyczyn mnieyszey z większey ilości strzępków limfatycz: Bieg wodney puchliny stawu iest prawie zawsze chroniczny, długo ciągły, są iednak przykłady prędkiego formowania się.

W ogólności puchlinę tę można podzielić na prostą, iedynie na powiększoney ilości synowii zależącą, i na skomplikowaną, to iest puchlinę stawu połączoną z różnemi chorobami części staw stanowiącemi iako to: z zapaleniem z zgrubieniem u roz pulchnieniem części miękkich, z puchnieniem K[ci] itd. Naybliższą przyczyną wodney puchliny stawu iest zmieniona równowaga pomiędzy sekrecyą i absorbcyą synowii tak, że choroba ta

albo

albo powstaie, albo przez powiększoną sekrecyą, albo przez zmnieyszoną absorbcyą płynu synowialnego. –

W 1m przypadku nabrzmienie stawu postępuie prędszym krokiem, w drugim zaś powolniey. Powodowe przyczyny tey choroby, albo są zewnętrzne albo wewnętrzne, do zewnętrznych należy stłuczenie, nadwichnienie, działanie mocnego zimna, obecność iakiego ciała obcego ruchomego w stawie, w ogólności wszystko cokolwiek drażniąc błonę synowialną sprawia w niey pewny rodzay chronicznego zapalenia. Pomiędzy wewnętrznemi przyczynami nayczęściey reumatyzm daie powód do wodney puchliny stawu. –

Każda wodna puchlina stawu charakteryzuie się nabrzmieniem miękkiem, ograniczonem, w mieyscu poczynania się więzadła torebkowego, bez zmiany koloru skóry, niebolesnem albo mało bólu sprawuiącem, mało co ruch stawu utrudnia, w którym przez dotykanie można wyśledzić pluskanie, nabrzmienie to nie iest zarówno wszędzie we wszystkich punktach, naywydatniey-sze tam gdzie iest więzadło torebkowe rozwolnione, gdzie staw naywięcey wystaiący i naymnieyszą ilością części miękkich pokryty. W ręce naywydatnieysze iest na tyle i na przodzie z boku prawie niewidoczne; w stawie nogi przed kostką; w stawie barku naywyraźnieysze z przodu w przestrzeni pomiędzy M[us]. pectoralis major i deltoideus, w kolanie nareszcie pokazuie się nabrzmienie zawsze w przodkowey i bocz-

-ney

ney części stawu. W miarę tego iak się w kolanie coraz więcey nagromadza synowii, nabrzmienie postępuie coraz bardziey w górę, pomiędzy K^ścią^ udową i mus. triceps cruris, który przez to podniesiony bywa. **Boyer** widział tego rodzaiu tumor, aż do ⅓ części uda dochodzący, kształt iego nieregularny i przedzielony podłużnie K^ścią^ kolanową, więzadłami tey kości, i ścięgnami extensorów goleni. – Połowa wewnętrzna iest szersza i wystaie bardziey niżeli połowa zewnętrzna, a to dla tego że część torebki stawowey, znayduiąca się pomiędzy K. kolanową i brzegiem kłykcia wewnętrznym iest szersza, niżeli ta co leży pomiędzy tą kością i pomiędzy brzegiem bocznym kłykcia zewn: oprócz tego łatwiey się rozszerzać pozwala. Ruch goleni mało co utrudniony, ma wiele wpływu na kształt i nabrzmienie kolana. W czasie zgięcia kolana iest nabrzmienie b. wyprężone szersze i znacznieysze, w czasie zaś wyprostowania przeciwnie; Ażeby wyśledzić tutay fluktuacyą, trzeba 2 y 3 palce iedney ręki położyć z iedney strony nabrzmienia a palcem wskazowym 2^giey^ ręki uderzać w drugą stronę, ruch udziela się palcom na nabrzmieniu spoczywaiącym. –
Do znaków tey choroby należy że K^ść^ kolanowa od bloku b. oddalona, iest b. ruchoma, ucisk... ią w czasie wyprężenia goleni, przebiega ona b. w^lką^ przestrzeń, a iak skoro przestanie się ią uciskać, oddala się od bloku napowrót.
__Przepowiedzenie__. Zawsze smutne, rzadko kiedy uleczyć się...

rozpędzić

rozpędzić, i albo ią zostawić sobie samey, albo przedsięwziąść operacyą zawsze niebezpieczną. Jeżeli trwa od niedawnego czasu, i powstaie szybko łatwiey się rozpędza, ale po uleczeniu nawet pozostaie skłonność do recydywy. Nareszcie naywięcey iey się trzeba obawiać, gdy iest połączona z chorobami chrząstek stawowych, słowem z tumorami białemi. —

W leczeniu tey choroby mniey służą środki wewntrz: uryne pędzące lub poty pobudzaiące. Skutecznieyszemi zaś bywaią środki brane zewnątrz, do tych należą pijawki często przystawiane, smarowanie maściami merkurialnemi z kamforą, fomentacye spirytusowe, aromatyczne, linimentum volatile cum tinc: Canthad: rozcierania flanelą, nakadzania dymem aromatycznym, okładania winem z solą ammoniacką, dziekciem papier namoczony w mocnym occie goracym często odmieniany, kapiele kroplowe z wody czystey słoney z sciarczaney, mocne obandażowanie, pokrycie całey artykulacyi kitayką gummowaną i.t.d. Jeżeli środki te często zmieniane mało pomagaią, wtedy z korzyścią nieraz można użyć wezykatoryi, przenosząc ią ciągle z iednego mieysca na drugie, blisko artykulacyi, a mianowicie tam gdzie więzadło torebkowe, pokryte iest małą ilością części miękkich. Ten sposób użycia wezykatoryi lepszy iest niżeli utrzymywanie ropienia maściami drazniącemi po przyłożeniu tylko raz wezykatoryi. Równie dzielnym środkiem

iak

iak wezykatorya iest moksa, szczególniey ℘ Ponteau używana
i fontanelle których z korzyścią używał Lefleur. co się tyczy
moksy ta używa się kilkakrotnie po bokach np. kolana, pamię-
taiąc, że nam tu nie idzie o zniszczenie skóry, ale o sprawie-
nie zadrażnienia, któreby do działania naczynia absorbuiące
pobudziło. Nareszcie ieżeli po użyciu wszelkich środków cho-
roba się nie zmnieysza, ale nabiera coraz gorszego harakteru,
ilość płynu powiększa się, bóle wzmagaią się stopniami, ieżeli
w stawie znayduie się ciało obce ruchome nareszcie ieżeli
ruch członków iest utrudniony, wtedy ℘ operacyą trzeba wypuścić
płyn synowialny, a to dla zapobieżenia pęknieniu więzadła
torebkowego i uformowania się fistuły stawowéy, owrzodzenia
chrząstek stawowych i próchnieniu K[ści]. Iakkolwiek bądź
wyznać potrzeba, że operacya ta skutecznie czasem nieza-
pobiega, powtórnemu nagromadzeniu się synowii do artykula-
cyi, albo co ieszcze gorsza ℘ zrobienie przystępu powietrza
do stawu, staie się przyczyną niebezpiecznych skutków zmuszaiących
do przedsięwzięcia amputacyi, albo też sprawiaią śmierć. –

O wodney puchlinie torebek szluzowych.

Wodna puchlina torebek szluzowych, t. j. różnych torebek bło-
nistych, na stawach albo w bliskości tychże znayduiących
się, powstaie z nagromadzenia się w znaczney ilości płynu który
torebki te w sobie zawieraią, wydarza się to szczególniey po
stłuczeniu, może także pochodzić z zranienia, choroby skro-

fuliczney

fulizney, nadużyciu merkuryuszu i tp. Rzadko kiedy nabrzmie-
nie tego rodzaiu iest bolesne na dotknięcie, pokazuie się b. elas-
tyczne niż nabrzmienie z nagromadzenia się ropy, z początku
ogranicza się tylko do iedney części artykulacyi, potem zaś ota-
cza staw cały, skóra pokrywaiąca go nie zmienia koloru natu-
ralnego, chyba, że przypadkiem przeydzie w zapalenie. Zapale-
nie samey torebki szluzowey znaczną ilością płynu napełnio-
ney może bydź d. znaczne i ukończyć się ropieniem, a wtedy
ropa rozchodzi się pod skórą, płyn w tumorze tym zawarty
bywa b. rzadki wodnisty, osobliwie gdy choroba pochodzi z ran,
albo też z kawałkami limfy stwardniałemi, kruchemi, zbite-
mi połączony, a mianowicie wtedy gdy przyczyną powodową
było uderzenie; wodna puchlina torebek szluzowych w okolicy
stawu ręki albo nogi wydarzaiąca się ma to szczególnego że:
1º Woreczek nabrzmienie formuiący, oprócz wodnistości za-
wiera pewną liczbę ciałek drobnych białawych podobnych
do ziarn gruszek i złożonych z blaszek na sobie położonych b. wyraź-
nych, które to ciałka niektórzy np Dupuytren maią za istoty
organiczne żyiące, zważaiąc na to że kształt ich zawsze
iest iednakowy, że się nie zmnieyszaią wtedy gdy otaczaiące
części worek przechodzą w ropienie, nareszcie że się zdaią bydź
obdarzone ruchem dobrowolnym. –
2º Woreczki te wydarzaią się nayczęściey około stawu ręki ze
strony dłoni, mniey często w okolicy stawu nogi a w obudwu ra-

(zach

zach położone są pod ligam: annulare, które się przedziela na 2 części sterczące powyżey i poniżey tego więzadła. —
3° Przeciskaiąc płyn z iedney połowy woreczka do drugiey daie się słyszeć pewien rodzay trzasku, co zapewne z tąd pochodzi, że ciałka te pękaią. Do naypospolitszych puchlin tego rodzaiu należą te które wydarzaią się na K^ci^ kolanowey, formuią one nabrzmienie gruzłkowate mniey więcey okrągłe do owalnego zbliżone do K^ci^ kolanowey podstawą swą obrócone, niebolesne, bez zmiany koloru skóry, miękkie elastyczne, na dotknięcie iakby gębczaste, ograniczone. Obiętość iego przechodzi nieraz granice K^ci^ kolanowey. Niektórzy lekarze opisuią nabrzmienie to pod nazwiskiem fungus genu. Schreger zaś naynowszy pisarz w tym przedmiocie nazywa go hydroma cysticum patellare. Podobne do niey iest nabrzmienie na wyrostku olecranon, wydarzaiące się szczególniey u osób starych bursa anconea. Obudwom tym puchlina towarzyszy, często z początku mocne zapalenie, osobliwie w puchlinie maiącey siedlisko na K^ci^ kolanowey. — Z resztą w środku tych tumorów natrafiamy na owe ciała białawe wyżey opisane w wodnistości pływaiące. —
Leczenie tey choroby stosować się powinno do stanu w iakim się te części znayduią i do przyczyn w związku z niemi będących. Zamiarem naszym zawsze iest rozdzielenie, a gdy to do skutku niemoże bydź doprowadzone, wypuszczamy wodnistość nagromadzoną. Jeżeli nabrzmienie iest zapalone i bolesne, co się

dosyć

dosyć często wydarza; używa się fomentacyi zimnych z wody Gularda, pijawek, rozcierań maściami merkuryalnemi itp. później zaś wezykatorye które sprawione ropienie utrzymuie się przez długi czas i smarowania maściami tołnemi. Lecz gdy nabrzmienie będzie niebolesne iak się to trafia naypospolitiey, wtedy zaraz wziąść się można do wezykatoryi i maści tołtnych, tudzież do plastrów różnych rozdzielaiących i do kąpieli kroplowych, zadaiąc zarazem wewnątrz środki przyczynom choroby odpowiadaiące np. Vinum sem: colchici które b. skuteczne bywa w ten czas, gdy natura choroby iest artrytyczna y reumatyczna. Tam gdzie się rozdzielenie nie udaie, a wzrastaiące coraz by nabrzmienie stało się uciążliwe i bolesne, trzeba zrobić przekłucie y przecięcie a potem za pomocą wkładania do otworu wałeczka z skubanki, zapomocą drażnienia ścian woreczka, zondę która się do niego wkłada, za pomocą wstrzykiwań y zawłoki, wzbudzić taki stopień zapalenia aby sekrecya ropy ustała a ściany się zrosły. Pamiętać iednak należy że zapalenie i ropienie wkoło torebek szlur. może pociągnąć za sobą niebezpieczne nawet skutki. W razie znacznego zgrubienia ścian woreczka, postępowanie dopiero opisane, bywa czasem niedostateczne, a więc ieżeli siedlisko tumoru nie sprzeciwia się temu, można zrobić extyrpacyą całego woreczka, albo przedniey ściany, zostawiaiąc ropieniu ścianę tylko tylną. –

(la do)

Co do szczególnéy puchliny wodnéy torebek szluzowych tedy w wodnéy puchlinie wydarzaiącéy się pod więzadłem pierścionkowem, stawu ręki lub nogi, radzą niektórzy a mianowicie Dupuytren otwierać worek w 2ch końcach onego, a potem przez 2 tym sposobem zrobione otwory, przeprowadzić cienką zawłokę, niezostawuiąc iéy iednak zbyt długo, aby nadto niesprawiło zapalenia, które rozszedłszy się do stawu byłoby b. niebezpieczne. Z resztą i tutay iak w nabrzmieniu ganglión nie trzeba pozwalać powietrzu wchodzić do woreczka.-

W wodnéy puchlinie torebek szluzowych, która się na K[?]ni kolanowéy wydarza Schröger zaleca 4 do 6 razy na dzień przykładać szmatkę w kilkoro złożoną, i w następuiącym płynie ciepłym przez Heistera zaleconym namoczaną:

Rp. Lithargyri unc: sex
Boli armoenae drach: unam
Mastychis et Myrrha āā unc: dimidiam
Aceti vini libram unam.-
Coque per quadrantem horae: -

Przy tym zalecić spokoyne zachowanie się, mierne obcisłe obandażowanie, a w razie potrzeby ukłucie tumoru i wypuszczenie wodnistości, nieraz sprawuie skutki pomyślne.-

O wodnéy puchlinie błony pochewkowéy iądra hydrocele

Przez hydrocele rozumiemy nabrzmienie powstałe przez nagromadzenie się wodnistości do części otaczaiących iądro i sznurki iądrowe. Przy zaś są główne rodzaie téy choroby to iest: 1o

1° Hydrocele ⊕ infiltrayą gdy wodnistość nagromadza się do tkanki komorkowey.—

2° Hydrocele ⊕ wysączenie się wodnistości do worka naturalnego z błony serwatkowey uformowanego.—

3° Hydrocele ⊕ nagromadzenie się wodnistości do woreczka serwatkowego, przypadkowo uformowanego, hydrocele cistici.—

Każdy z tych rodzaiów pod różnemi kształtami może się okazać z tąd b. wiele gatunków tey choroby liczemy. +

Co do 1go Tkanka komor worka iądrowego będąca siedliskiem wodney puchliny 1go rodzaiu, może się uważać iako złożona z 3ch części oddzielnych, z których iedna nayglębiey położona, zaymuie cały kanał uformowany per tunicam funiculi propriam i ta iest naymniey obfita, druga znayduie się pomiędzy błoną tunica vag: propria funiculi i tunica vag: testis z iedney strony, tudzież pomiędzy błoną właściwą zwaną tunica communis funiculi et testis z drugiey strony. Część ta tkanki komor: przedzielona iest błoną tunica erythroidea na dwie warstwy kommunikuiące iednak z sobą z łatwością.—Nareszcie trzecia część tey tkanki zapełnia mieysca pomiędzy płaszczną zewnętrzną błony tunica communis i pomiędzy skórą worka iądrowego, podobnie iak poprzedzaiąca, przedzielona iest na 2 części łatwo z sobą kommunikuiące błoną zwaną darthos. Podług tego iak wodnistość zbiera się do nayglębszey z tych 3ch części tkanki komor: do środkowey albo do nayblizszey tj: (tey skóra)

64. krá pod skórą. Lecz hydrocele przedstawia nabrzmienia rozne. W 1szym przypadku ograniczone do sznurka nasiennego w 2gim zaś rozciągaiące się aż do srodu worka iądrowego, od obrączki brzusz-ney z iedney tylko strony widoczne w którem za naciśnieniem go palcem formuie się dołek, nareszcie w 3m przypadku for-muie nabrzmienie cały worek iądrowy zaymuiąc. Ostatni ten gatunek puchliny Vney b. szybko wzrasta, nieraz docho-dzi do członka mezk: i zmienia iego wymiary i postać, na dotknięcie nabrzmienie to iest miękkie i ciastowate, po-wstaie w niem za naciśnieniem dołek po niejakim czasie się zapełniaiący. - Chory doznaie cieżaru i wyprężenia a to bez bólu, skóra pokrywaiąca go ciemnieie, staie się gładką i do pewnego punktu przezroczystą.

Przyczyny tego rodzaiu wodney puchliny są v idiopatycz-ne v symptomatyczne. Wodna puchlina worka iądrowego idiopatyczna wydarza się szczególniey u dzieci nowo narodzo-nych, a to dla tego że worek iądrowy był wystawiony na uciśnienie w czasie porodu, albo też będąc drażniony uryną. Widziano także nieraz chorobę tę u starców. Ieżeli iey towarzyszy ból, zapalenie, wtedy trzeba użyć środków mieyscowych rozmiękczaiących; w przeciwnym razie dobre są fo-mentacye rozdzielaiące z Vdy wapienney i Spir: winnego, albo dana flanela dymem aromatycznym napoiona np z Ben nareszcie okładania materacykami aromatycznemi. -

Wodna

Wodna puchlina symptomatyczna, albo zawisła od skirrzenia iakiego brzuchowego albo towarzyszy wodney puchlinie brzucha *ascites* albo wodney puchlinie całego ciała *anasarca*, albo nabrzmienie wodnistemu członków dolnych *edema pedum*, może też powstać z przedarcia znacznego kanału moczowego, wskutek tego uryna infiltruie się do poblizkiey tkanki komórk:

Leczenie Wodney puchliny ♂ infiltracya powstałey symptomatycznie odbywa się, usuwaiąc przyczynę powstania oney gdy iednak niezawsze się to uskutecznić pozwala, albo długiego potrzeba czasu, a tem samem nabrzmienie do znaczney doszedłszy obiętości, staie się uciążliwe, albo sprawuie obawę, aby złe nie wynikněły skutki, trzeba używać środków mieyscowych, kteby wodnistość nagromadzoną usunęły v nowey zbierać się nie pozwoliły, do tych należą fomentacye rozdzielaiące i ściągaiące, incyzye, ukłucie lancetem i wezykatorye. Fomentacye rozdzielaiące skuteczne bydź mogą w niższym stopniu nabrzmienia. Incyzye lubo sprawiaią obfite wyprowadzenie wodnistości, daią iednak nieraz powód do gangreny mieyscowey, niektórzy przenoszą nad nie, ukłucie końcem lancetu, przestrzegaiąc aby ich nie robić, gdy skóra zapaleniem różowem iest zaięta, gdyż to pociągnęłoby krwotok b. znaczny a nawet gangrenę. Z resztą ukłócie to kilkakrotnie powtarzać wypada, co się

uskutecznia

nieraz bez bólu, a ranki z niego zrobione goią się same prze-
się — Nareszcie co się tyczy wezykatoryi, te choć często poża-
dany skutek robią, daią iednak powód do zapalenia a na-
wet i gangreny. Jakim sposobem leczyć infiltracyą uryny
z zwężenia kanału moczowego, o tem iuż było wyżey. —

Co do 2°. Drugi rodzay puchliny części iądro otaczaiących
ma pospolicie siedlisko swe w błonie pochewkowey iądra za-
leży na powiększoney nienormalnie ilości płynu wodnistego za-
wsze w woreczku naturalnym znayduiącego się, a to z przyczy-
ny powiększoney exhalacyi z przyczyny zmnieyszoney absor-
bcyi tegoż płynu. Nabrzmienie tym sposobem uformowane da-
iące wyśledzić w sobie fluktuacyą, wzrasta od spodu worka
iądrowego ku górze, ku kanałowi pachwinowemu, a w miarę
wzrastania, staie się coraz twardsze i sprężystsze, iądro we-
wnątrz zawarte iest pospolicie niezmienione i zawieszone
iest w nim wyżey albo niżey, podług tego iak górna lub dolna
część kanału tunicae vaginalis testis uległa rozszerzeniu
a nadto zwykle w tyle tumoru się znayduie. b. rzadko wi-
dzieć go można z przodu. Rozmaite gatunki choroby tey
u rozmaitych osób postrzegać się daiące, zawisły od wielkości
nabrzmienia, od iego kształtu, twardości, ciężkości gatunkowey
przezroczystości, od natury płynu w nim zawartego, od różnych
zmian tunicae vaginalis iądra, nareszcie od przypadkowych
komplikacyi.: —

a Obiętość

a. Obiętość nabrzmienia bywa b. rozmaita u niektórych Osób zwłaszcza w początku choroby może bydź b. mała, a ilość płynu w nim zawartego może nieprzenosić więcey iak 3 do 4 łyżek; inni widzieli nabrzmienie to spuszczaiące się aż do kolan, a ilość płynu w nim znaydującego się wynosiła 3 do 4 funtów, osobliwie gdy choroba oddawna trwała.—

b. Co do kształtu tumor ten iest pospolicie gruszkowaty podstawą na doł wykierowany, niekiedy nawet końcem swym aż do kanału pachwinowego dochodzi, na powierzchni swey gładki. Jeżeli do kanału pachwinowego wchodzi, wtedy może bydź wzięty za kilę, od krey różni się sposobem wzrastania, przezroczystością i innemi znakami niżey opisać się maiącemi. Od kształtu dopiero opisanego, zbacza niekiedy a mianowicie wtedy gdy tunica vaginalis więcey iest rozprężona w iednem niż w drugiem mieyscu, w takim razie powstać mogą różne wyniosłości kre utrudniaią rozpoznanie tey choroby od sarcocele (rak iądra) nareszcie przyczyną zmienionego kształtu, są noszone przez chorych suspensoria sprawuiące rozszerzenie się nabrzmienia w poprzek, nie zaś wzdłuż i posunienie iądra ku przodowi.—

c. W miarę powiększania się hydrocele z początku miękkiego, staie się coraz twardszem, tak że gdy do pewnego stopnia doydzie fluktuacya prawie całkowicie niknie.—

(d.)

d. Ciężar tego tumoru wyrównywa prawie ciężkości wody pod tąd obiętością i wtedy tylko większa się staie, gdy albo płyn w nim zawarty staie się gęstszym albo gdy do hydrocele przyłączy się sarcocele.-

e. W większey liczbie przypadków hydrocele iest przezroczysty tj. umieszczone między świecą i okiem rozpoznawaiące miey sce to, gdzie się iądro znayduie, tudzież widaimy przebieg nasieniowodu iego i możemy wyśledzić punkta te błony pochwowey iądra, które zaimienwać się zaczynaią, ale przezroczystość ta iest b. niewyraźna, albo może iey całkiem niebydź, co zależy od większego lub mnieyszego zgrubienia tunica vaginalis tudzież od większey lub mnieyszey gęstości i t. p. własności płynu zależy.-

f. Płyn dopiero wzmiankowany nayczęściey iest wodnisty przezroczysty koloru cytrynowego, na ogniu ścinaiący się, a szczególniey gdy błona pochwowa iąder, dezorganizacyi żadney nie uległa, b. niebezpiecznym bywa czerwonawy v. brunatny, co zależy od znacznego zadrażnienia błony pochwowey iąder, u innych bywa kolor do czekolaty podobny i pływaią w nim płatki z przymieszaney i zmienioney krwi pochodzące, nareszcie okazuie się czasem gęsty kleiowaty do miodu podobny, a to wszystko zależy od przeistoczenia błony pochwowey

g. Tunica vaginalis w początkach choroby iest zwykle cienka i przezroczysta, łatwa do przekłucia. Ta ieżeli hydrops trwa

iuż

iuż od dawnego czasu, albo ieśli ią poprzedza zapalenie chroniczne błony pochewkowey iądra, błona ta przedstawia znaczną grubość i twardość nawet do chrząstki iest zbliżona; o stanie tym ostatnim domyślamy się z nieprzezroczystości, twardości, elastyczności, b. znaczny opór uciskaiącey go ręce sprawuiący. Po przekłuciu tey błony tróygrancem i po wypuszczeniu wodnistości, niekiedy nieprzezroczystey, krwią zafarbowaney, nie opada błona pochwowa, ale otacza iądro na kształt skorupy elastyczney, prawie powietrzem wypełnioney. Do tey degeneracyi błony pochewkowey w substancyą włóknisto-chrząstkową, przyłącza się przegryzienie iey w wielu mieyscach, albo exulceracya przenikaiąca niekiedy per membranam albugineam aż do substancyi iądra; a nadto niektóre punkta przechodzą w zwapnienie. Tutay należą różne zmiany bł: pochewkowey iądra co do kształtu i tak: niekiedy hydrocele formuie dwa worki kommunikuiące z sobą iak Klepsydra, a to z przyczyny zwężenia i zaciśnienia niejako w środku; u innych wewnątrz bł: pochwowey znayduią się różne przegrody, które sprawuią to, że choć się płyn z iedney tym sposobem utworzoney komórki wypuści, inne iednak mogą go ieszcze zatrzymać.

R. to się tyczy iądra to w początku choroby, osobliwie gdy ta nie iest skomplikowana, zwykło bydź zdrowe i bez zmiany tak co do obiętości iak organizacyi. Wydarza się ied-

nak

nak. stwardnienie iądra skrofuliczne, syfilityczne a niekiedy skirowate z wodną puchliną iądra połączone, a wtedy ostatnia ta choroba iest zwykle skutkiem pierwszey. Taki stan dopiero wtedy poznanym bydź może, gdy się woda nagromadzona do błony pochwowey iądra wypuści. –

i. Ważne 6. są komplikacye choroby tey, a szczególniey z wodną puchliną sznurka nasiennego hydrocele cistici – z kiłą pachwinową, – z nabrzmieniem żył sznurka nasiennego. Dopóki wodna puchlina iądra oddalona iest od wodney puchliny torebkowatey sznurka nasiennego łatwa iest do rozeznania, lecz gdy się obiedwie zeydą, rozróżnienie iest trudne, gdyż nabrzmienie iedno, wznosi się nad nabrzmieniem sznurka. W razie kompli: z kiłą pachwinową, hydrocele umieszczone zwykle bywa w przedniey części kiły, rzadko zaś znaleźdź go można w tyle kiły. Gdy się hydrocele znayduie przed kiłą, wtedy wydarza się czasem że pewna część siatki u kiszki uciskaiąc tylną część błony pochewkowey iądra formuie niejako nowy rodzay kiły, pokryty workiem kiły pospolitey 2º blaszką tunica vaginalis **Dupuytren** który obserwował 6 razy podobny przypadek widział u 2ch chorych zaciśnienie tam, gdzie kiła pierwotna w następną przechodziła. –

Nakoniec co do nabrzmienia żył sznurka nasiennego, komplikacya

plikacya, ta mniey iest pospolicie ważna i nietrudne do rozpoznania. — Z tego co poprzedziło wnieść można iak trudna do rozpoznania iest wodna puchlina iądra, a zwłaszcza gdy ta choroba z inną iest połączona. — —

Ważną iest rzeczą odróżnić hydrocele od sarcocele do czego szczególniey następujące znaki służą:

1° W hydrocele daie się czuć fluktuacya z twardością, w skirze czuć można tylko twardość nierownie większą bez fluktuacyi. Znak iednak ten nie zawsze ma mieysce, nieraz bowiem hydrocele do pewnéy powiększone obiętości, albo z stwardnieniem błony pochewkowéy iądra połączone, równą prawie twardość przedstawia iak sarcocele. —

2° Hydrocele iest gładkie, sarcocele zaś ma na sobie punkta nieregularne, kropowate guzowate. —

3° Hydrocele iest przezroczyste, sarcocele zaś nie okazuie żadney przezroczystości, lecz ten znak niknie ieżeli płyn iest nieprzezroczysty, albo bł: pochew: iądra iest zgrubiała. —

4° Sarcocele powiększywszy się do pewnéy obiętości, nie tyle zbliża się do obrączki brzuchowéy iak równey wśći hydrocele gdyż to ostatnie wchodzi do samego kanału pachwinowego, sarcocele zaś zostawia pewien ustęp gdzie sznurek nasienny można namacać. —

5° Sarcocele ma nierównie większą ciężkość iak hydrocele, hydrocele tunicae vaginalis powstaie nayczęściey bez żadnéy

widoczney

widoczney przyczyny, i rzadko tylko po stłuczeniu, albo po mocnem i długotrwałem tarciu worka iądrowego; niekiedy powstaie u osób nayzdrowszych i nayczerstwieyszych, uważano iednak że napastuie osoby podeszłe i takie które konno wiele ieździły. - W odmiennym kształcie od wodney puchliny iądra, pokazuie się hydrocele tunica vaginalis u dzieci nowonarodzonych i u tych u których iądro przykryte iest przedłużeniem błony brzuszney, formuiącem worek z iamą błony brzuszney kommunikuiący, a taka wodna puchlina zowie się hydrocele congenita. Nabrzmienie tego rodzaiu ma kształt podługowaty a staie się -v+ wielkie tudzież -v+ wyprężone, pg tego iak chory leży lub stoi. Iądro otoczone do koła wodnistością nie pozwala się tutay namacać ale można φ dotykanie wyśledzić sznurek nasienny w tylney i nieco górney części nabrzmienia. - Uciskanie to nabrzmienia zmnieysza się stopniami a nawet i całkiem niknie gdy wodnistość stanowiąca go wstępuie do brzucha. Lecz ieżeli otwór w górney części brzucha znayduiący się robiący kommunikacyą pomiędzy błoną iamy brzuszney iest b. zwężony, wtedy znacznego b. potrzeba uciskania i φ długi czas wywieranego, aby zmianę dopiero opisaną zrządzić. - Toż samo sprawuie także pg **Schrögera** pewien kierunek i zmiany różne w kształcie szyi worka iądrowego napełnionego. Nayleppiey opisał tę chorobę **Biguerie** Chirurg w Tuluzie. Pg **Schrögera** pomiędzy 8miu nowonarodzonemi dziećmi

płci

płci męzkiey iest przynaymniey iedno kre ią w większym lub mnieyszym ma stopniu. Jezeli się przeciąga dłużey nad miesiąc po urodzeniu, pozostaie wtedy ꝑ cały wiek dziecinny, młodzienczy a nawet i dłużey. U iednych przychodzi nabrzmienie prędko do znaczney obiętości, u innych zaś wzrasta b. powoli. Niepewno dotąd czy wodnistość tego rodzaiu pochodzi pierwiastkowo z iamy błony brzuszney, czy też nagromadza się przez exhalacyą samego processus vaginalis peritonei.~

Do szczególnych gatunków tego rodzaiu wodney puchliny należą następuiące ꝑ **Schrögera** opisane.–

1° Pomimo nagromadzenia się wodnistości do processus vaginalis peritonei, przedłużenie to błony brzuszney, może bydź od dołu zrosłe z błoną pochewkową iądra nie kommunikuiąc tak, że ta ostatnia nic w sobie wodnistości zawierać nie będzie, taka hydrocele ma podobieństwo do hydrocele cistici funiculi spermatici ale rożni się tem, że w ostatniey wodnistość niema żadney z iamą błony brzuszney kommunikacii ale ꝑg **Schrögera** może się zamienić w hydrocele funiculi spermatici, ieżeli powstanie zrośnienie końca kanałowi pachwinowemu odpowiadaiącego.–

2° U płodu po uformowaniu się wodney puchliny in processu vaginali, gorna część tego przedłużenia, może się zrość około sciany brzuszney, reszta zaś może pozostać niezrośnięta napełniona wodnistością.–

3° Niekiedy wodnistość nieznayduie się bezpośrednie in processu

vaginali

vaginali, ale zamknięta iest w worku, woduiznym błoniastym nowo uformowanym, który się trzyma . . . . processus vaginalis, rozciąga się od . . . na . . . aż do iądra. Nabrzmienie w takim razie iest roztlaine, ꝑ ucisnienie zmniejsza się; a ponieważ albo wtyle onego można namacać sznurek nasienny.

4º Oprócz tych 3ch gatunków można tu ieszcze policzyć gatunek czwarty ꝑ Dupuytrena opisany; w 1m pomimo, zostania iądra w brzuchu albo pomimo zatwierdzenia się onego w kanale pachwinowym, processus vaginalis przedłuża się ꝑ wodnistość do niego nagromadzaiącą się i zniżaiącą się do worka iądrowego. W worku iądrowym w takim razie daie się postrzedz, nabrzmienie miękkie, przezroczyste, fluktuacyą w sobie wyśledzić daiące, gruszkowate, które prawie całkiem niknie, jeżeli chory iest w poziomem położeniu, ale potem gdy chory stoi ꝑ czas niejaki, wraca do dawnéy obiętości.—

5º Nareszcie iest ieszcze ieden gatunek b. ważny, puchliny ꝑ wodnéy wspołurodzonéy to iest połączenie téy puchliny z kilą wspołurodzoną, w takim razie kila bywa chorobą pierwotną do któréy się przyłącza puchlina wodna błony pochewkowéy wspołurodzona. Pospolicie wydarza się wtedy zrośnienie trzewiów w kile znaiduiących się, dowód naylepszy poprzedniego zapalenia. Po tego iak kila z wodną puchliną o którey mówiemy połączona iest większa y mnieysza, tudzież ꝑ tego

iako się zawsiera w worze, które kilę tę stanowią, różne choroba ta przedstawia symptomata:

1° Gdy trzewia kilę stanowiące, zaymuią całkowicie górną tylko część worka a wodnistość znayduie się w części onego dolney, wtedy kształt nabrzmienia iest z początku stożkowaty z podstawą ku obrączce brzuchowey wykierowaną. Później zaś w miarę powiększenia się ilości płynu, górna część nabrzmienia tego staie się stosunkowo cięższą, dotykaiąc się części górney, można czuć twardość elastyczną bez fluktuacyi, gdy kiszki formuią kilę albo twardość ciastowatą, gdy kilę tę tworzy siatka. W części zaś dolney, twardość elastyczna mniey znaczna, niekiedy z fluktuacyą połączona. Po odprowadzeniu kiły pozostaie zawsze w dole nabrzmienie, którego ani za kiszkę ani za kiszkę brać niemożna, bo niema związku z obrączką brzuchową, a daie się z mieysca na mieysce przesuwać.-

2° Gdy trzewy kilę stanowiące zaymuią cały worek i zewsząd są wodnistością oblane, wtedy kształt nabrzmienia iest owalny, wzrastaiąc zaś rozszerza się w podłuż. Elastyczność właściwa kile kiszkowey bywa tutay mała ꝑ obecności wodnistości, a fluktuacya w niektórych tylko punktach wyśledzić się pozwala.-

3° Hydrocele także które z powodu wązkości górney części worka, mała tylko część kiszki i siatki w sobie mieści, mało się różni od puchliny niepołączoney z kiłą.-

4° Toż samo można powiedzieć o przypadku tym gdzie kiła przy-
taczaiąca się do puchliny granic kan: pachwinowego nieprzeszła.
W dwóch więc tych ostatnich przypadkach domyślać się można
tylko o komplikacyi wodney puchliny z kiłą & pełności w oko-
licy kan: pachwinowego, tudzież & trudności iakiey doznaie
przeprowadzenie wodnistości do brzucha, dopóki kiła odprowa-
dzoną nie będzie.–

Przepowiedzenie Hydrocele tunicæ vaginalis w ogólności nie iest
chorobą niebezpieczną, ciężar tylko nabrzmienia tego i obiętość
iego przymuszaiąca chorego do noszenia ciągle suspensorii staie się
uciążliwą, a prócz tego & tarcie na iakie hydrocele iest wy-
stawione, powstaie nieraz w skórze worka iądrowego owrzodze-
nie, rozszerzenie się zaś tumoru do pewney obiętości, sprawia
to że się pokrywa skórą worka iądrowego, członek męzki ca-
ły niciako schowany, nie iest zdolny do wykonywania wła-
ściwych funkcyi, dla tego też wszyscy chorzy chcą się iak
nayprędzey tey choroby pozbyć.–

Leczenie tey choroby albo iest ulżywaiące <u>curatio aliativa</u> albo
gruntowne <u>c: radicalis</u> 1sze zależy na wypuszczeniu od czasu
do czasu nagromadzoney wodnistości zapomocą troygranca y
lancetu i może bydź zawsze bez obawy złego skutku wy-
konane. Oprócz ulgi tym sposobem sprawioney i tę iescze
mamy korzyść że bezpośrednio po operacyi stan iądra i stan
błony pochewkowey iądra z łatwością wtedy wyśledzić się da

Ktra

która to wiadomość iest b. ważną przed rozpoczęciem kuracyi radykalney. Co się tey ostatniey tyczy, niekiedy lubo b. rzadko uskutecznia ią sama natura, szczególniey u osób młodych. Sztuka używa do tego albo zewnętrznych środków, równie iak i wewnętrznych takich, ktoreby działanie naczyń absorbuią- cych powiększyły, albo też sprawiły iakimkolwiek sposobem mo- cne zapalenie błony pochewkowey iądra pociągaiące za sobą zrośnienie się ścian oney a tem samem powtórnemu nagroma- dzeniu się wodnistości zapobiegało. Keat (kit) zważaiąc że hy- drocele tunicae vaginalis niknie czasem po uderzeniu oney, po pod- wiązaniu, po odbytey gorączce, usiłował to samo sprawić ꝑ okła- daniem tumoru 3 razy dniem płótnem namoczonem w płynie złożonym z ℥ij octu winnego tyleż spirytusu winnego i soli ammoniackiey ℥j Gregor zaleca iako b. skuteczne fumigacye z Cynobru - inni zalecaią fumigacye z octu winnego, z okła- daniami Vdr Gularda z żądaniem wewnątrz lekarstw purgu- iących. Morandowi udało się po kilka razy rozpędzić hydro- cele ꝑ fontanelle na worku iądrowym. Douglas otrzymał ten skutek po zrobieniu fontanelli w bliskości pachwiny. Cza- sem można uleczyć hydrocele tunicae vaginalis ꝑ lekarstwa womity sprawuiące, albo preparatami merkuryalnemi. Na- reszcie Richter radzi używać zewnątrz tartarum stibiatum. Wszystkie iednak dopiero wymienione środki w większey liczbie przypadków nieskutkuią, a nadto niektóre z nich drażniąc

mocno

mogą nawet więzowy sprawuią, naprzód ost. zamknienie ra-ry i owrzodzenie.

Należy tutay ieszcze leczenie którego używa **Kinder-Wood.** twier-dzi on że ieżeli po otwarciu tumoru lancetem szerokim i za wypróżnieniu płynu, dotknie wnętrzkami mały [illegible] błony pochewkowey iądra, za pomocą na...ka wywiązaney wtenczas przy opatrywaniu potem iak nayszczególniey powstaie potem tylko lekkie zapalenie, które naczynia absorbuiące i wyziewy do stanu normalnego przyprowadza i sprawia uleczenie też zrośnienia ścian bł: pochewkowey iądra.

Jakkolwiek bądź niemniej pewnieysze iest postępowanie dru-giego rodzaiu, maiące na celu sprawić zapalenie błony pochewkowey iądra takiego wskutek którego zrośnięte by się mogły z sobą ściany tey błony, do czego służy zacięcie _incisio_, wycięcie całey bł: pochewkowey _excisio_, aplikowa-nie środków kaustycz: zawłoka _Setaceum_, burdonety albo też rurki elastyczne do błony pochewkowey iądra zaprowa-dzone, wezykatorye, nareszcie wstrzykiwania różne drażnią-ce i wdmuchywanie powietrza do błony pochewkowey.-

Jak i w którym przypadku robi się incisia i excisia błony pochewkowey iądra, tudzież iak się leczy _hydrocele_ za pomocą zawłok, burdonetów, rurek elastycznych, naucza Chirurgia praktyczna.-

Środki kaustyczne iuż **Gay-de-Chauliac** zalecił, a teraz

używane

używane one są, b. w Anglii. Potem aplikuie się w tym celu, aby zrobił otwór w mosznie zewnętrzney wielkości piętaka a w tedy zapalona błona pochewkowa iądra, wypycha się przez ten otwór i powinna bydź przekłuta; niezawsze iednak sposób ten udaie się równie iak aplikowanie zewnątrz wezykatoryi. Co się tyczy wstrzykiwań, te z pomiędzy wszystkich sposobów leczenia puchliny wodney nayużywańsze są we Francyi, równie dla tego że operacya tego rodzaiu iest dowolna, łatwa i uskuteczniona, iakoteż i przez to że przez nią można sprowadzić zapalenie pożądane, we wszystkich punktach błony serwatkowey nayodleglejszych, tudzież że wykonaniu metody tey nietowarzyszą wielkie bole, i że niepociąga żadnych złych następstw ieżeli się nie uda, i że operacya po woli może wzbudzić w błonie pochewkowey iądra, mnieyszy lub większy stopień zadraźnienia, zostawiaiąc płyn do wstrzykiwania wzięty przez czas dłuższy lub krótszy, tudzież robiemy go — v + drażniącym. __Dupuytren__ używa do tego wina czerwonego wygotowanego wprzód z ℥ij róży czerwoney a do czego dodaie się ieszcze spirituru wodnego lub kamforowego; robi on zaś wstrzykiwanie co 3 godziny i za każdą razą zatrzymuie przez 3 minuty płyn wstrzykniety. Ostrożność wielkiey wagi którey zapominać tu tay nie trzeba iest, aby rurka troygraniéa nie wśliznęła się do tkanki komórk, gdyż tym sposobem płyn tam dostaw-

szy się powzgnął by gangrenę worka iądrowego. W 3 lub 4 dni potem wstrzykiwaniu, powstaie nabrzmienie z wodnistości krwią zafarbowaney wewnątrz błonę pochewkowey iądra, tudzież od zapalenia tworów błonę tę otaczaiących, od tego więc momentu gdy się pokaże znaczne nabrzmienie, poprzestać iuż trzeba fomentacyi spirytusowych dotąd zewnątrz używanych, a ieżeli symptomata zapalenia doydą do wysokiego stopnia, zaleca się natenczas upuszczenie krwi, kataplazma rozmiękczaiące itp. — Leczenie takie w 3 ą 4 tygodnie zupełnie się kończy, to iest: nabrzmienie się kończy a chory zostaie uleczonym. Ieżeli chory iest b. drażliwy wtedy **Schröger** zaleca zamiast wstrzykiwań płynnych robić wdmuchywania powietrza do błony pochewkowey iądra. Z resztą metoda ta choć często w niektórych przypadkach iest dobra, w innych bywa bezskuteczną, a mianowicie wtedy, gdy błona pochewkowa iądra iest φ przegrody na kilka oddzielnych komórek przedzielona, albo gdy ściany są znacznie zgrubiałe, wtedy więc metoda ta incyzyi i exzyzyi pierwszeństwa ustąpić powinna. To co się dotąd mówiło stosuie się tylko do leczenia wodney puchliny błony pochewkowey iądra, gdy ta niekommunikuie z iamą błony brzuszney. — Leczenie tak zwaney _hydrocele congenita_ wymaga szczególniey modyfikacyi. **Viguerie** kt҄ry naypierwszy chorobę tę opisał, leczył ią za pomocą paska takiego iaki się w kiłach

pasek

pachwinowych używa a który zakładał po przeprowadzeniu wodnistości do brzucha. Po niejakim czasie użycia tego paska, natura sprawuje zrośnienie górnego końca processus vaginalis peritonei i tym sposobem uleczenie następuje; **Schröger** zaleca jeszcze oprócz paska użyć suspensorii namoczonego w occie winnym albo w płynie złożonym z octu winnego i soli amoniackiey, iednak sposób ten niezawsze się udaie; a w takim razie **Desault** radzi robić wstrzykiwania takie iak hydrocele tunicae vaginalis zwyczaynym sposobem (z tą tylko ostrożnością że w czasie wstrzykiwań ieden z pomocników górny koniec worka powinien uciskać około obrączki brzuchowey dla przerwania kommunikacyi pomiędzy workiem i błoną iamy brzuszney, a tem samem dla przeszkodzenia aby się wstrzykiwany płyn do iamy brzuszney nie dostał; dlategoż z samey przyczyny po ukończeniu wstrzykiwania założyć trzeba zaraz bandaż kiłowy. Zresztą gdy hydrocele congenita iest z gatunku tego który **Dupuytren** opisuie t. j. gdy iądro znayduie się w brzuchu u kanale pachwinowym, metoda opisana p. **Viguerie** nietylko iest bezskuteczna, ale nawet niebezpieczne skutki pociągnąć może. W takim razie okazały się skuteczniejsze kąpiele zimne, które kurczenie się części chorobą zaiętey sprawiaią, wezykatorye na tumor aplikowane powiększaią absorbcyą płynu które to dwa środki przeciw wodney puchlinie działaiące nie uciskaią iądra

i pozwalaią mu spuscić się do worka iądrowego. W razie komplikacyi wodney puchliny iądra współurodzoney z kilą trzeba połączyć leczenie z tem iakiego wymaga kila.

3ci Rodzay puchliny wodney części iądro i worek iądrowy składaiących iest wodna puchlina torebkowa hydrocele cistica wydarza się dość rzadko gdyż p. Richeranda liczba osób choruiących na hydrocele cistica, ma się do liczby osób choruiących na hydrocele tunicæ vaginalis iak 1 do 200. Jeżeli wodna puchlina ta zaymuie sznurek nasienny, wtedy w ciągu sznurka nasiennego uformowane nabrzmienie wodniste, od iądra rozciąga się aż do brzucha i nawet przez obrączkę brzuchową przechodzi, w dolney części którego można namacać iądro. Gdy się kilka woreczków podobnych znayduie, wtedy fluktuacya mniey iest wyraźna, a całe nabrzmienie iakby kilka wklęsłościami było przedzielone. Tumory tego rodzaiu mogą być łatwo wzięte albo za kilę albo za iądra nadliczbowe. Od pierwszey, różnią się że kaszel niepowiększa ich, od obydwóch zaś różnią się przezroczystością i fluktuacyą, niekiedy hydrocele cistica zaymuie iądro, a wtedy wodnistość zbiera się po pod błoną tunica albuginea pochodzi to prawie zawsze z zmiany w organizacyi iądra samego a szczególniey ze skirru. Tuśay także należą tumory woreczkowe iądra wypełnione hydatydami które często przez Dupuytrena obserwowane, w wielu przypadkach trudne do

rozeznania

rozeznania od hydrocele tunica vaginalis, a za ukłuciem zaś onych wydaią płyn b. przezroczysty odmienny od płynu w hydrocele tunica vag: znayduiącego się, ale odróżnić tutay trzeba od tumorów dopiero opisanych, tumory napełnione ropą mellicevis równie iak i tubercula scrophulosa itp. skutki zapalenia chronicznego iądra. –

Leczenie tego rodzaiu wodnéy puchliny zaymuiącey sznurek nasienny albo iest ulżywaiące albo radykalne 1.sze zależy na wypuszczeniu wodnistości troygrańcem, co iednak wtedy się udaie, gdy iest ieden worek wodnistością napełniony. Co się zaś tyczy leczenia radykalnego, zdaie się że wycięcie tylko worka v zawłoka z korzyścią tutay użyte bydź mogą. – Wstrzykiwania zaś zdaniem wielu Chirurgów nie zawsze są pewne i bezpieczne. Puchlina torebkowa iądra samego wymaga zwykle kastracyi, albo ieśli téy operacyi przedsięwziąść niechcemy, można tylko od czasu do czasu wyprowadzać wodnistość nagromadzoną troygrańcem dla sprawienia ulgi choremu. –

Spina bifida v hydrorachitis.

Pod tem nazwiskiem rozumiemy chorobę dzieci nowonarodzonych charakteryzuiącą się nabrzmieniem miękkiem, przezroczystem niebolesnem. Wydarza się nayposzpoliciéy na kręgach lędźwiowych, osoblivie w mieyscu tem, gdzie się kręgi lędzwiowe łączą z k.ścią kuprową; niekiedy zaś na kręgach grzbietowych

towych, szyiowych lub na końcach kuprowych. Nabrzmienie to staie się większe i b. sprężyste, wtedy gdy dziecię w pozycyi pionowey zostawać będzie; zmnieysza się i nabiera więcey miękkości, gdy dziecię leży na brzuchu, skóra pokrywaiąca go iest b. cienka przez dotykanie można w nim wyśledzić fluktuacyą a mocnieysze nieco uciśnienie, dozwala czuć szparę podłużną wyrostki kolczyste kręgów zaymuiącą. Dzieci nie zdaią się doświadczać żadnych cierpień, niekiedy doznaią sparaliżowania członków dolnych, wodnistość w tumorze zawarta, podobna iest do serwatki; mniey gęsta od białka jaia, ścina się na ogniu, pospolicie bywa przezroczysta, niekiedy mętna lub krwią nieco zafarbowana. Zamknięta ona iest w pewnym rodzaiu woreczka przez przedłużenie durae matris krê się w kanale kręgowym znayduie, a woreczek ten zwykł bydź mocno spoiony ze skórą. *Spina bifida* połączona iest często z chorobą *hydrocephalus* zwaną, przytaczaią nawet Chirurgowie przypadki, że głowa dziecięcia na wodną puchlinę chorującego, znacznie się zmnieyszała, gdy przypadkiem nabrzmienie na kręgosłupie pękło i gdy wodnistość z niego wypłynęła. W takim razie zapewne wodnistość znayduiąca się w komórkach bocznych mózgu i trzeciey, dostała się do komórki 4tey pez aquaeductum Sylvii a przerwawszy calamum scriptorium uformowała sobie drogę do kanału kręgowego. –

Spina

Spina bifida ukończa się pospolicie śmiercią prędzey v poźniey następuiącą; dzieci tego rodzaiu umieraią zwykle w 1wszych mięsiącach, rzadko dochodzą do lat 3ch a ieden iest tylko przykład ogłoszony p Warnera że chory żył p lat 20. Wszelkie środki do leczenia tey choroby okazały się bezskuteczne, przedsięwzięte zaś otworzenie tumoru środkami kaustycznemi v narzędziem ostrem np lancetem i wypuszczenie wodnistości w nim zawartey, przyspieszało nawet koniec fatalny. Na uwagę tutay iednak zasługuie uciskanie stopniami tumoru bandażem, dopoty dopóki zmnieyszaiąc się coraz by nie pozwoli się nakoniec odprowadzić do kanału kręgosłupa, tudzież wypuszczenie humoru wodnistego za pomocą ukłucia igłą. Obadwa te sposoby użyte były d. pomyślnie p Ast. Coopera gdyż ieden z chorych tą metodą traktowany doszedł do lat 13ch nabrzmienie iego do tego stopnia zmnieyszyło się że zupełnie do kanału kręgowego odprowadzić się dało, lecz po odięciu bandażu występowało napowrót w postaci guza, wielkością połowie pomarańczy wyrównywaiącego; władze umysłowe tego chłopca utrzymywały się d. dobrze. Drugi pacyent uleczony był radykalnie w skutek użycia metody 2giey tj. p ukłucie igłą, w przeciągu kilkunastu mięsięcy tak, że potem nie pozostało nic więcey iak tylko obwisłości skóry w mieyscu tem gdzie się tumor znaydował, niewiadomo iednak co się potem z temi dziećmi stało. Niekiedy

rodzą

rodzą się dzieci z chorobą do dopiero opisaney na głowie to iest: w mieyscu takiem gdzie się otwór przeciw naturalny w Kręgach czaszki znaydzie, tumor ten widzieć można w kształcie worka z rozszerzoney błony uformowany, napełniony wodnistością i pokryty skórą. Natura i leczenie tego tumoru podobna iest iak in spina bifida. O innych wodnych puchlinach głowy, piersi, brzucha, worka sercowego, będzie mowa częścią w Terapii częścią w Chirurgii praktyczney.-

O ciałach obcych uformowanych p zgęszczenie się płynów zwierzęcych

O kamieniach urynowych.-

Nim do kamieni przystąpiemy powiemy wprzód o składzie chemicznym uryny. Podług Berzeliusza 1000 części uryny w stanie normalnym zawiera w sobie części zwierzęcych 48,56. Soli alkalicznych i ziemnych 18,44 nareszcie wody 933.-

Pomiędzy częściami zwierzęcemi znaydują się: Substancyi Urynem zwaney 30,10. Kwasu urynowego 1. Kwasu mlecznego, Mleczanu ammonii i substancyi zwierzęcych od nich nieoddzielnych 17,14, Szluzu 0,32.

Pomiędzy solami ziemnemi i alkalicznemi są następuiące:

Siarkanu potażu 3,71. Siarkanu sody 3,16. Solanu sody 4,45. Solanu ammonii 1,50. fosforanu sody 2,94. fosforanu ammonii 1,65. fosforanu ziemnego z szczątka fluoranu wapna 1. Krze-

mion-ky

Krzemionki 0,03.
W stanie nienormalnym znayduie się oprócz tego wiele białka, materya włóknista, kulki krwi czerwone, kwas saletrzany, różne kwasy utworzone z kwasu urynowego, kwas szczawiowy, kwas benzoesowy, kwas węglowy, niedokwas xantyczny, niedokwas cystyczny, cukier, żółć i ropa. Nayobfitsze więc części które w wodzie rozpuszczone stanowią urynę, są z substancyy zwierzęcych złożone.—
Uryn krystalizuie w pryzmata bez koloru, łatwo się w wodzie rozpuszcza, zbliża się więcey do alkalii niż do kwasów, wyśledzić się daie za pomocą kwasu saletrzanego, który formuie z nim krysztaly nie łatwo rozpuszczalne w wodzie. Jeżeli substancya ta okazuie się w urynie w znacznieyszey ilości niż w stanie normalnym, wtedy stanowi temu towarzyszą symptomata takie iak w chorobie diabetes zwaney.—
Kwas urynowy nie znayduie się w urynie w stanie wolnym bo potrzebuie 1729 części wody do rozpuszczenia, ale iak utrzymuie Praut który ten połączony iest z ammonią z którey to kombinacyi iakikolwiek kwas nayslabszy np. octowy precypituie go. Urynian ammonii wraz z fosforanem ammonii kwaśnym nie daie urynie własności czerwienienia kolorów niebieskich roślinnych.—
Kwas purpurowy acide pourpurique. Jest koloru żółtawego z ammonią formuie sól purpurową iest tylko zmianą

(przez...)

87/ perową k^{su} urynowego iak to można okazać traktuiąc K^{s} urynowy ⊕ K^{s} saletrowy i dodaiąc ammonii opada uryniam Ammonii, kry iest miałki w postaci proszku żółtego y czerwonawego. Składa się powiększey części z urynianu ammonii zafarbowanego materyą koloruiącą uryny y purpuranem ammonii, K^{s} purpurowy z tego względu że precypitowany z uryny z iakimkolwiek kwasem sprawuie piasek urynowy albo daie powód do kamieni urynowych, Uryna w kroy się wielk kwasu wolnego znayduie ma kolór ciemny. –

Kwas szczawiowy przypadkowo w urynie znayduiący się a może iak inni myślą zamiast k^{su} urynowego w nerkach formuiący się, a może dostaić się z żołądka, wtedy gdy kto używa w obfitości kwasów roślinnych y potraw ie zawieraiących, daie często powód do kamieni składaiących się z szczawianów wapna. –

Niedokwas xantyczny tak znany ⊕ Marceta że K^{s} saletrowy zamienia go w materyą żółtą, b. rzadko się wydarza i daie powód do właściwych kamieni.

Niedokwas cystyczny również rzadko wydarza się w urynie.

Białko krw w nader rzadkich przypadkach, bywa rozpuszczone w urynie, sprawia że ta za ogrzaniem staie się mętną i białą. Uryna tego rodzaiu bywa zwykle blada i z k^{su} urynowego powiększey części ogołocona, a chory kry taką urynę oddaie cierpi na puchlinę wodną, albo doznaie symptom podobnych iak w chorobie diabetes. –

Cukier

Cukier znayduie się tylko w urynie diabetyków. Uryna taka iest blada, odoru podobnego nieco do serwatki, ciężkośći gat: 1,005 do 1,050 pierwiastki znayduiące się w stanie normalnym są u niey nieco w znaczniéyszey ilości rozpuszczone.-

Kwas siarkowy tak iak K^s solny i solany, siarkany nie zdaią się nigdy przykładać do zmian chorobowych uryny.-

Kwas fosforowy zaś fosforany są b. ważne z tego względu w patologii. K^s fosforowy w urynie zdrowéy iest połączony z potażem, sodą i ammonią a prócz tego z wapnem i magnezią i to w stanie soli przekwaszonych; ieżeli więc magnezya i wapno w większéy są ilości niż zwyczaynie w nerkach wydzielane, ieżeli do tego i ammonia tworzy się obficiey, a kwasu fosforycznego mniey, niętyle się tworzy fosforanów ileby należało, w tedy powstaie piasek albo kamienie składaiące się powiększéy części z fosforanów ziemnych, trudno b. rozpuszczalne w wodzie. Porównywaiąc skład chemiczny krwi ze składem uryny pokazuie się, że ukwaszenie (oxidatio) iest iedną z nay główniéyszych funkcyi nerek. Siarka i fosfór we krwi w stanie wolnym znayduiące się, w nerkach dopiero na K^s siarkowy i fosforyczny zamieniaią się, a nadto tu i kwas urynowy tworzy się z materyi zwierzęcéy. W stanie chorobowym to ukwaszenie może bydź na bardzo wysokim stopniu, albotéż nàtak niskim że tylko białko, cukier, alkali i ziemie się oddzielaią.-

O piasku, zwirze i kamieniach urynowych.

1° Piasek albo osiada niekrystaliczny w urynie i składa się albo 1° z urynianu ammonii, wapna i sody, zafarbowanego materyą kolorującą uryny, albo zafarbowanego purpuranami tychże samych zasad i wtedy iest czerwony; albo 2° składa się z fosforanu wapna i fosforanu potróynego ammonii i magnezyi i wtedy bywa biały.—

2° Zwir albo osad z kamieni drobnych krystalicznych złożony powstaie: —

a Z kwasu urynowego prawie czystego.—

b Z fosforanu potróynego wapna i magnezyi.

c Ze szczawianu wapna.—

Zwir 1° gatunku iest naypospolitszy, t.j. ma on kolor — ..+ czerwony; zwir 2° gatunku iest biały; ostatniego zaś gatunku zwir przedstawia kolór zielonawy v. czarniawy.—

3° Kamieni urynowych naypospolitszych wydarzaiących się można naznaczyć cztery rodzaie:

1° W których skład szczególniey wchodzi K° urynowy.—

2° Złożone z szczawianu wapna.—

3° Złożone z niedokwasu cystycznego.—

4° Nareszcie złożone z różnych fosforanów.—

Rodzay I tu należą następuiące gatunki:

1° Kamienie złożone z samego K^{tu} urynowego; te są brunatne v. brunatno czerwone v. żółte, niekiedy koloru mahonio

mahoniowego, gładkie nieco brodawkowate, utworzone z warsty koncentryczne odłamu piaskowego, wystawione na ogień czernieią i palą się zostawuiąc nieco popiołu białego, rozpuszczalne w potażu kaustycznym. Soluiya ich w kwasie saletrowym wyparowana do suchości daie istotę koloru różowego y karminowego.

2° Kamienie złożone z uynianu ammonii, te są szaro gładkie y brodawkowate, uformowane także z warstw koncentrycznych, odłam ziemny, są rzadkie i zwykle małe, rozgrzane z potażem wydaią mocny zapach amonii inne haraktery są iak poprzedzaiących.—

Rodzay II^{gi} Kamienie utworzone z szczawianów wapna albo zwane kamienie morwowe maią kolor ciemno-brunatny, powierzchnia ich iest chropowata podobna do morwy, odłam i utworzenie wewnętrzne iest po części bławatkowate, wielkość mierna, wystawione na ogień nadymaią się i tracą K. szczawiowy.—

Rodzay III^{ci} Złożone z K. cystycznego samego; są koloru żółtego, gładkie, niezłożone z warstw koncentrycznych, odłam świecący w małych kawałkach, są zawsze na pół przezroczyste, wielkości mierney, na ogniu wydaią zapach właściwy, kwasy i alkalia rozpuszczaią ie złatwością.

Rodzay IV ma następuiące gatunki:

1) Kamienie złożone z fosforanów wapna, bladobrunatne

(nas)

91. na powierzchni b. gładkie utworzone z warstw koncentrycznych pro-
mieniste linie na sobie przedstawiaią, nie topią się na ogniu
rozpuszczaią się łatwo w kwasie solnym. —
2° Kam: złoż: z fosforanu wapna ze zbytkiem kwasu p Wal-
tera opisane; niektorzy np. Ebeliusz wątpi o ich bytności, b. łatwo
rozpuszczaią się w wodzie. —
3° Kam: złoż z fosforanu potroynego Magnezyi i amonii są
białe nierowne kruche na ogniu trudno się topią i wydaią
zapach ammonii, w kwasie rozpuszczaią się łatwo. —
4° Kam: z fosforanu wapna i ammonii takież p Waltera
opisane. —
5° Kam: utworzone p zmięszanie fosforanu wapna z fosfo-
ranem potroynym magnezyi i ammonii, albo innych kamie-
ni, daiące się topić. Są białe i kruche; wydarzaią się często.
Czasem dochodzą do znaczney obiętości, na ogniu łatwo się
topią, w kwasach rozpuszczalne. —
Do wymienionych tu kamieni można przyłączyć ieszcze
następuiące gatunki, iako osobny rodzay stanowiące: —
1° Kam: złożone z warstw rozmaitych, nayczęściey iądro bywa
z kwasu urynowego z szczawianu wapna, a warstwa powierz-
chowna z materyi tych kamieni, kre się łatwo topią. Czasem
składaią się one z warstw wszystkich trzech tych substancyi
t.j. k^u urynowego szczawionego i fosforanów, wydarzaią się
często i dochodzą do znaczney obiętości. —
(2°)

2° Do tego także rodzaiu odnosić należy kamienie mieszane, powstaiące z pomieszania tych wszystkich gatunków, wyżey opisanych, nayczęściey zaś z uryniani ammonii i różnych fosforanów; rzadko są blaszkowate, bywaią zbite mierney wiel: wydarzaią się dosyć często. —

3° Kam: z węglanu wapna b. rzadko wydarzaią się białe i kruche.

4° Kam: złożone z niedokwasu xantycznego z którego dopiero ieden widziano, opisał go Marcelle. —

5° Kam: tak zwane włókniste utworzone zapewne z części włóknistey krwi, opisał ie także Marcelle, są b. małe i rzadkie. —

6° Kam: w których skład wchodzi żelazo. —

7° Kam: maiące w sobie benzoan ammonii Brougnatellie widział raz tego gatunku kamień z małych cząstek z sobą spoionych złożony, koloru szarego, odoru bobrowego, lekki, twardy, oprócz wspomnionych pierwiastków fosforan wapna i szczawian w sobie maiące. —

8° Kam: prostatyczne, w gruczole prostata się tworzące, małe okrągłe brunatne, złożone z fosforanu wapna zafarbowanego cieczą prostaty. —

Pomiędzy 823 kamieni o których wspomina Prauvot w dziele swoim było kamieni z K.u urynowego 294, z szczawian: wapna 113, z niedokwasu cystycznego 3, z fosforanów 202, Różnowarstwowych 186, nareszcie zmieszanych 25. —

Kamienie z K.u urynowego złożone, starowa, przeszło 1/3 Ka-

mieni

93. mieni urynowych, do czego dodawszy i to że iądra innych gatunków kamieni są z teyże substancyi złożone, przekonamy się iak ważnym iest Kᵗ urynowy w chorobie o kréy mówimy. Kamienie z Kᵗᵘ urynowego złożone, tym mniéy są czerwone im więcéy maią ammonii i fosforanu wapna.

Kam: z szczawianu wapna ¼ blisko stanowią kamieni urynowych – Pomiędzy 274 kamieniami tylko ieden widziano z niedokwasu cystycznego.–

Kam: z fosforanów wynoszą ¼ kamieni urynowych, pomiędzy temi połowa iest z fosforanów mieszanych. Lecz wielka liczba kamieni, pokazuiących zewnątrz fosforany, zamykaią wewnątrz iądro całkiem inne; kamienie zaś o kréych tutay była mowa powierzchownie były rozbierane.–

Pomiędzy wszystkiemi kamieniami, różnowarstwowemi, trzy były takie że warstwa uryniano pokryta była fosforanem lub warstwami szczawianu wapna.–

O skłonności do tworzenia się kamieni z kwasu urynowego.–

Skłonność do tworzenia się kamieni z Kᵗᵘ urynowego, wynika z obfitości tego kwasu w urynie, w postaci urynianu ammonii, tudzież z obecności w urynie iakiego innego Kᵗᵘ ktoryby rozkład téy soli uskutecznił, te dwa warunki są koniecznie potrzebne, a częściéy ieszcze może skłonność ta wyniknąć z ostatniéy okoliczności tj. z Kᵗᵘ wolnego rozkładaiącego urynian ammonii.–

Przyznam

Przyczynami powodowemi są: 1° Wady w dyecie 2° Natężenia fizycznych lub umysłowych zaraz po iedzeniu, a brak ruchu w innym czasie 3° Wszystko cokolwiek osłabia organizm. Do wad dyety liczyć trzeba równie zbytek pokarmów zwierzęcych i kwaśnych, iako też pokarmy niezdrowe. Toż samo sprawia zmiana nagła godziny w których się pokarmy brać zwykły, substancye ~~[illegible]~~ zwierzęce i chleb ciężki źle wyrobiony naywięcey się przyczynia do wyrobienia kwasu urynowego, daiąc powód do utworzenia się większey ilości chilu, niżeli go ekonomia zwierzęca spotrzebować może, lub nadaie mu własność taką, że nie iest zdolny do potrzeby teyże ekonomii. Natura bowiem pozbywa go się ℘ sekrecyą nerek w których na K^{s} urynowy zamieniony bywa. Obecność K^{su} wolnego w urynie, sprawuie szczególniey nadużycie potraw i napoiów kwaśnych, wtedy bowiem K^{sy} do żołądka wprowadzone przechodzą do nerek nie uległszy iednak albo małey albo żadney zmianie iak tego doświadczenia <u>Hautschiffa</u> <u>Morichiniego</u> i <u>Wöllera</u> dowodzą. Dwa inne gatunki przyczyn nadwerężaiące siłę trawienia zdaią się szczególniey sprawiać skłonność do powstania kamieni urynowych ℘ sprawienie chilu złego gatunku.

<u>Symptomata</u>. Skłonność do tworzenia się K^{su} urynowego okazuie się naylepiey ℘ piasek z K^{su} urynowego złożony, w urynie wypuszczoney osadzaiącey się, w tedy gdy się temperatura

ięy

 iey zmnieyszy. Proszek ten albo iest żołty, czerwony, różowy.
Piasek żółty składa się powiększey części z uryniann ammonii zafarbowanego mat: kolorującą uryny, taki osad wydarza się często w urynie u osób nayzdrowszych.
Piasek czerwony składa się także powiększey części z uryniann ammonii, ale do zafarbowania onego, oprócz materyi kolorującey właściwey urynie przykłada się także purpuran ammonii i sody, obecności purpuranów zwykle stanowią gorączki, uryna taka bywa brunatna. C. G. taka bywa iak u artrytyków i maiących cierpienia wątroby. –
Piasek różowy iak poprzedzaiący składa się tylko z uryniann ammonii, z tą różnicą że iest ogołocony z materyi żółtey kolorującey urynę, zafarbowany purpuranem ammonii; taki osad iest u osób na puchlinę chorujących i u gorącz: trawiących.
Prócz piasku formuie się także i żwir u osób skłonnych do formowania się kamieni urynowych, albo u dzieci w kryształkach, te wtedy się z uryny precypituią, gdy uryna zawiera kw. iaki wolny, który łącząc się z ammonią utrzymuiącą kw. urynowy w rozpuszczeniu, sprawia, że ten ostatni prawie czysty w kryształach opada czerwonych. Jeżeli w czasie tworzenia się żwiru, chory nie ma gorączki wtedy kryształy kw. urynowego, są tylko materyą kolorującą zafarbowane i żołte nie czerwone. Żwir różowy nigdy się nie pokazuie. Ze żwirem łączą się symptoma następuiące:
złe

złe trawienie, kwas w drogach pierwszych, suchość i palenie w gardle, uczucie nieprzyjemne w okolicy nerek, drażnienie w pęcherzu i kanale moczowym, uryna mętna robiąca osad w małey ilości C: G: większa niż zwyczaynie. Wpośród tych symptów formuie się zwykle w nerkach kamień urynowy; po ustaniu fenomenów dopiero opisanych, obiawiaiących się ꝑ ból nerek, niespokoyność, womity etp. Czasem sympta towarzyszące formowaniu się żwiru, ustaią nagle a na ich mieysce powstaie paroxyzm artrytyzmu. Te są sympta w ogólności, towarzyszące dyatezie lytyczney czyli skłonności, formowania się kamieni urynowych.—

Dla zmnieyszenia tey skłonności, naygłówniejsza rzecza iest wystrzegać się wad w dyecie i unikać przyczyn wyżey wymienionych, do czego przyłączywszy rozcieranie ciała szczególniey lędźwi za pomocą flaneli, w celu pobudzenia transpiracyi skóry, tudzież troskliwość o uregulowanie wypróżnień stolcowych, może często przeszkodzić iuż zaczynaiącemu się formować żwirowi. W wyższych stopniach gdy iuż żwir zaczyna odchodzić, użycie alkaliów z ksem węglowym połączonych, iak naypożądańsze sprawia skutki, zwłaszcza przegradzaiąc ie lekarstwami stolec wypróżniaiącemi a szczególniey kalomelem. Zamiast alkaliów które ꝑ niejaki czas używane działaią szkodliwie na organa trawienia zaleca <u>Wetzlar</u> solucyą Boraxu równie skutecznie działaiącą.

Inni

97 Inni z tegoż samego przyczyny zachwalaią sole złożone z alkaliów i kwasów roślinnych np. tremortartari - tartarum tartarisatum - tartarum boraxatum - Sal Seignete - kali et natrum aceticum - kali et natrum citricum ludzież wiśnie, poziomki i inne frukta sole te w sobie zawieraiące, twierdząc że te sole zamieniaią się w ciele w węglany alkaliczne i iako takie do uryny się dostaią.
Kolka newrytyczna wynikaiąca z obecności uformowanych kamieni w nerkach, wymaga wprzód upuszczenia krwi, kąpieli ciepłych, napoiów łagodzących, kalomelu, a potem wyżey wymienione lekarstwa przepisywane bydź mogą, dodaiąc do nich acetum i vinum tolchici osobliwie gdy się domyślamy komplikacyi artrytyczney. Cierpienia mieyscowe nerek długo trwałe ustępuią czasem po użyciu plastru z galbanu na okolicę lędźwiową przykładanego, ludzież przez zrobienie w tem mieyscu zawłoki albo apertury. -

O formowaniu się kamieni z szczawianu wapna.

Szczawian wapna b. rzadko pokazuie się w urynie w postaci piasku albo żwiru nayczęściey zaś formuią się z niego kamienie w nerkach, które potem spuściwszy się do pęcherza, wzrostu w nim nabieraią. Niewiemy dotąd z pewnością iakie okoliczności sprzyiaią formowaniu się tych kamieni, a to tem bardziej że znaydowano owszem kamienie takie maiące zkąd inąd zupełnie zdrowe. Pg Prout źródłem formowania się kamieni urynowych

nowych z szczawianu wapna złożonych iest pewna choroba ia-
kieyś części nerek, w którey K^t szczawiowy zamiast K^u urynowe-
go w nerkach wyrabiany bywa. Przeciwnego w tey mierze zda-
nia iest **Chelius** twierdzi on naypodobniey do prawdy że kwas
szczawiowy w urynie kamienie złożone z szczawianu wapna
formujący, pochodzi z użytych potraw, które go w sobie zawie-
rają. Jakoż wiele bowiem substancyi roślinnych których za pokarm
używamy, mają dość znaczną ilość K^u szczawiowego. **Magen-
die** znalazł raz kamień dość znaczny wielkości z szczawianu wa-
pna u osoby która szczawiu długo używała. W Anglii gdzie
dyeta mięsna powszechnieysza iest od dyety roślinney, mniey-
sza iest proporcya kamieni z szczawianu wapna do kamie-
ni z K^u urynowego niż w kraiach tych, gdzie pokarmy
roślinne więcey są w użyciu, iak to obserwowali **Rapp**
w Wirtembergii **Walther** w Bawaryi a **Chelius** w W^l X^twie
Badenskim; nareszcie **Wöller** dowiódł tego przez doświadczenia
że K^t szczawiowy niezmieniony może przeyść z żołądka do
uryny. Wydarzaiące się dość często połączenie w kamie: uryno-
wych szczawianu wapna z K^u urynowego czyli urynianu
ammonii tłumaczy **Chelius** w ten sposób że uwolniony z so-
li wapiennych K^t fosforowy przez połączenie się K^u szczawiowego
z wapnem, wchodzi potem w związek z ammonią i utrzymu-
je K^t urynowy w rozpuszczeniu. Z tego więc co poprzedziło wy-
padałoby że dla zapobieżenia uformowaniu się tych kamie-
ni

99 -ni z szczawianu wapna nayważnieysza iest rzeczą unikać potraw takich kt͞e w sobie K͞t szczawiowy zawieraią.–

O formowaniu się kamieni z niedokwasu cystycznego.–

Okoliczności sprzyiaiące formowaniu się żwiru i kamieni z niedokwasu cystycznego, kt͞y może tylko iaką modyfikacyą iest u-ryniano albo K͞tu urynowego iako w saletrorod obfituiący iest całkiem nieznane, co pochodzi z rzadkości okazywania się onych; naypodobnieysza rzeczą do prawdy, że choroba nerek iest tego iedyną przyczyną, a co osobliwsza że przy formowaniu się tych kamieni, ani kwasy ani alkalia nie są w u-rynie w ilości nienormalney.–

O skłonności do formowania się kamieni z fosforanów & Diatezie fosfatyczney.–

Przyczyny zmnieyszaiące z iedney strony wyrabianie kwasów φ nerki, a powiększaiące z drugiey strony sekrecyą pierwiastku zwanego urynem tudzież wapna i magnezyi, a tem samem sprzyiaiące precypitowaniu soli fosforycznych, iedynie tylko φ zbytek K͞tu fosforowego w rozpuszczeniu utrzymywane, są albo ogólne albo mieyscowe. Do przyczyn ogólnych należy: poruszenie duszy niemiłe, boiaźń niespokoyność trudy i fatygi, pokarmy iakie powiększaiące sekrecyą uryny, tak zwane diuretica, alkali w zbytniey użyte ilości i inne osłabiaiące wpływy. Dzieci prędzey w tę chorobę wpadaią niż dorosłi i bywa u dzieci w związku z chorobą skrofuliczną i

rachityczną

rachityczną i z przeszkodzeniem wykształcenia syst: kościstego.— Przyczyny miejscowe większey ieszcze zdaią się bydź wagi, temi zaś są upadnienie na krzyż i stłuczenie kolumny pacierzowey, tudzież wszystko to, cokolwiek długociągle sprawia zdrażnienie w kanale moczowym lub w pęcherzu iako to: ciała obce do pęcherza zaprowadzone, same kamienie iakiego kolwiek rodzaiu noszone przez długi czas, zonda albo świeczka, zwężenie kanału moczowego. Dla tego iak iuż dawniey uważano ciała obce prawie zawsze inkrustuią się na wierzchu fosforanem, a nie kwasem urynowym.—

Symptomata charakteryzuiące dyatezę fosfatyczną są następuiące: złe trawienie, wiatry, nudności, konstypacya lub dyarya, stolec czarny lub koloru gliny, czucie osłabienia iakiegoś w kolumnie pacierzowey, twarz wybladła, a w końcu znaki niektóre choroby dyabetyczney iako to: osłabienie władz umysłowych zimno członków dolnych, niezdolność do spółkowania itp. Uryna iest zawsze blada i w większey niż zwykle odchodzi ilości, ciężkość gat: mnieysza niż w stanie normalnym, zwykle formuie się w niey osad biały proszkowy złożony z fosforanu łatwo się rozkładaiącego i wtedy wydobywa się z niego ammonia, sprawuiąc odór nieznośny. W niższym stopniu tey choroby osad powstaie nie proszkowy ale składaiący się z kryształków utworzonych z fosforanu ammonii i magnezyi potróynego.—

Leczenie Naywaźnieyszem wskazaniem w leczeniu tey dyatezy

iest

iest zmnieyszenie drażliwości w całym organizmie, usunienie stanu nienormalnego w ktorym się nerki znaydują. Pierwszemu wskazaniu naylepiey czyni zadosyć opium ktore niżeli do znaczney posunione bydź może dozy. Po uśmierzeniu symptomow przez opium używać trzeba w celu uczynienia zadosyć 2mu wskazaniu, kwasow mineralnych chiny, uva ursi, preparatow żelaza i tp środkow wzmacniaiących. Jeżeli kwas mineralne nie służą wtedy przepisuią się roślinne np cytrynowy. Z lekarstw mieyscowych należy tutay Empl: de Galbano cum sapone przykładane do kolumny pacierzowey tudzież setaceum i apertury.
Wogólności wystrzegać się tutay trzeba lekarstw purguiących, osobliwie drastycznych np Kalomel często pogorsza chorobę, iednakowoż u dzieci rheum przepisane b. korzystne bydź może, szkodliwe zaś są alkalia i lekarstwa urynę pędzące. Do ważnych środkow w tey chorobie należy przepisanie dyety, niektórzy zachwalaią pokarmy zwierzęce, więcey iednak trzeba uważać na to, aby były łatwe do strawienia i raczey stałe niż płynne. Nadto wszelkiemi sposobami trzeba się starać przywrócić choremu spokoyność umysłu, ruch ciała stosowny do sił chorego nie powinien bydź zaniedbany. Tu dodadź wypada że w stanie pośrednim pomiędzy dyatezą fosfatyczną i tytyczną w leczeniu pewne modyfikacye czynić należy np zamiast opium które sprzyia formowaniu się kwasu urynowego, lepiey przepisać extr: hyosciamis.-

O form:

O formowaniu się kamieni urynowych w ogólności i symptomatach tychże..

Aieby się kamień urynowy uformował, potrzeba iest do tego oprócz
usposobienia opisanego obecności iądra albo zarodka kamienia
w pęcherzu. Zarodek taki bywa kamieniem w nerkach się two-
rzącym, do powstania którego zdaie się bydź powodem zawsze cho-
roba nerek, a przynaymniey iedney ich części, sprawuiąca to że
tu niedosyć iest wody do rozpuszczenia części stałych, które w tym
że czasie oddaią ze krwi. Kamienie te nayczęściey są złożone
z K^{su} urynowego, rzadko kiedy ze szczawianu wapna a zay-
rzadziey z niedokwasu cystycznego. Niekiedy w środku onych
iest K^{s} urynowy a powierzchu szczawian wapna. Przytrafia-
ią także kamyki nerkowe z fosforanu złożone ale te nale-
żą prawie do osobliwości.—

Kamienie nerkowe często ℘ długi czas nieobiawiaią się ża-
dnemi symptomami, osobliwie gdy nie są zbyt wielkie, w prze-
ciwnym razie sprawiaią ból mnieyszy lub większy w okolicy
nerek, który się powiększa gdy chory ieździ konno do tego przy
łącza się retrakcya iądra i uczucie drętwienia w górney i
wewnętrzney części uda, uryna często bywa zakrwawiona
a gdy iuż nastąpi ropienie nerek lub owrzodzenie ℘ draż-
nienie sprawione kamieniem nerkowym, wtedy nawet w u-
rynie ropa się znayduie.

Kamienie nerkowe niezbyt wkie spuszczaią się niekiedy

z miednicy nerkowéy do ureterów, temu towarzyszy ból ostry w krzyżu siedlisko maiący, womity gwałtowne, kolka nefrityczna, ból ów rozciąga się do pachwiny i strony wewnętrzney uda ze strony choréy, uryna staie się ciemna, odchodzi w małey ilości i często bywa z krwią pomieszana. Czasem sympta te b. krótko trwaią i kończą się gdy kamień nerkowy do pęcherza się dostanie. Przykłady przeyścia kamieni d. wielkich przez uretery do pęcherza bez sprawienia znacznych dolegliwości są b. rzadkie. Jeżeli się przypadkiem kamień nerkowy zatrzyma w ureterze, wtedy sympta pomienione pogorszaią się i nareszcie przez degeneracyą nerki samey zaprowadzaią chorego do grobu. Dostawszy się do pęcherza, kamienie nerkowe mogą bydź zaraz zewnątrz wyprowadzone ale nayczęściey d. długo zostaią i bywaią powodem do tworzenia się kamieni pęcherzowych, pierwiastki bowiem które uryna przesycona bywa, precipituią się na to iądro i powiększaią go. Jednak to powiększanie nie iest ciągłe i niekiedy przez długi czas nic się na ich powierzchni nie osadza, aż znów precypitacya pierwiastków składaiących urynę nienastąpi, tym sposobem wytłumaczyć sobie można dla czego kamienie urynowe po kilku a nawet kilkunastu latach zostawania w pęcherzu d. małą pokazuią obiętość, tudzież wytłumaczyć sobie można z kąd pochodzą owe warstwy, które dzielić się od siebie dozwalaią i dowodzą niejednorodności

cząstek

częstek a tem samem różności co do formacyi. W przypadkach
rzadkich nie kamienie nerkowe, stanowią jądra kamieni uryno-
wych, ale krew skrzepła albo ciało iakie, obce do pęcherza wpro-
wadzone przez kanał moczowy. albo przez ranę albo przez kanał kiszkowy.
Liczba kamieni urynowych, wielkość ich, i kształt bywa w róż-
nych osób różny, nayczęściey ieden się tylko znayduie, wydarza
się także i kilka, a nawet u niektórych chorych, widziano ich
więcey niż 100. Wielkość ich nayposplitsza iest pomiędzy wiel-
kością migdała i iaia kurzego, mogą iednak mieć wymia-
ry tak wielkie że prawie cały pęcherz zaymuią. —
Co do kształtu bywaią zwykle iaiowate, na bokach nieco
spłaszczone, osobliwie gdy się ieden tylko znayduie, czasem
są kątowate kanciaste, a wtedy gdy ich się wiele znaydu-
ie, miewaią na powierzchni płazy gładkie, iakby zeszlifo-
wane, kształt ich zależy od względnego położenia i wza-
iemnego stykania się, prawie wszystkie kamienie urynowe
w pęcherzu znayduiące się są wolne, a w rzadkich tylko
przypadkach połączone z ścianami pęcherza, co się różnym
sposobem dziać może. J tak 1° czasem kamienie tkwią
w ujściu iednego z ureterów, albo wyszedłszy z ureterów
wślizguią się pomiędzy błony pęcherza i tam się powiększaią.
2° Czasem leży on w przedłużeniu pewnem pęcherza divertikulum czyli w kiłe pęcherzowey. —
3° Czasem rozrastaią się w pewney wklęsłości pęcherza gdy

wewnętrzna

wewnętrzna powierzchnia tegoż iest iakby siatkowata prze
grody różne maiąca.
4° U niektórych pokrywaią go błony fałszywe z exudacyą lim-
fy w skutek zapalenia uformowane.-
Z tych wszystkich dopiero opisanych kamieni urynowych
nayrzadsze są kamienie torebkowe calculi saccati które odróż-
nić potrzeba, od tak zwanych kamieni przyrosłych t.i. od
tych przypadków, gdzie różne wyrośle, polipy, stężenia pę-
cherza moczowego inkrustuią się massą kamieni urynowych,
każdy prawie kamień w pęcherzu znayduiący się a szcze-
gólniey z ścianą pęcherza niepołączony w iednem mieyscu
daie – z + powód do symptów następuiących: Chory doznaie
uczucia nieprzyiemnego zamieniaiącego się czasem w ból członka
ka mezkiego, uczucie to powstaie w czasie silenia się do
oddawania uryny, tudzież po iey oddaniu pozostaie ieszcze
chęć ciągła urynowania. Często wypływa uryna strumie-
niem grubszy naturalney, czasem bywa nagle zatrzy-
mana uryna choć chęć iey oddawania nie ustaie.
Często wydarza się że przy końcu oddawania uryny, daie
się czuć ból i zatrzymanie uryny co pochodzi od wsunie-
nia się kamienia do szyi pęcherza. Nadaiąc sobie pewne
położenie chory może odpływ uryny ułatwić np wykierowa
wszy nogi w górę, a głowę ku dołowi. Zaprowadzeniowy z
kanał moczowy aż do pęcherza kateter daie naypew-
nieyszy

nieyszy znak bytności kamienia w pęcherzu i gdy się z kamieniem zetknie daie się słyszeć torkot iaki dwa ciała twarde uderzone o siebie wydaią. Cline zaleca lutay tę ostrożność, aby do śledzenia używać raczey kateteru stalowego niż srebrnego, twierdząc że kateter srebrny więcey sprawia bólu i pobudza pęcherz i uretrę do kurczenia się, kateter zaś stalowy wolny iest od tego zarzutu. Zresztą oprócz zaprowadzenia kateteru do pęcherza mocz: dobrze iest także zaprowadzić palec do RO: i tym sposobem z pewnością o bytności kamienia urynowego w pęcherzu przekonać się. Do tych wszystkich znaków dodadź należy zafarbowanie krwią uryny po mocnem sfatygowaniu się, ściągnienie spazmotyczne kanału moczowego, retrakcya iąder, dretwienie powierzchni wewnętrzney uda rozciągaiące się niekiedy aż do podeszew. Zresztą ból dotkliwy w głębi podeszwy równie iak ból samego pęcherza przechodzący, niekiedy swędzenie.-

Cierpienia z obecności kamieni w pęcherzu wynikaiące, powiększaiąc się coraz bardziey nadwerężaią znacznie zdrowie chorego i przywodzą nakoniec do tego stanu którysmy wyżey opisali pod nazwiskiem dyatezy fosfatyczney, pęcherz moczowy podpada coraz większey dezorganizacyi, zgoła, wszystko przepowiada koniec fatalny. Kamienie powleczone błoną przez ścianę pęcherza uformowaną czyli kamienie torebkowe, nierównie mniey niż inne sprawuią cierpien.-

Oprócz

107. Oprócz ogólnych symptów bytności kamienia iakiegokolwiek dowodzących, każdy gatunek kamieni urynowych szczególne fenomena przedstawia po których obecności iego z większą lub mnieyszą pewnością poznaną bydź może, i tak:

Kamienie z Kᵘ urynowego zwykle mniey gwałtowne przedstawiaią sympta niż inne iakiekolwiek i często przez całe życie choroba się żadnemi znakami nie obiawia, fenomen ten wydarzyć się może wtedy tylko, gdy kamienie w pęcherzu znayduiące się będą torebkowate. Uryna osób choruiących na kamienie z Kᵘ urynowego złożone, iest koloru naturalnego — v + ciemna; C.G. większa niż w stanie zdrowia, robi się w niey prawie zawsze osad krystaliczny lub piaskowy rzadko kiedy pomieszany ze śluzem. Nareszcie zaprowadzona do pęcherza zonda naucza nas nayczęściey, że kamień tam znayduiący się iest mierny Wᵘ nie b. chropowaty albo nawet całkiem gładki, d. twardy za uderzeniem go ton czysty wydaiący.—

Kamienie z szczawianu wapna obiawiaią się prawie zawsze przez znaki ogólne wyżey wyliczone b. harakterystyczne, lubo niektórzy twierdzą że i tego rodzaiu kamienie żadnemi nie obiawiaią się znakami, niemamy zaś szczególnych fenomenów przez które by można było bytności kamieni tych w pęcherzu rozpoznać — z tem wszystkiem ieżeli uryna nie osadza ani Kᵘ urynowego ani fosforanów, domyślać się trzeba że kamień w pęcherzu zawarty składa się z szczawianu wa-

pna

pna albo N^{su} cystyiznego. ci którzy cierpią na kamień z N^{su} cystyiznego oddaią często urynę z kawałkami teyże samey co kamień natury. Gdy więc prócz powyższych znaków nigdy takie kawałki niepokazuią się, a prócz tego zonda da wyśledzić kamień czysty ton za uderzeniem wydaiący, a zatem b. twardy, mały, chropowaty wtedy te okoliczności razem i wiadomość że się częściey tworzą kamienie z szczawianu wapna niż z N^{su} cystyiznego, o bytności kamienia z szczawianu wapna przekonywa.—

Kamienie nareszcie z fosforanów nigdy długo w pęcherzu zostawać nie mogą, bez okazania się znaków ogólnych iaknaywidoczniejszych. Cierpienie chorych iest trudne do opisania i zmienia funkcye całego organizmu tak, że często fizyognomia daie poznać gatunek choroby i ci którzy mieli sposobność widzenia tego rodzaiu chorych za iednym rzutem oka mogą poznać tę chorobę. Uryna wtedy iest obfita nieco mętna, koloru bladego podobna do serwatki C: G: mnieysza niż w stanie zdrowia, od 1,006 do 1,012 osadzaiące się zaś w niey fosforany pomimo że ze śluzem obfitym są połączone, b. łatwo podlegaią rozkładowi alkalicznemu w zgiłemu i nabieraią b. nieprzyiemn: odoru. Śledzenie za pomocą zondy odkrywa zwykle tego rodzaiu kamień, który po uderzeniu ton przytłumiony wydaie i czuiemy iak gdyby się zonda gipsu dotykała ... reszta o naturze

naturze kamieni w pęcherzu zawartych, oświecić nas może sposób życia chorego i symptomata których on przed utworzeniem się kamieni doznał. Fourcroi zaś radzi wstrzykiwać różne odczynniki do pęcherza i takie potem chemicznie analizować. Jaka iest proporcya osób na kamień chorujących co do wieku i co do płci, oświeca nas w tey mierze poczęści to, co czytamy w dziełach Schidtha i Marzetta którzy piszą iż pomiędzy operowanemi w różnych szpitalach angielskich w liczbie 1058 było osób mniey niż lat 14 maiących 509 a mdiacych więcey niż 14 lat 549 – W liczbie tych było meszczyzn 1014 Kobiet 44. Liczba więc kamieni przed wiekiem doyrzałym formuiących się, zdawała by się prawie równa liczbie kamieni w późnieyszym wieku się formuiących, lecz prawie wszystko domyślać się każe, że prawie wszystkie kamienie formuią się przed doyrzałością. Takoż niezaprzeczona iest prawda że uryna dzieci, naywięcey ma skłonności do robienia osadu, osobliwie gdy dzieci te są delikatne, zrodzone z rodziców niezdrowych osobliwie artrytycznych. Oprócz osadu uryny z K[wasu] urynowego a nieraz i z fosforanów złożonego dzieci te doznaią pewnego cierpienia w krzyżu i często w czasie snu pomimowolnie urynę oddaią. Ieżeli się w tym wieku dostanie do pęcherza iądro urynowe nie może bydź wyprowadzone zewnątrz dla szczupłości kanału moczowego, a przyczepiaiące się na niego substancye w urynie będące, drażnią coraz bardziey

ściany

ściany pęcherza przez co go powiększaią, tak że prędzey albo poźniey wywięzuie się dyateza forsfatyczna. Jeżeli kamień u dziecka uformowany z kw̄ urynowego nie zbyt wkē sprawuie drażnienie pęcherza, a zdrowie iego przy sprzyiaiących okolicznościach polepszać się zaczyna, wtedy ꝑ. długi czas nikt się niedomyśla o iego chorobie, tak że około 4º roku życia dopiero symptomata iakby uśpione obiawiać się zaczynaią i zmuszaią chorego szukać pomocy lekarza. Wspomnieliśmy wyżey że w chorobie artrytyczney, uryna ma b. wiele skłonności do robienia osadu, dla tego też kamienie urynowe naywięcey się obiawiaią w tey porze, w ktrey choroba artrytyczna powstawać zwykła. Jeżeli nie było kamieni nayprędzey się one w tey porze zawiązuią i do znaczney wzrastaią obiętości. Co się tycze częstszego formowania się kamieni urynowych u mężczyzn niż u kobiet, pochodzi to od większych wymiarów kanału moczowego u kobiet ꝑ co zarodki kamieni z łatwością mogą bydź wyprowadzone, co zależy od rodzaiu życia kobiet, i od większey wstrzemięźliwości w używaniu napoiów rozpalaiących. Z resztą w nowszych czasach kam: urynowe są rzadsze niż bywały dawniey. —

Leczenie osób chorujących na kamienie urynowe. —

Jeżeli kamień znayduie się ieszcze w nerkach, wtedy wyyście onego ułatwia często użycie kalom: lu w dozie

takiey

takiey aby ewakuacye stolcowe sprawila dodaiąc do tego extracti hyosciami i kapiele ciepte y fomentacye ciepte w okolicy nerek przykladane; niekiedy dobrze iest dopomagać ewakuacyom stolcowym za pomocą soli obojętnych. Gdy te środki nie są w stanie zapobiedz kolce mefitycznéy, wtedy trzeba prócz tego wspierać ich dzialanie, obfitem upuszczeniem krwi miéyscowem, & co nayczęściéy pożądany następuie skutek. Tam gdzie żadnym sposobem kamień z nerek albo z ureterów wyprowadzić się nie dal, niepozostaie iak tylko leczenie symptów zachowaniem przepisów dyetetycznych. Przeszkodzenie powiększaniu się kamienia nerkowego setaceum lub apertura w bliskości organu chorego i.t.p. środki zdolne są nieraz zmnieyszyć znacznie cierpienie chorego. W razie tym gdy zatrzymany w nerkach lub w ureterach kamień nerkowy dal powód do ropienia nerek i uformowania się okolo nich abscessu, należy abscess ten otworzyć i dno iego za pomocą palca lub zondy wyśledzić, wtéy nadziei że przez to da się może kamień nerkowy wyśledzić i można go wydobydź. Powstale w okolicy nerek fistuly z powodu kamieni, powinny bydź za pomocą gąbki do nich wkladanéy albo narzędzia ostrego powiększone dla teyże przyczyny. Te zaś kamienie nerkowe które się iuż do pęcherza spuściły starać się wyprowadzić zewnątrz & użycie extr: hyosciami

w takich

w takich dozach, by zniszczyć drażliwość organów urynowych a szczególniey szyi pęcherza urynowego, tudzież ℘ lekarstwa purguiące, kt̃e zarazem obfitość uryny powiększaią i ℘ napoie w znaczney ilości używane które odchód uryny przyśpieszaią. Metoda ta zawszem używana b. często pomyślnie skutkuie, a to tem bÿ, że kamień krÿ przeszedł ℘ uretery i przez uretrę przeyść może.

Co się tyczy kamieni urynowych do pewnego stopnia iuż powiększonych, te aby usunąć rozmaite w tym celu podawano lekarstwa, mogące się w ogólności odnieść do 6ciu tj:

1° Używanie różnych lekarstw tak zwanych kamień kruszących (litontica) i dyeta stosowna. –

2° Wstrzykiwanie różnych płynów do pęcherza, kt̃eby i kamień urynowy w sobie rozpuściły.

3° Rozpuszczenie kam: urynowych za pomocą galwanizmu. –

4° Wydobycie kamieni urynowych całkowitych z pęcherza moczowego ℘ kanał moczowy. –

5° Wydobycie ich cząstkowe po poprzednim skruszeniu.

6° Nakoniec operacya krwawa zwana litotomia. –

Co do 1°. Lekarstwa kamień kruszące. –

Z pomiędzy tych wielką liczbę zachwalono dawniey empirycznie, bez względu na to iakiego rodzaiu kamień znayduie się w pęcherzu moczowym. Do sławnieyszych kt̃e ℘ długi czas utrzymywały swą wziętość lek. Stefens

skłaiaiące

składaiące się głównie z mydła i V^{ia} wapienney, iak p. niejaki
czas było sekretem, dopóki Rząd angielski za 5.000 funt: szterling:
sekretu tego nie zakupił. V^{da} wapienna p Woigt zalecana:
kalomel, uva ursi, różne wody mineralne i wiele innych.
Dzisiay lekarstwa nie empirycznie się przepisuią ale pg tych
zasad, gdy są kamienie w pęcherzu iak i w skłonności do ich
utworzenia się, nie w tey nadziei, że skruszą kamień istot-
nie maią, ale raczey przepisuią się dla ułagodzenia cier-
pień chorego, i dla zapobieżenia dalszemu powiększaniu się
kamieni. Nayczęściey cel ten osięgnionym być nie może,
w razie obecności kamieni w pęcherzu złożonych z kwasu ury-
nowego albo urynianu ammonii, ostatnie używaiąc alkaliów
prawie zawsze nadzieie bywaią zawiedzione, w tey gdy ka-
mień w pęcherzu moczowym znayduiący się pokrywa się war-
stwą fosforanu. Działanie alkaliów cierpienia uśmierza-
iących w obecności kamienia szczególnym sposobem tłu-
maczy Hauferid twierdząc że one rozwalniaią ściany pę-
cherza i dozwalaią kamieniowi utworzyć sobie z tych
ścian niejako woreczek w którym się potym utwierdzaią
a mianowicie gdy kurczliwość włókien pęcherzowych na
nowo powraca w skutek lek: rozmacniaiących zadawanych
przeciw osłabieniu.

Co do 2^{go} O wstrzykiwaniach różnych płynów do pęcherza

w celu rozpuszczenia kamieni urynowych.—

Wstrzykiwania do pęcherza moczowego robione w celu rozpuszczania kamieni zalecali iuż Strabowie a póżniey Beroniusz Halles Langrisch Goutter i inni. Potem zapomniano o tym sposobie dopoki go znowu nie wznowił Fourcroy i Voquelin. Pomiędzy późnieyszemi nayWięcey zaymowali się tem Gaspar, Cloquet, Civral, Leroix ________ i inni. Trzy zaś są głowne metody wstrzykiwania do pęcherza t.j:

1° Wprowadza się do pęcherza na raz ieden pewną ilość rozczynnika kamieni, rozcieńczonego znacznie. —

2° Rozczynnik ten nierównie bardziey skoncentrowany wprowadza się bezpośrednio do pęcherza, ale do woreczka, którym wprzód pomieniony kamień znayduie się obięty.—

3° Nareszcie, rozczynnik rozcieńczony wprowadzamy tym sposobem do pęcherza, aby przez niejaki czas ciągłą cyrkulacyą w pęcherzu zrobić, a tem samem opłókiwanie ciągłe kamienia rozczynnikiem.—

Metoda 1sza Gaspard w użyciu iey te zaleca ostrożności:

a. płyn maiący bydź wstrzykiwany trzeba rozcieńczyć do tego stopnia, aby trzymany w ustach nie działał kaustycznie.—

b. Dodatki do niego robione, dla ochronienia ścian pęcherza od zadrażnienia nie powinny bydź takie, żeby go rozkładały, albo tworzyły się związki inney natury.

115 np. dodaiąc tłustośći do alkaliów tworzą się mydła - Dodane opium może zmnieyszyć drażliwość pęcherza. -
c. Jakskoro płyn wstrzyknięty wypływać zacznie, wypada oczyścić pęcherz i niejako fomentacye zrobić p. wprowadzenie do niego, mleka oliwy i. t. p.
d. nietrzeba wstrzykiwań zbyt często powtarzać, stosuiąc się do individualney chorego drażliwości. -
e. Naylepszy czas do robienia wstrzykiwań iest bezpośrednio po oddaniu uryny, wtenczas bowiem iak uważał Grospbil sphincter vesicæ iest blisko p. 5 minut rozwolniony tak, że nawet płyn do pęcherza bez kateteru dostać się może. -
f. Bardzo wiele p. g. Gaspara dla otrzymania dobrego skutku przyczynia się i to, aby ile kolwiek razy będzie można umieszczać otwor kateteru na kamieniu, ażeby potem wprowadzony za pomocą kateteru pęzelek, albo gąbka na pręciku umieszczona i w płynie kaustycznym namoczona mogła się bezpośrednio stykać z kamieniem bez drażnienia pęcherza. Jakkolwiek używaiąc tego sposobu, radzi on wprzód wypełnić pęcherz mlekiem, oleiem albo innym iakim płynem, ażeby kropla płynu z kamienia spływaiąca przypadkiem do pęcherza została zaraz rozcieńczona w płynie, a tem samem stała się nieszkodliwą. - Z resztą rozumie się samo p. się że takie trawienie kamienia naywięcey dobrego obiecuie.
g. Jeżeli po wstrzyknięciu środka chemicz: pęcherz staie się
z bolesnym

bolesnym, trzeba zaraz zaprzestać i póty do niego niepowracać, dopóki drażnienie pęcherza środkami łagodnemi usunione niezostanie. Nakoniec:

6. pamiętać mamy aby chory wstrzykiwaniami na kamień leczony nie używał napoiów rozpalaiących, pokarmów tuczących i aby uryny nigdy zbyt długo niezatrzymywał.

Metoda II^ga^ Zależy na wprowadzeniu do pęcherza moczowego narzędzia takiego, ktreby obięto woreczkiem kamień urynowy a potem na wprowadzeniu do tego woreczka środka kaustyiznego b. skoncentrowanego. Narzędzie Civial i Leroi do tego uleczenia przeznaczone składa się z 2^ch^ rurek, które będąc zsunione przedstawiaią prawie zondę zwyczayną, tylko że prosto do pęcherza wprowadzić się daiącą. Jak skoro zaś rurki wewnętrzney koniec przodkowy z rurki zewnętrzney wysuniony zostanie, wtedy przytwierdzone do niey ramiona ruchome, za pomocą sprężystości lub innego mechanizmu, rozchodzą się i wraz z przymocowaną do nich pewnego rodzaiu tkanką formuie woreczek, kry φ szczególne urządzenie włokien ramion dopiero wzmiankowanych otwierać się i zamykać może iak się np otwiera za pomocą kamerki woreczek do pieniędzy, przezco kamień do niego wprowadzony być może. Naytrudnieyszą iest rzeczą wynalezienie materyi takiey, ktreyby rozczynniki nie psuły i φ ściany iey nie przeciskały się do pęcherza, oraz aby była delikatna giętka i niewiele mieysca zaymuiąca. Tkanki zwierzęce ani roślinne

nie

nieodpowiadaią celowi, dlatego że działaią na nie kwasy i alkalia; tkanki metaliczne zaś nie maią dosyć giętkości a nadto przepuszczaią ꝑ siebie płyny choćby były iaknay bardziey zbite. Blaszki metaliczne łatwo się rymią i kruszą Naylepiey więc do tego posłużyć by mogła tkanka z amiantu gdyby sposób iey robienia lepiey był znany.

Metoda III Zależy na ciągłey cyrkulacyi krwi w pęcherzu zalecał ią iuż Halles który przeznaczył do tego zondę na 2ie rurki przedzieloną ꝑ przegrodę w całey długości. Taką zondę do pęcherza zaprowadziwszy, wprowadził płyn iedną rurką, a potem drugą dobrowolnie z pęcherza wypływał, a tem samem robiło się ciągłe spłókiwanie kamienia urynowego. Przed kilkunastu laty wznowił ten sposób Gruithuiskon tylko że zamiast zondy używał 2ch rurek prostych roznego diametru w roku 1821 Cloquet usiłował się przekonać czyli za pomocą zondy podwoyney, również iak za pomocą zondy Hallesa wprowadzona woda czysta do pęcherza spłukać by kamienia i wyprowadzić cząstek iego niezdołała. Proba iednak nieodpowiedziała iego zamiarowi.

Ze względu praktycznego o wstrzykiwaniu powiedzieć można 1o Że prawie wszystkie kamienie urynowe pozwoliłyby się roztworzyć w alkaliach y kwasach do tego stopnia rozcieńczonych, że te do pęcherza moczowego wprowadzone nie kazałyby się

się żadnych złych skutków obawiać, ale niektóre gatunki kamie-
ni pominąwszy nawet ich wielkość, potrzebowałyby do tego tak
długiego czasu że za nierozpuszczalne uważane być mogą, a
temi są kamienie z szczawianu wapna z krzemionki i pierwiast-
ku włóknistego. Z różnorodnych zaś kamieni które oprócz innych
części składowych, szczawian wapna także w sobie zawieraią.
Kamienie te wymagałyby do rozpuszczenia kwasów skoncentrowa-
nych wprowadzonych do woreczka po poprzednim uięciu nim
kamienia, czego w praktyce zastosować także nie można dla
braku substancyi zdatnej na takowy woreczek, któraby się opar-
ła działaniu kwasów. Z resztą gdyby nawet i to do skutku
doprowadzone być mogło, niewszystkie kamienie rozpuścić by
się pozwoliły, a osobliwie te których iądro składa się z różnych
ciał obcych przypadkiem do pęcherza zaprowadzonych np gdy
iądro takie będzie kula, pierścieniem z miedzi, kawałkiem
drzewa, odłamkiem fayki, igłą, łyżeczka do uszów itp. Do
kamieni więc mogących być rozpuszczalnemi w pewnych oko-
licznościach za pomocą wstrzykiwań, należą tylko z kamie-
ni iednorodnych te, które się składaią z kw. urynowego, z ury-
nianu ammonii, niedok.^mu cystycznego, N^mu Xantycznego po
nich dopiero idą kamienie z soli wapiennych złożone. Z po-
między zaś kamieni różnorodnych te w których skład szczawian
wapna nie wchodzi. Z resztą pierwsze mieysce zaymuią ka-

mienie

mienie z K^{ru} urynowego, uryniami ammonii, niedK^{ru} cytyczne-go, K^{ru} kantycznego, nareszcie złożone z soli wapiennych.

2° Dopoki na woreczek dokładny, nie będzie stosowna wynaleziona materya, którby się mogła oprzeć K^{tom} i alkaliom, dopóty przymuszeni będziemy rozczynniki te rozcieńczone wprowadzać lubo mała tylko liczba kamieni urynowych za pomocą nich rozpuścić się może. –

3° W wielu przypadkach nie wolno nam użyć metody za pomocą wstrzykiwań, a to z trudności a nawet niepodobieństwa przekonania się o naturze kamienia w pęcherzu znaydującego się. –

4° Gdy dziś przymuszeni iesteśmy do wstrzykiwań rozczynników rozcieńczonych bezpośrednio do pęcherza, większey korzyści możemy się spodziewać z przepuszczaniach ich p. zondę Hallesa niż z przepuszczania ich w większey ilości, lubo ieden iak i drugi sposób obawiać się każe aby nienastąpiło sparaliżowanie pęcherza, albo chorobliwe przeistoczenie ściany iego, smutne bo pociągaiące za sobą wypadki. Zresztą wstrzykiwania za pomocą zondy podwóyney Hallera zdaie się wtedy być wskazane, gdy kamień przytwierdzony iest do ścian pęcherza, lub w kiłce pachwinowey umieszczony, tudzież gdy się znayduie w pęcherzu znaczna ilość żwiru albo, cząstki kamienia pokruszone stosownemi narzędziami. –

O Roz

Co do 3º: O rozpuszczeniu kamieni urynowych w pęcherzu moczowym za pomocą galwanizmu.–

Bouvuz Desmortiers naypierwszy ogłosił żeby można użyć galwanizmu do rozpuszczenia kam: uryn; po nim Gruithuisen robił doświadczenia na kam: urynowych zewnątrz pęcherza moczow: z ktorych to przekonał się, że żaden kamień nie iest w stanie oprzeć się kolumnie z 300tu par tabliczek złożoney która po kilku minutach robi iuż głębokie d. wydrążenie. W 1823 ro: zaymował się tem Prevost i Dumas robiąc doświadczenia nietylko na kamieniach zewnątrz pęcherza, ale także z kamieniami wprowadzonemi do pęcherza zwierząt φ kanał moczowy. Doświadczenia te przekonały Prevosta i Dumasa iak małe niebezpieczeństwo sprawuie kolumna z 120 do 130 par tabliczek złożona wpływie bowiem tym, ięzyk w odległości 15 do 18 linii od tych konduktorów zaledwo mógł czuć galwanizm. Do ważnych postrzeżeń w tym przedmiocie należy także i to, że działanie galwanizmu nie równie iest mocnieysze na kamień urynowy gdy w wodzie będzie rozpuszczony saletran potażu, niż w czystey wodzie i owszem kam: urynowe z Kwu urynowego czystego złożone, nie inaczey iak tylko za pośrednictwem tego płynu φ galwanizm rozłożyć się daią w wodzie bowiem czystey iednakowo będą φ oba bieguny wszystkie części kamienia z Kwu urynowego li złożone ciągnione; w Vdui zaś z saletranem potażu, potaż łączyć się będzie z Kwem urynowym

nowym i tworzyć będzie ioł rozpuszczalną w wodzie. Apparat zalecany przez Prevost i Dumas składa się z zondy elastycznéy przyimuiącey 2 konduktory platynowe otoczone nicią iedwabną w całéy długości oprócz końców, które to końce oddalaią się za pomocą sprężynki a przylepione do guzika stalowego zatykaiącego otwór zondy, guzik ten stanowią dwa półkola połączone każda w szczególności z iednym konduktorem, tak że powierzchnie ich płaskie gdzie są niepokryte końce konduktorów mogą być do zetknięcia z kamieniem przyprowadzone.

Próby z kamieniami większemi, iakie sobie zamierzyli robić, wprowadzonemi do pęcherza nie przez kanał moczowy ale przez ranę zrobioną a potem zagoioną, ieszcze dotąd nie są ogłoszone. Wogóle co się tycze użycia Galwanizmu powiedzieć można że się każe spodziewać wielkich korzyści. Dotąd sposobu tego nikt ieszcze na ludziach nie próbował. Mniéy nierównie niebezpieczną była by wtym celu użyta Elektryczność która iak to iuż Manduyt de la Varenne twierdził, do pęcherza moczowego wprowadzona mogłaby stopić kamień urynowy, albo przynaymniey na proszek go zmienić.—

Co do 4° Wydobycie kamieni całkowitych z pęcherza moczowego przez kanał moczowy.—

D. liczne są przykłady kam: urynowych niezawiększych, które dobrowolnie przez kanał moczowy odchodziły szczególniey zaś liczne są przykłady u kobiet iednak i u mężczyzn widziano we same

& Winder, Boleus, Hellvig, Kentmann i innych. Ostatni widział u mężczyzny 70 letniego 80 kamieni wyszłych z których naywiększy wyrównywał Wści orzecha laskowego a naymnieyszy był Wści grochu. Co się tyczy kobiet, ponieważ tych kanał moczowy iest krótszy, szerszy, przeto można widzieć nieraz nadzwyczayney Wści kamienie urynowe przezeń wychodzące. I tak: Bartolinus wspomina o kobiecie która oddała kamień Wści kurzego iaia, inna wielkości iaia gęsiego. Heister wspomina o chłopiance która po długim cierpieniu i sileniu się oddała kamień 4 luty ważący a co do Wści iaia kurzego; 2gi przykład cytuie o kobiecie z któréy często wychodziły kamienie urynowe a z tych ieden naywiększy ważył 8 lutów. Garden pisze o iedney któréy kamień w iednym końcu wynosił 4 a w drugim 5 cali obwodu. Inny 5½ obwodu a 4¾ cala długości ważył zaś ℥iii po odięciu którego nastąpiła niemożność zatrzymania uryny. Mollineux widział dobrowolnie wyrzucony kamień urynowy którego obwód obeymował 7 przeszło cali, grubości zaś przeszło 5 cali ważył zaś ℥ii i kilka drachm. W dziele Haufsbyda czytamy o murzynce z któréy po długiem cierpieniu wyszedł kamień urynowy ważący ℥iv i ℥vi w skutek czego powstała niemożność zatrzymania uryny. Sztuka chcąc w téy mierze naśladować naturę, podaie rozmaite sposoby i narzędzia. —

Co do 5go

Co do 5go O kruszeniu kamieni urynowych w pęcherzu moczowym i wydobyciu ich cząstkowem.

Naypierwszą probę kruszenia kamienia uryn: w pęcherzu robił na sobie zakonnik z Citeux o którym pisze Percie. - Mnich ten chorujący na kamień zamiast się poddać litotomii którą mu chirurg zrobić zamyślał, zaczął probować czy mu się nie uda skruszyć prętem stalowym prostym, ostrym, okrągłym na końcu zeszlifowanym, jakoż wprowadziwszy go za pomocą zondy wydrążoney giętkiey tak, aby się koniec na kamieniu opierał, potem młotkiem uderzał, a tym sposobem odtłupywał pewne części takowego które z uryną odchodziły, tak że w przeciągu roku małe pudełeczko pyłem takowym napełnił. -

Drugi przykład podobnego przypadku przedstawia Martin pułkownik angielski w Indyach który był trapiony cierpieniami z obecności kamienia urynowego w Pęcherzu, ulczył się przez to że po 3kroć w przeciągu 24ch godzin wprowadzał pilnik delikatny nie grubszy nad słomę w rurce elastyczney ukryty za pomocą którego działał przez poruszanie, nachyliwszy się wprzód ku przodowi i przyprowadziwszy kamień jak nayblizey do szyi pęcherza a to przez usiłowanie oddania uryny i przez nastrzykanie poprzednio wody ciepłey. Pomiędzy lekarzami Arabowie juz a mianowicie Alsaharavius przewidywał że można skruszyć kamień urynowy w pęcherzu; pomiędzy zaś

poźnieyszemi proponował go nayprzód w r: 1813 Gruithuisen a w tych latach doprowadził go nawet do skutku Civial, kłry od r. 1823 aż do r 1827 operował tym sposobem 44 chorych z pomyślnym skutkiem. Narzędzia iego złożone są z 3ch częsci tj: z 2ch rurek i świdra. Rurka zewnętrzna służy na poshwę, wewnętrzna mieysce szczypczyków zastępuie, bo się kończy trzema ramionami, kłe się ⌀ sprężystości rozchodzą i chwytaią kamień, nareszcie świder służy do kruszenia. Oprócz Civiala korzystnie iey użył Sauberbeille, Eisenstein i Watmann mniey zaś szczęśliwemi byli Lerois, Amusac Lekarze Amerykańscy w Filadelfii Meirieux, Heurteloup. –

Wogólności z wszystkich dotąd znanych obserwacyy powiedzieć można o metodzie Civiala że tam gdzie się da użyć przełożyć ią należy nad litotomią, gdyż nie iest niebezpieczną, niebolesną a iednak zdolna uwolnić od kamienia. Niemoże zaś bydź użytą tam, gdy z iakieykolwiek przyczyny przeprowadzić się do pęcherza niepozwoli np gdy kanał moczowy iest zwężony, gdy iest nabrzmienie glandulæ prostatæ i.t.p. przeszkody, gdy pęcherz będzie b. drażliwy i skurczony, gdy nareszcie kam: uryn... będą b. wielkie twarde płaskie z ścianami pęcherza połączone, albo gdy się w wielkiey b. znaydować będą ilości. –

Co do 6go Lithotomia.

Wskazana iest we wszystkich tych przypadkach w kłrych

kamienie

kamienie niedaią się się usunąć wyżey opisanemi sposobami. Wykonywać ią zaś należy iak nayprędzey 1º gdy kamień uformuie się przed wiekiem dojrzałości iakiey kolwiek natury. 2º Gdy się iuż wywiązała dyateza fosfatyczna; wykonywaiąc ią w 1m razie przerywamy pasmo życia chorego, albo li też w razie znacznego iuż przez chorobę zrobionego postępu, odwracamy od chorego bliskie niebezpieczeństwo, a zarazem więcey niż w innym peryodzie życia pozostaie nam nadziei do radykalnego uleczenia. —

Diateza fosfatyczna będąc tey natury że się nie zamienia na mniey niebezpieczną i że zwykle do grobu chorego zaprowadza, iasną więc iest rzeczą że iak się tylko pokazywać zacznie odkładać litotomii nie należy. Odwlec zaś ią można, gdy kamienie urynowe składaią się z kwasu urynowego, gdy są niewielkie, gdy chory iest młody uczciwy i nie wiele cierpi; wtedy można mieć nadzieię że przynaymniey wzrostowi złego położymy tamę, a odwlekłszy, nie wystawimy go na utratę życia, a niewystawiaiąc go na niebezpieczeństwo utraty życia które iest mu naymilsze i może bydź nayużytecz: w społeczeństwie; przyznać bowiem trzeba że śmiertelność pomiędzy operowanemi tą metodą iest znaczna. Jakoż z tablic Schmidta i Marceta pokazuie się że w szpitalach angielskich średni stosunek biorąc, tedy z pomiędzy 7miu ieden umiera. —

O kamieniach urynowych w kanale moczowym.-

Kamienie urynowe tkwiące przy początku kanału moczowego w szyi pęcherza, ieżeli nie są w[ki]e sprawiaią sympta zwyczayne obecność kamieni w pęcherzu dowodzące; gdy są kątowate daią czasem powód do niemożności wstrzymania uryny; nareszcie zbyt wielkie sprawiaią zatrzymanie uryny, prócz tego doznaie chory także uczucia ciężaru i ciśnienia w międzykroczu i K.O. a palenia w kanale moczowym szczególniey zaś w żołędzi. Wyśledzić czasem można kamień taki zondą, a czasem gdy niżkiy i palcem do K.O. zaprowadzonym. Kamienie które się iuż z pęcherza mocz: do kanału mocz: dostały, mogą się w nim w różnych punktach zatrzymać, a tak oprócz tego że utrudniaią albo czasem całkiem zatrzymuią urynę, daią nieraz powód do zapalenia kanału moczowego i członka mezkiego, ale nawet do owrzodzenia i gangreny kanału mocz: i do infiltracyi uryny do fistuł etc. a to tem prędzey im kamień ma na sobie więcey chropowatości. Kamienie tkwiące w mieyscu błonistem uretry, mogą tam dość do znaczney obiętości, bo ściany się w tem mieyscu rozciągać daią, poczem powstaie owrzodzenie i fistuły.-

Do wydobycia kam: uryn: z kanału mocz: całkowitych albo skruszonych są rozmaite narzędzia i sposoby; wydobycie zaś to dzieie się albo przez wyście zewnętrzne, albo p. rany w przyzwoitym sposobie zrobione. Operacyi pierwszey dopomagamy

szczególniey

szczególniey kąpielą ciepłą i po poprzednie kanała mocz: roz-
szerzenie.-

O kamieniach urynowych zewnątrz dróg moczowych.

Kamienie nareszcie urynowe które się znayduią zewnątrz dróg moczowych, w pobliskiey tkance komór a szczególniey w worku iądrowym, dostaią się tam z kanału mocz: po poprzedniczem tegoż kanału zniszczeniu, albo też tworzą się w tem mieyscu z uryny, przesączaiącey się w tem mieyscu do tkanki, po szparę kanału moczowego, fistułę, ranę itd. Rozpoznać ie można d. łatwo, gdy tworzą nabrzmienie twarde mnieyszey i większey obiętości, prawie niebolesne w bliskości dróg moczowych. Gdy kamienie takie sterzą w kanale mocz: wtedy wyśledzić ich może zonda, do kanału mocz: wprowadzona; daią one nieraz powód do ropienia, nieraz zropą wyrzucane są zewnątrz i zostawiaią po sobie fistuły - x+ trudne do uleczenia. Tutay także należą kamienie które się dostały do pochwy maciczney z pęcherza u kobiet, albo do K.O. u mężczyzn po exulceracyi ścian tych kanałów. Usuwanie ich z tych wymaga postępowania rożnego podług różnych okoliczności, a mianowicie podług mieysca, gdzie się znayduią.-